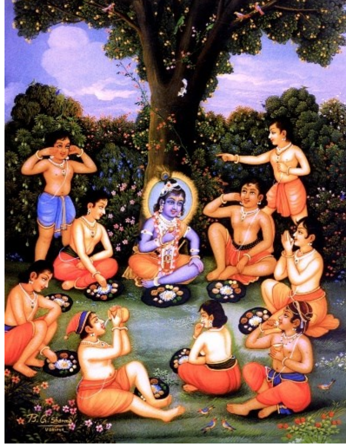
భాగవత సాధన

తెలుగు భాగవతాంతర్గత

బ్రహ్మదేవుని గర్వభంగము

సంకలనం

భాగవత గణనాధ్యాయి

1)కృష్ణశతకము

శ్రీ **రు**క్మిణీశ కేశవ

నారద సంగీత లోల నగధర శౌరీ

ద్వా**ర**క నిలయ జనార్ధన

కా**రు**ణ్యము తోడ మమ్ము గావుము కృష్ణా!

అనుక్రమణిక

చూళిక

మన జాతీయమహాకవి బమ్మెర పోతన వారి గంటం సహజంగానే అక్షర శిల్పాలు చెక్కడంలో బహువిన్నాణి. నల్లనయ్యను చెప్పడమన్నా, చిన్నపిల్లలను చెప్పడమన్నా చెర చెరమని సాగిపోతుంది. ఆ సోయగాలు ఈ ఘట్టంలో ప్రస్ఫుటంగా ఆస్వాదించ వచ్చు.

కృష్ణబాలుడు పెద్దవుతున్నాడని, తోటి గోపబాలురతో లేగలను కాయడానికి బలరామునితో కలిసి పంపసాగారు. ఒకనాడు, రాముడు రాలేదు కాని, చిందులువేసే లేగలతో చుక్కలలో చెన్నుమీరిన చంద్రునిలా విహరిస్తూ కాపలా కాస్తున్నాడు. మిత్రులతో కలిసి కబుర్లాడుకుంటూ తినే చద్దన్నాలు అనగానే ఎవరికి నూరూరదు. చిన్ని కృష్ణుడు చెలికాండ్రతో వనంలో చల్ది తింటున్నాడు. అక్కడ పోతన వర్ణనల సహజ సౌందర్యం అద్భుతం అనితరసాధ్యం.

ఈ చక్కదనాలు చూసి అహంకారంతో ఈ చిన్ని కుఱ్ఱాడు పూతనాదులను సంహరించాడా అంత గొప్పవాడా వీని గొప్పదనం పరీక్షిద్దామని. కనుమార్చి లేగలను. చెలులను మాయ చేసి దాచాడు.

చతురనటమూర్తి, అన్ని లేగలు, అందరు చెలికాండ్ర రూపులు తానే ధరించి. మెలగ సాగాడు. బ్రహ్మకు తృటికాలం అంటే మానవకాలం ఏడాది అవుతోంది, ఆయన చూడడానికి వచ్చాడు. బాలలు అక్కడే ఆడుతూ పాడుతూ ఉన్నారు. లేగలు మేతలు మేస్తున్నాయి.

దానితో తెలివి తెచ్చుకుని, ఈ గొల్లపిల్లాడు తన కన్నతండ్రి అని గ్రహించి, స్తుతించి, తను దాచిన పిల్లలను, దూడలను తిరిగి ఇచ్చేస్తాడు. వారు తమ తమ ఇళ్ళకు వెళతారు. అందరు తల్లులకు తండ్రులకు కృష్ణుడు మరింత ఆత్మీయుడు అవుతాడు.

ఇది ఎంతో రసవత్తరంగా సాగుతుంది. రండి సాధనచేసి ఆస్వాదిద్దాము.

- భాగవత గణనాధ్యాయి.

ఓం నమశ్శివాయః

తెలుగు భాగవతాంతర్గత భాగవత సాధన

బ్రహ్మదేవుని గర్వభంగము

ప్రార్థన

1-230-మా. వీరభద్ర విజయము

నిగమభువనదీపా! నిర్మలానందరూపా!

యగణితగుణధీరా! యప్రతర్క్యప్రకారా!

గగనజలధిహారా! ఖండరాజద్విహారా!

ముగుదమదనమూర్తీ! యోగిహృద్యాంతవర్తీ!

టీక :- నిగమము = వేదము; అప్రతి = సాటిలేని; అర్క్య = పూజింపబడు; ప్రకారా = విధము కలవాడా.

భావము :- వేదశాస్త్రాలకు మార్గదర్శనుడా! నిర్మలానంద స్వరూపము గలవాడా! లెక్కలేనన్ని ధీరగుణములు గలవాడా! సాటిలేని విధమున పూజింపబడువాడా! ఆకాశము సముద్రము హారముగా గలవాడా! చంద్రరేఖ అలంకారముగా గలవాడా! అర్థనారీశ్వరా! యోగుల హృదయాలలో నివసించేవాడా!

3-265-మత్త. వీరభద్ర విజయము

నాగవాహనరంజనా! మదనాగవిద్విషభంజనా!

నాగదానవఖండనా! మునినాథ సాగరమండనా!

యోగిరాజసమానచిత్త పయోజ షట్పద వేషణా!

నాగభూషితభూషణా! శరణాగతామరపోషణా!

టీక నాగము = సింహము; నాగము = పాము; నాగము = ఏనుగు; మండనుడు = నుతింబడువాడు; పయోజ = తామర; షట్పదము = తుమ్మెద.

భావము> సింహ వాహిని యైన దుర్గను రంజింప చేయువాడా! పాము విషమును విరిచేవాడా! గజాసురుని అంతమొందించినవాడా! మునినాథ సమూహములచే నుతింపబడువాడా! యోగిరాజుల మనస్సనే తామరలపై వాలు తుమ్మెద వంటి వాడా! పాములను అలంకారముగా ధరించేవాడా! శరణుకోరు దేవతలను పోషించేవాడా!

చల్దు లారగించుట

10.1-493-శా.

"**ఎండన్** మ్రగ్గితి రాఁకటం బడితి రింకేలా విలంబింపఁగా
రండో బాలకులార! చల్దిఁ గుడువన్ రమ్యస్థలం బిక్కడీ
దండన్ లేఁగలు నీరు ద్రావి యిరవందం బచ్చికల్ మేయుచుం
దండంబై విహరించుచుండఁగ నమందప్రీతి భక్షింతమే?"

టీక:- ఎండన్ = ఎండవలన; మ్రగ్గితిరి = మాడిపోయి ఉన్నారు; ఆకటన్ = ఆకలిచేత; పడితిరి = బడలితిరి; ఇంకన్ = ఇంకను; ఏల = ఎందుకు; విలంబింపగాన్ = ఆలస్యము చేయుట; రండి = రండి; ఓ = ఓహో; బాలకులారా = పిల్లలూ; చల్దిన్ = చద్దికూడులను; కుడువన్ = తినుటకు; రమ్య = అందమైన; స్థలంబు = చోటు; ఇక్కడ = ఇక్కడ; ఈ = ఈ; దండన్ = వైపున; లేగలు = దూడలు; నీరు = నీటిని; త్రావి = తాగి; ఇరవందన్ = ఒప్పారు; పచ్చికల్ = పచ్చిగడ్డి; మేయుచున్ = తినుచు; తండంబు = గుంపు గట్టినవి; ఐ = అయ్యి; విహరించుచుండగన్ = తిరుగుతుండగా; అమంద = మిక్కుటమైన; ప్రీతిన్ = ఇష్టముతో; భక్షింతమే = తినెదము.

భావము:- "మిత్రులారా! ఇప్పటికే ఎండలో మాడిపోయారు ఆకలితో నకనకలాడుతున్నారు కదా. ఇంకా ఆలస్యం దేనికి? ఇది చల్దులు తినడానికి అనువైన అందమైన చోటు. లేగదూడల మందలు ఈ కొలనులో నీరు త్రాగి ఈ ప్రక్కనే ఉన్న పచ్చికబయళ్ళలో స్వేచ్ఛగా మేస్తూ విహరిస్తూ ఉంటాయి. మరి మనం హాయిగా చల్దులు ఆరగిద్దాం. ఏమంటారు?"

10.1-494-వ.

అనిన “నగుఁగాక” యని వత్సంబుల నుత్సాహంబున నిర్మలంబు లగు జలంబులు ద్రావించి, పచ్చికల మొల్లంబులుగల పల్లంబుల నిలిపి చొక్కంబులగు చల్దిచిక్కంబులు చక్కడించి.

టీక:- అనినన్ = అనగా; అగుగాక = అలగే; అని = అని; వత్సంబులన్ = దూడలను; ఉత్సాహంబునన్ = హుషారుగా; నిర్మలంబులు = స్వచ్ఛమైనవి; అగు = ఐన; జలంబులున్ = నీళ్ళు; త్రావించి = తాగించి; పచ్చికల = పచ్చిగడ్డి; మొల్లంబులు = అధికముగా; కల = ఉన్నట్టి; పల్లంబులన్ = పల్లపుప్రదేశములందు; నిలిపి = ఉంచి; చొక్కంబులు = స్వచ్ఛమైనవి; అగు = ఐన; చల్ది = చద్దికూడులుగల; చిక్కంబులున్ = కావిళ్ళలోని సంచులను; చక్కన్ = చక్కగా; డించి = దింపుకొని.

భావము:- కృష్ణుడిలా అనగానే గోపబాలకులందరూ సరే అన్నారు. లేగదూడలకు నిర్మలమైన నీటిని త్రాగించి, చిక్కని పచ్చికబయళ్ళలో మేతకు వదలిపెట్టారు. నోరూరించే చల్దులను చిక్కాలనుంచి బయటకు తీసారు.

*10.1-495-మ.

జలజాంతస్థిత కర్ణికం దిరిగిరా సంఘంబులై యున్న జే
కుల చందంబునఁ గృష్ణునిం దిరిగిరాఁ గూర్చుండి వీక్షించుచున్
శిలలుం బల్లవముల్ దృణంబులు లతల్ చిక్కంబులుం బువ్వు లా
కులు కంచంబులుగా భుజించి రచటన్ గోపార్భకుల్ భూవరా!

టీక:- జలజ = పద్మము; అంతస్థిత = అందలి; కర్ణికన్ = బొడ్డును; తిరిగిరాన్ = చుట్టూరా; సంఘంబులు = కలిసిగట్టుగా ఉండెడివి; ఐ = అయ్యి; ఉన్న = ఉన్నట్టి; జేకుల = దళముల; చందంబునన్ = వలె; కృష్ణునిన్ = కృష్ణుడి; తిరిగిరాన్ = చుట్టూరా; కూర్చుండి = కూర్చొని; వీక్షించుచున్ = చూచుచు; శిలలున్ = రాళ్ళు; పల్లవముల్ = చిగుళ్ళు; తృణముల్ = గడ్డిపోచలు; లతల్ = లతలు; చిక్కంబులున్ = సంచులు; పువ్వులున్ = పువ్వులు; ఆకులున్ = ఆకులు; కంచంబులు = తినుటకైన పళ్ళములు; కాన్ = అగునట్లుగా; భుజించిరి = తింటిరి; అచటన్ = అక్కడ; గోప = గొల్లల; అర్భకుల్ = పిల్లలు; భూవరా = రాజా.

భావము:- ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! తామర పువ్వు బొడ్డు చుట్టూరా వరుసలు వరుసలుగా రేకులు పరచుకొని ఉంటాయి. అలాగే చల్దులు తినడానికి కృష్ణుడు మధ్యన కూర్చున్నాడు. గోపకలు అందరు చూట్టూరా చేరి కూర్చుని కృష్ణుణ్ణే చూస్తున్నారు. వాళ్ళకి వేరే కంచాలు లేవు. రాతిపలకలు, తామరాకులు, వెడల్పైన గడ్డిపోచలుతోను లతలుతోను పొడుగాటి పొన్న పూలతోను అల్లిన చదరలు, తెచ్చుకున్న చిక్కాలు, వెడల్పైన ఆకులు వీటినే కంచాలుగా వాడుకుంటు అందరు చక్కగా చల్దులు ఆరగించారు.

*10.1-496-సీ.

మాటిమాటికి ప్రేలు మడిఁచి యూరించుచు-

నూరుఁగాయలు దినుచుండు నొక్క;

డొకని కంచములోని దొడిసి చయ్యన మ్రింగి-

"చూడు లే"దని నోరు చూపునొక్కఁ;

డేగు రార్గురి చల్దు లెలమిఁ బన్నిదమాడి-

కూర్కొని కూర్కొని కుడుచు నొక్కఁ;

డిన్నియుండఁగఁ బంచి యిడుట నెచ్చలితన-

మనుచు బంతెనగుండు లాడు నొకఁడు;

10.1-496.1-ఆ.

"కృష్ణుఁ జూడు"మనుచుఁ గికురించి పరు మ్రోల

మేలి భక్ష్యరాశి మెసఁగు నొకఁడు;

నవ్వు నొకఁడు; సఖుల నవ్వించు నొక్కఁడు;

ముచ్చటాడు నొకఁడు; మురియు నొకఁడు.

టీక:- మాటిమాటికిన్ = పలుమార్లు; ప్రేలున్ = వేలిని; మడిచి = వంచి; ఊరించుచున్ = ఆసపెట్టుచు; ఊరగాయలున్ = ఆవకాయలాంటివి; తినుచున్ = తింటూ; ఒక్కడు = ఒకానొకడు; ఒక్కని = ఒకానొకని యొక్క; కంచము = కంచము; లోనిదిన్ = అందలిదానిని; ఒడిసి = ఒడుపుగా తీసుకొని; చయ్యన = చటుక్కున; మ్రింగి = తినేసి; చూడు = చూసుకొనుము; లేదు = ఏమీలేదు;

అని = అని; నోరు = నోటిని; చూపున్ = చూపెట్టును; ఒక్కడు = ఒకతను; ఏగురి = ఐదుగురు (5); ఆర్గురి = ఆరుగురి (6); చల్దులు = చద్దికూడులు; ఎలమి = రెచ్చిపోయి; పన్నిదము = పందెములు; ఆడి = వేసుకొని; కూర్కొనికూర్కొని = బాగా కూరేసుకుంటు; కుడుచున్ = తినును; ఒక్కడు = ఒకతను; ఇన్ని = ఇంత ఎక్కువగ; ఉండగన్ = ఉన్నప్పుడు; పంచి = పంచిపెట్టి; ఇడుట = ఇచ్చుట; నెచ్చలితనము = స్నేహభావము; అనుచున్ = అనుచు; బంతెనగుండులు = వరుసగ అందరికి ముద్దలు పెట్టుట {బంతెనగుండ్లు - బంతి (వరుస)గా కూర్చొన్న వారికి తలా ఒక గుండు ఇచ్చెడి ఆట}; ఆడున్ = చేయును; ఒకడున్ = ఒకతను.

కృష్ణున్ = కృష్ణుడుని; చూడుము = చూడు; అనుచున్ = అనుచు; కికురించి = మాయజేసి; పరున్ = వేరొకని; మ్రోలన్ = ఎదురుగానున్న; మేలి = మంచి; భక్ష్య = తినుబండారముల; రాశిన్ = గుంపును; మెసగు = వేగముగా తినును; ఒకడు = ఒకతను; నవ్వున్ = నవ్వును; ఒకడు = ఒకతను; సఖులన్ = స్నేహితులను; నవ్వించున్ = నవ్వించును; ఒక్కడు = ఒకతను; ముచ్చటలాడు = కబుర్లు చెప్పును; మురియున్ = మురిసిపోవును; ఒకడు = ఒకతను.

భావము:- ఎంత చక్కగా మురిపిస్తున్నాడో చూడండి మన పోతన కృష్ణుడు. – ఒక గొల్ల పిల్లాడు వ్రేళ్ళ మధ్యలో ఊరగాయ ముక్క ఇరికించుకొని మాటి మాటికి పక్కవాడిని ఊరిస్తూ తిన్నాడు. ఇంకొక గోప బాలుడు పక్కవాడి కంచంలోది చటుక్కున లాక్కొని మింగేసి, వాడు అడిగేసరికి 'ఏదీ ఏంలేదు చూడు' అంటు తన నోరు చూపించాడు. మరొకడు పందాలు కాసి మరీ, ఐదారుమంది తినే చల్దులు నోట్లో కుక్కుకొని తినేసాడు. మరో పిల్లాడు 'ఒరే ఇన్ని పదార్థాలు ఉన్నాయి కదా, స్నేహ మంటే పంచుకోడంరా' అంటు బంతెనగుండు లనే ఆట ఆడుతు తింటున్నాడు. ఇంకో కుఱ్ఱాడు 'ఒరే కృష్ణుణ్ణి చూడు' అని దృష్టి మళ్ళించి, మిత్రుడి ముందున్న మధుర పదార్థాలు తినేసాడు. మరింకో కుఱ్ఱాడు తాను నవ్వుతున్నాడు. ఇంకొకడు అందరిని నవ్విస్తున్నాడు. మరొకడు ముచ్చట్లాడుతున్నాడు. వేరొకడు ఉరికే మురిసిపోతున్నాడు.

10.1-497-వ.

అ య్యవసరంబున.

టీక:- ఆ = ఆ; అవసరంబునన్ = సమయమునందు.

భావము:- అలా చల్దులు గుడుస్తున్న ఆ సమయంలో. . .

10.1-498-సీ.

క‌డుపున దిండుగాఁ గ‌ట్టిన వలువలో-

లాలిత వంశనాళంబు జొనిపి

విమల శృంగంబును వేత్రదండంబును-

జాఱి రానీక డాచంక నిఱికి

మీఁగడ పెరుగుతో మేళవించిన చల్ది-

ముద్ద డాపలిచేత మొనయ నునిచి

చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చిన యూరుగాయలు-

వ్రేళ్ళ సందులయందు వెలయ నిఱికి

10.1-498.1-ఆ.

సంగడీల నడుమఁ జక్కగఁ గూర్చుండి

నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి

యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద

శైశవంబు మెఱసి చల్ది గుడిచె.

టీక:- కడుపున = పొట్టమీద; దిండుగా = నడుముకు దట్టీగా; కట్టిన = కట్టుకొన్న; వలువ = గుడ్డ; లోన్ = అందు; లాలిత = చక్కటి; వంశనాళంబున్ = మురళిని; చొనిపి = దూర్చి; విమల = నిర్మలమైన; శృంగంబును = కొమ్ముబూర; వేత్రదండంబును = బెత్తంకట్టలను; జాఱిరానీక = జారి పోకుండ; డాచంకన్ = ఎడమచంకలో; ఇఱికి = ఇరికించుకొని; మీగడ = మీగడబాగాకలగిన; పెరుగు = పెరుగు; తోన్ = తో; మేళవించిన = కలిపిన; చల్ది = చద్దన్నము; ముద్ద = కబళము; డాపలి = ఎడమ; చేతన్ = చేతిలో; మొనయన్ = చక్కగా; ఉనిచి = ఉంచుకొని; చెలరేగి = చెలరేగి; కొసరి = మరింకొంచె మని అడిగి; తెచ్చిన = తీసుకు వచ్చిన; ఊరుగాయలు = ఊరగాయ ముక్కలు; వ్రేళ్ళ = వేళ్ళ; సందుల = మధ్య; అందు = లో; వెలయన్ = ఉండునట్లు; ఇఱికి = ఇరికించుకొని.

సంగడీల = తోటివారి; నడుమన్ = మధ్యన; చక్కగన్ = చక్కగా; కూర్చుండి = కూర్చొని; నర్మ = పరిహాసపు; భాషణములన్ = మాటలతో; నగవు =నవ్వులను; నెఱపి=వ్యాపింపజేసి; యాగభోక్త = హవిర్భాగములు భుజించువాడు; కృష్ణుడు =శ్రీకృష్ణుడు; అమరులు = దేవతలు; వెఱగందన్ = అబ్బురపడగా; శైశవంబున్ = బాల్యమును; మెఱసి = ప్రకాశింపజేసి; చల్దిన్ = చద్దికూడులు; కుడిచె = తినెను.

భావము:- యాగభోక్త అయిన శ్రీకృష్ణుడు దేవతలు అందరూ ఆశ్చర్య చకితులు అవుతుండగా మనోహర శైశవ చేష్టలు ప్రదర్శిస్తున్నాడు. పొట్టమీదకు దట్టీలా కట్టిన అంగవస్త్రంలో మనోజ్ఞమైన మురళిని ముడిచాడు. నిర్మలమైన కొమ్ముబూర, పశువుల తోలు కఱ్ఱలను ఎడం చంకలో చక్కగా ఇరికించి జారిపోకుండా పట్టుకున్నాడు. ఎడమ చేతిలో ఏమో మీగడ పెరుగు కలిపిన చద్దన్నం ముద్ద పట్టుకున్నాడు. కోరిమరీ తెచ్చుకున్న నంజుడు ఆవకాయ ముక్కలు వేళ్ళ మధ్య నేర్పుగా ఇరికించుకున్నాడు. తన తోటి పిల్లల మధ్య చక్కగా కూర్చుని వారితో ఒక ప్రక్క పరిహాసాలు ఆడుతున్నాడు. మరొక ప్రక్క చిరునవ్వులు రువ్వుతున్నాడు.

10.1-499-వ.

ఇట్లు కృష్ణసహితు లయిన గోపకుమారులు చల్దులు గుడుచునెడఁ గ్రేపులు మేపులకుం జొచ్చి, పచ్చని గఱికిజొంపంబుల గుంపుల కుఱికి, లంపులు మేయుచు, ఘోరంబగు నరణ్యంబు నడుమం దోరంబగు దూరంబు జనిన, వానింగానక వెఱచుచున్న గోపడింభకులకు నంభోజనయనుం డిట్లనియె.

టీక:- ఇట్లు = ఈ విధముగ; కృష్ణ = కృష్ణునితో; సహితులు = కూడుకొన్నవారు; అయిన = ఐన; గోప = గొల్లల; కుమారులు = పిల్లలు; చల్దులు = చద్దిభోజనములు; కుడుచున్ = తినెడి; ఎడన్ = సమయమునందు; క్రేపులు = దూడలు; మేపులు = గడ్డితినుట; కున్ = కోసము; చొచ్చి = మొదలిడి; పచ్చని = పచ్చటి; గఱిక = గడ్డి; జొంపంబుల = దుబ్బుల; గుంపుల్ = సమూహముల; కున్ = కు; ఉఱికి = పరిగెట్టిపోయి; లంపులు = దొంగమేత; మేయుచు = తినుచు; ఘోరంబు = భయంకరమైనది; అగు = ఐన; అరణ్యంబున్ = అడవి; నడుమన్ = మధ్యలో; తోరంబు = అధికమైనది; అగు = ఐన; దూరంబున్ = దూరమునకు; చనినన్ = వెళ్ళగా; వానిన్ = వాటిని, అవి; కానక = చూడలేక, కనబడక; వెఱచుచున్న = బెదురుతున్న; గోప = గొల్లల;

డింభకుల్ = పిల్లలు; కున్ = కు; అంభోజనయనుండు = కృష్ణుడు, పద్మాక్షుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:- ఇలా ఇక్కడ కృష్ణుడితోపాటు గోపకుమారులు చల్దులు ఆరగిస్తుండగా, అక్కడ లేగదూడలు పచ్చికలు మేస్తున్నాయి. పచ్చని పచ్చికలున్న గుబుర్లలోనికి జొరబడి దొంగమేతలు మేస్తూ భయంకరమైన అరణ్యంలో చాలా దూరం వెళ్ళిపోయాయి. గోపబాలకులు భోజనాలు చేస్తూ లేగల కోసం చూస్తే అవి కనిపించ లేదు. వారు కంగారు పడుతుంటే కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు.

క్రేపుల వెదక బోవుట

10.1-500-మ.

"వినుఁ డో! బాలకులార! క్రేపు లటవీవీధిన్ మహా దూరముం
జనియెన్ గోమల ఘాసఖాదన రతోత్సాహంబుతో నెందుఁ బో
యెనో? యే మయ్యెనొ క్రూరజంతువులచే నే యాపదం బొందెనో?
కని తెత్తుం గుడువుండు చల్ది గొఱఁతల్ గాకుండ మీ రందఱున్."

టీక:- వినుడు = వినండి; ఓ = ఓహోయ్; బాలకులారా = పిల్లలు; క్రేపులు = దూడలు; అటవీ = అడవి; వీధిన్ = మార్గమున; మహా = చాలా; దూరమున్ = దూరముగా; చనియెన్ = వెళ్ళినవి; కోమల = లేత; ఘాస = గడ్డిని; ఖాదన = తినవలెననెడి; రతి = ఆసక్తితో; ఉత్సాహంబు = హుషారు; తోన్ = తో; ఎందున్ = ఎక్కడికి; పోయెనో = వెళ్ళినవో; ఏమి = ఏమిటి; అయ్యెనో = జరిగినదో; క్రూరజంతువుల = క్రూరజంతువుల {క్రూర జంతువులు - ఇతర జంతువులను చంపి తినెడి పులి మున్నగు జంతువులు}; చేన్ = వలన; ఏ = ఎట్టి; ఆపదన్ = ప్రమాదము, ఇక్కట్లను; పొందెనో = పొందినవో; కని = చూసి; తెత్తున్ = తీసుకొని వచ్చెదను; కుడువుండు = తినండి; చల్దిన్ = చద్దిభోజనములు; కొఱతలు = తక్కువపడుట; కాకుండన్ = జరుగకుండా; మీరు = మీరు; అందఱున్ = అందరు.

భావము:- "ఓ మిత్రులారా! మన లేగదూడలు లేత పచ్చికల మేతలలో లీనమైపోయి, ఉత్సాహంతో అడవిలో చాలా దూరం వెళ్ళిపోయి నట్లున్నాయి. ఎక్కడకి వెళ్ళాయో యే మయ్యాయో? ఏ క్రూరజంతువుల కైనా చిక్కి ఆపదలో పడ్డాయో? ఏమిటో? నేను వెదకి తీసుకొస్తాను. మీరు కంగారు పడకుండా చల్దులు ఆరగిస్తూ ఉండండి." అని చెప్పి బయలుదేరాడు

10.1-501-వ.

అని చెప్పి,

టీక:- అని = అని; చెప్పి = చెప్పి.

భావము:- ఇలా తన సహచరులకు చల్దులు తింటూ ఉండమని చెప్పిన కృష్ణుడు. . .

*10.1-502-శా.

కర్ణాలంబిత కాక పక్షములతో గ్రైవేయహారాళితో
స్వర్ణాభాసిత వేత్రదండకముతో సత్పింఛదామంబుతోఁ
బూర్ణోత్సాహముతో ధృతాన్న కబళోత్ఫుల్లాబ్జహస్తంబుతోఁ
దూర్ణత్వంబున నేఁగె లేఁగలకునై దూరాటవీవీధికిన్.

టీక:- కర్ణా = చెవులమీద; ఆలంబిత = వేళ్ళాడుచున్న; కాకపక్షముల = జులపాల; తోన్ = తోటి; గ్రైవేయ = మెడలోవేసుకొన్న; హార = దండల; ఆళి = వరుసల; తోన్ = తోటి; స్వర్ణ = బంగారము; ఆభాసిత = ప్రకాశించెడు; వేత్రదండకము = బెత్తంకట్ట; తోన్ = తోటి; సత్ = మంచి; పింఛ = నెమలిపింఛముల; దామంబు = మాల; తోన్ = తోటి; పూర్ణ = నిండు; ఉత్సాహము = పూనిక; తోన్ = తోటి; ధృత = ధరింపబడిన; అన్న = అన్నపు; కబళ = ముద్ద కలిగిన; ఉత్ఫుల్ల = విరిసిన; అబ్జ = పద్మమువంటి; హస్తంబు = చేతి; తోన్ = తోటి; తూర్ణత్వంబునన్ = తొందర కలిగి; ఏగెన్ = వెళ్ళెను; లేగలు = దూడలు; కున్ = కోసము; ఐ = అయ్యి; దూర = దూరము నందలి; అటవీ = అడవి; వీధికిన్ = మార్గమున.

భావము:- జులపాల జుట్టు చెవులదాకా వేళ్ళాడుతూ ఉంది. మెడలో హారాలు మెరుస్తున్నాయి. బంగరంలా మెరిసే కట్ట చేతిలో ఉంది. చక్కటి నెమలి పింఛం తలపై ధరించాడు. ఎఱ్ఱటి అర చేతిలో తెల్లటి అన్నం ముద్ద మెరిసి పోతూ ఉంది. ఇలా గోపాల కృష్ణుడు ఉత్సాహంతో లేగదూడలను వెదకడానికి అడవిలో ఎంతో దూర ప్రాంతాలకి వెళ్ళాడు.

10.1-503-వ.

ఇ ట్లేగుచు.

టీక:- ఇట్లు = ఈ విధముగ; ఏగుచున్ = వెళ్తు.

భావము:- అలా దూడల జాడలకై వెళ్తూ. .

10.1-504-క.

"ఇచ్చోఁ బచ్చిక మేసిన;
విచ్చోఁ ద్రావినవి తోయ; మేగిన విచ్చో;
నిచ్చోట మంద గొన్నవి;
యిచ్చోఁ బాసినవి; జాడ యిదె యిదె" యనుచున్.

టీక:- ఈ = ఈ; చోన్ = చోటునందు; పచ్చిక = పచ్చిగడ్డి; మేసినవి = తిన్నాయి; ఈ = ఈ; చోన్ = చోటునందు; త్రావినవి = తాగినవి; తోయము = నీళ్ళు; ఏగినవి = వెళ్ళిపోయినవి; ఈ = ఈ; చోన్ = చోటునందు; ఈ = ఈ; చోటన్ = చోటునందు; మందగొన్నవి = గుంపుకట్టినవి; ఈ = ఈ; చోన్ = ప్రదేశమునందు; పాసినవి = విడిపోయినవి; జాడ = ఆనమాళ్ళు; ఇదెయిదె = తప్పక ఇదే; అనుచున్ = అనుచు.

భావము:- అలా వెళ్తూ కృష్ణుడు లేగల జాడ కనిపెట్టసాగాడు. “ఇవిగో ఇక్కడ పచ్చిక మేసాయి. ఇక్కడ నీరు త్రాగాయి. ఇదిగో ఇక్కడ మళ్ళీ బయలుదేరాయి. ఇక్కడ ఒక్కచోటికి మందగా చేరాయి. ఇదిగో ఇక్కడ మంద విడిపోయాయి.”

10.1-505-క.

కంజదళాక్షుఁడు వెదకెను
గొంజక లేఁగల నపార గురుతృణవనికా
పుంజంబుల భీకర మృగ
కుంజంబుల దరుల గిరులఁ గొలఁకుల నదులన్.

టీక:- కంజదళాక్షుడు = పద్మాక్షుడు, కృష్ణుడు; వెదకెన్ = అన్వేషించెను; కొంజక = వెనుదీయక; లేగలన్ = దూడలను; అపార = అమితమైన; గురు = గొప్ప; తృణ = గడ్డిగల; వనికా = అడవుల; పుంజంబులన్ = సమూహము లందు; భీకర = భయంకరమైన; మృగ = జంతువులు

కల; కుంజంబులన్ = పొదలలో; దరులన్ = గుహలలో; గిరులన్ = కొండలలో; కొలకులన్ = చెరువులలో; నదులన్ = ఏర్లుయందు.

భావము:- ఇలా చూసుకుంటూ కృష్ణుడు వెనుదీయకుండా లేగలను వెదుకసాగాడు. దట్టమైన అడవిలో పచ్చిక గుబురులలోనూ; భయంకర మృగాలుండే చెట్ల గుంపుల లోనూ; చెట్లవెనుక; పర్వతాలపైనా; కొలనుల చెంత; నదుల దగ్గర అంతటా వెదికాడు.

10.1-506-వ.

అంత.

టీక:- అంత = అప్పుడు. భావము:- అప్పుడు

బ్రహ్మ వత్స బాలకుల దాచుట

10.1-507-శా.

"**బాలుం** డయ్యు నితం డఘాసురుఁడు ద్రుంపన్ బాలురం గ్రేపులన్
యే**లీ**లన్ బ్రతికించెనొక్కొ? భువి నూహింపం గడుం జోద్య" మం
చా**లో** నంబుజసంభవుండు చని మాయా బాలు శుంభద్బలం
బా**లో**కింపఁ దలంచి డాఁచె నొకచో నా లేఁగలన్ బాలురన్.

టీక:- బాలుండు = చిన్నపిల్లవాడు; అయ్యున్ = అయినప్పటికి; ఇతండు = ఇతను; అఘాసురుఁడు = అఘాసురుడు; త్రుంపన్ = చంపబోగా; బాలురన్ = పిల్లలను; క్రేపులన్ = దూడలను; ఏ = ఎట్టి; లీలన్ = విధానముతో; బ్రతికించెనొక్కొ = కాపాడెనో కదా; భువిన్ = భూలోకమునందు; ఊహింపన్ = తలచుటకే; కడున్ = మిక్కిలి; చోద్యము = ఆశ్చర్యకరమైనది; అంచున్ = అనుచు; ఆలోనన్ = అంతలోపల; అంబుజసంభవుండు = బ్రహ్మదేవుడు {అంబుజ సంభవుడు - అంబుజ (పద్మము)న సంభవుడు (పుట్టినవాడు). బ్రహ్మ}; చని = వెళ్ళి; మాయాబాలు = కపట బాలకుని; శుంభత్ =ప్రకాశించెడి; బలంబున్ = శక్తిని; ఆలోకింపన్ = చూడవలెనని; తలంచి = భావించి; డాచెన్ = దాచివేసెను; ఒక = ఒకానొక; చోన్ = స్థలమున; ఆ = ఆ; లేగలన్ = దూడలను; బాలురన్ = పిల్లలను.

భావము:- అలా కృష్ణుడు పశువులను వెతుకుతుంటే, భూమికి దిగి వచ్చిన బ్రహ్మదేవుడు ఇలా అనుకున్నాడు. "ఇతడు పసిబాలుడు కదా! అఘాసురుడు మ్రింగిన గోపబాలురను లేగలను ఎలా రక్షించగలిగాడు? ఇది ఈ భూలోకం లోనే చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే. ఈ మాయబాలకుడి మహాశక్తి ఎలాంటిదో పరీక్షించి చూద్దాం" అనుకున్నాడు. బ్రహ్మయ్య ఇటు అడవిలోని లేగలను, అటు భోజనాలు చేస్తున్న బాలురనూ ఒక రహస్య ప్రదేశంలో దాచాడు.

10.1-508-వ.

ఆ సమయంబున, దూడలు వోయిన జాడ యెఱుంగక, తప్పి య ప్పద్మలోచనుం డెప్పటి కొలంకుకడకు వచ్చి, యచ్చోట నె నెచ్చెలులం గానక వారిం జీరి, లేకుండుట నిశ్చయించి గోవిందుండు విశ్వవిదుండు గావున నిది విరించి మొఱంగని యెఱింగి తిరిగి వోవుచు.

టీక:- ఆసమయంబునన్ = అప్పుడు; దూడలు = ఆవుదూడలు; వోయిన = వెళ్ళిన; జాడ = ఆనమాళ్ళు; ఎఱుంగక = తెలియక; తప్పి = తప్పిపోగా; ఆ = ఆ ప్రసిద్ధుడైన; పద్మలోచనుండు = పద్మాక్షుడు, కృష్ణుడు; ఎప్పటి = మునుపటి; కొలంకు = కొలను; కడ = వద్ద; కున్ = కు; వచ్చి = వచ్చి; ఆ = ఆ; చోటన్ = ప్రదేశమునందు; నెచ్చెలులన్ = స్నేహితులను; కానక = కనుగొనలేక; వారిన్ = వారిని; చీరి = పిలిచి; లేకుండుట = అక్కడ లేకపోవుటను; నిశ్చయించుకొని = స్థిరపరచుకొని; గోవిందుండు = శ్రీకృష్ణుడు {గోవిందుడు - గో (ఆవులు, జీవుల)కు విందుడు, విష్ణువు}; విశ్వ = సర్వము; విదుండు = తెలిసినవాడు; కావున = కనుక; ఇది = ఈ పని; విరించి = బ్రహ్మదేవుని యొక్క; మొఱంగు = మోసము; అని = అని; ఎఱింగి = తెలుసుకొని; తిరిగి = వెనుకకు (మందకు); వోవుచున్ = వెళ్తూ.

భావము:- అప్పుడు కృష్ణుడు దూడలజాడలు కనపడక తిరిగి కొలను వద్దకు వచ్చాడు. అక్కడ గోపబాలురు కూడా కనిపించలేదు. వారిని పిలిచి వారు ఇక్కడ లేరని నిర్ధారించు కున్నాడు. కృష్ణుడు విశ్వంలోని రహస్యాలన్నీ ఎరిగిన వాడు కదా. ఇది బ్రహ్మదేవుడి మోసం అని గ్రహించాడు. వెంటనే గిరుక్కున వెనుదిరిగాడు.

10.1-509-శా.

"వంచింపం బనిలేదు బ్రహ్మ కిచటన్ వత్సంబులన్ బాలురన్
వంచించెం గనుఁ బ్రామి; తన్ను మరలన్ వంచించు టాశ్చర్యమే?
వంచింపం మనకేల? తెచ్చుటకునై వ"ల్దంచు బ్రహ్మాండము
ల్వంచింపన్ మరలింప నేర్చు హరి లీలన్ మందహాసాస్యుఁడై.

టీక:- వంచింపన్ = మోసముచేయుటకు; పనిలేదు = అవసరములేదు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవునికి; ఇచటన్ = ఇక్కడ; వత్సంబులన్ = దూడలను; బాలురన్ = పిల్లలను; వంచించెన్ = మోసపుచ్చెను; కనుబ్రామి = మాయచేసి; తన్ను = అతనిని; మరలన్ = తిరిగి; వంచించుట = మోసపుచ్చుట; ఆశ్చర్యమే = అబ్బురమా, కాదు; వంచింపన్ = మోసపుచ్చుట; మన =మన; కున్ = కు; ఏలన్ = ఎందుకులే; తెచ్చుటకునై = తీసుకొని వచ్చుట కోసము; వల్దు = వద్దులే; అంచున్ = అనుచు; బ్రహ్మాండముల్ = బ్రహ్మాండములనే; వంచింపన్ = మాయము చేయ; మరలింప = మరల పుట్టింప; నేర్చు = సమర్థుడైన; హరి = విష్ణువు; లీలన్ = విలాసముగా; మందహాస = చిరునవ్వుకలిగిన; ఆస్యుడు = మోముకలవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:- “ఇలా పిల్లలను, లేగదూడలను వంచనచేసి మాయం చేయవలసిన అవసరం బ్రహ్మకు ఏమీ లేదు. అయినా నా కన్నుకప్పి మోసం చేసాడు. అతణ్ణి తిరిగి మోసం చేయడం నాకు పెద్ద కష్టమైన పని కాదు. అయినా వారిని తిరిగి తీసుకురాడానికి అతణ్ణి వంచించడం మనకెందుకు వద్దులే” అంటూ పెదవులపై చిరునవ్వులు చిందించాడు. శ్రీహరి ఈ బ్రహ్మాండాలనే వంచించడం మరలించడం అనే విద్యలలో నేర్పరి కదా.

10.1-510-క.

"గోపాలసుతులు లే రని
గోపికలకుఁ జెప్ప నేల? గోపాలకులున్
గోపికలు నలర బాలుర
క్రేపులరూపముల నేఁ జరించెద ననుచున్. "

టీక:- గోపాల = గొల్లల; సుతులు = పిల్లలు; లేరు = లేరు; అని = అని; గోపికలు = యాదవస్త్రీల; కున్ = కు; చెప్పన్ = చెప్పుట; ఏలన్ = ఎందుకు; గోపాలకులున్ = గొల్లలు; గోపికలు =

గొల్లభామలు; అలరన్ = సంతోషించునట్లు; బాలురన్ = పిల్లలు; క్రేపులన్ = దూడలు; రూపములన్ = ఆకృతులందు; నేన్ = నేనే; చరించెదన్ = వర్తించెదను; అనుచున్ = అనుకొనుచు.

భావము:- "ఇంటికి తిరిగివెళ్ళి మీ పిల్లలు లేరమ్మా అని గోపికలకు చెప్పడం దేనికి? నేనే గోపబాలకుల రూపాల లోనూ; గోవత్సాల రూపాల లోనూ సంచరిస్తాను గోపికలు గోపకులు కూడా ఎప్పటిలాగే చాలా సంతోషిస్తారు."అంటూ

వత్స బాలకుల రూపు డగుట

10.1-511-మ.

కరముల్ పాదములున్ శిరంబులవలగ్నంబుల్ ముఖంబుల్ భుజాం
తరముల్ ముక్కులుగన్నులుంశ్రవణముల్ దంతాదులున్దండకాం
బర స్రగ్వేణు విషాణ భూషణ వయో భాషా గుణాఖ్యాన త
త్పరతల్ వీడ్వడకుండఁ దాల్చె విభుఁ డా వత్సార్భకాకారముల్.

టీక:- కరముల్ = చేతులు; పాదములున్ = కాళ్ళు; శిరంబుల్ = తలలు; అవలగ్నంబుల్ = నడుములు; ముఖంబుల్ = ముఖములు; భుజాంతరముల్ = వక్షస్థలములు; ముక్కులు = ముక్కులు; కన్నులున్ = కళ్ళు; శ్రవణముల్ = చెవులు; దంత = దంతములు; ఆదులున్ = మున్నగునవి; దండక = చేతికఱ్ఱలు; అంబర = దుస్తులు; స్రక్ = పూలమాలలు; వేణు = పిల్లనగ్రోవులు; విషాణ = కొమ్ముబూరలు; భూషణ = అలంకారములు; వయస్ = ఈడు; భాషా = మాటలు; గుణ = గుణములు; ఆఖ్యాన = పేర్లు; తత్పరతలు = ఆసక్తులు; వీడ్వడకుండన్ = తప్పిపోకుండగ; తాల్చెన్ = ధరించెను; విభుడు = శ్రీకృష్ణుడు; ఆ = ఆ; వత్స = దూడల; అర్భక = పిల్లల; ఆకారముల్ = ఆకృతులను.

భావము:- ఇలా అయితే గోపికలు సంతోషిస్తారు కదా అనుకుంటూ, కృష్ణబాలుడు ఆ యా లేగదూడల, గోపబాలకుల రూపాలను అన్నీ తానే ధరించాడు. అన్ని అవయవాదులు ఆ యా బాలుర పోలికల్లోనే ఉన్నాయి. అంతే కాకుండా, ఆ బాలురు ధరించే చేతికఱ్ఱలు, వస్త్రాలు, దండలు, వేణువులు, కొమ్ముబూరాలు, ఆభరణాలు, వారి వయస్సులు, గుణాలు, మాటలాడే యాస ఏ ఒక్కటీ వదలకుండా సంపూర్ణంగా ఆ యా బాలుర, లేగల స్వరూపాలు అన్నీ తనే ధరించాడు.

10.1-512-క.

రూపంబు లెల్ల నగు బహు
రూపకుఁ డిటు బాలవత్సరూపంబులతో
నేపారు టేమి చోద్యము?
రూపింపఁగ నతని కితరరూపము గలదే?

టీక:- రూపంబులు = స్వరూపములు; ఎల్లన్ = సమస్తము; అగున్ = తానే ఐనట్టి; బహురూపకుడు = సర్వవ్యాపి; ఇటు = ఇలా; బాల = పిల్లల; వత్స = దూడల; రూపంబులు = ఆకృతుల; తోన్ = తోటి; ఏపారుట = అతిశయించుటలో; ఏమి = ఏమి; చోద్యము = ఆశ్చర్యము కలదు, లేదు; రూపింపగన్ =నిరూపించుటకు, ఋజువు చేయుటకు; అతని = ఆ భగవంతుని; కిన్ = కంటె; ఇతర = అన్యమైన; రూపమున్ = స్వరూపము; కలదే = ఉన్నదా, లేదు.

భావము:- ఈ జగన్నాటకంలో అందరి రూపాలూ ధరించే అంతర్యామి స్వరూపుడు ఆ గోపాలకృష్ణుడు కదా. ఆ మహానటుడు ఇలా బాలుర యొక్క, లేగల యొక్క రూపాలు ధరించడంలో ఏమి ఆశ్చర్యం ఉంది. ఏ రూపంలో అయినా ఉన్నవాడు అతడే. జాగ్రత్తగా గమనిస్తే అతడు సర్వాత్మకుడు రూపాతీతుడు కనుక అతనికి రూపం అన్నది వేరే ఉండదు కదా. అవును, ఆ జగన్నాటక సూత్రధారి ధరించలేని పాత్ర ఏముంటుంది.

*10.1-513-క.

మరలుపు మనియెడు కర్తయు
మరలించు కుమారకులును మరలెడి క్రేపుల్
పరికింపఁ దాన యై హరి
మరలం జనె లీలతోడ మందకు నధిపా!

టీక:- మరలుపుము = మళ్ళించు; అనియెడు = అనెడి; కర్త = బాధ్యుడు; మరలించు = మళ్లించెడి; కుమారకులును = బాలురు; మరలెడి = మళ్ళెడి; క్రేపుల్ = దూడలు; పరికింపన్ = పరిశీలించి చూసినచో; తాన = తనే; ఐ = అయ్యి; హరి = కృష్ణుడు; మరలన్ = వెనుకకు; చనెన్ = వెళ్ళిపోయెను; లీల = విలాసము; తోన్ = తో; మందకున్ = రేపల్లె; కున్ = కు; అధిపా = రాజా.

భావము:- విచిత్రంగా మందలోని పశువులను తమ ఇంటి వైపు తోలమని చెప్పేవాడు తానే, అలా తోలుతున్న గొల్లపిల్లలు తానే, అలా తోలబడి తమ ఇళ్ళకు వెళ్తున్న పశువులు తానే అయ్యి ఆ శ్రీహరి గొప్పవినోదంగా రేపల్లెకు వెళ్ళాడు.

సూత్రధారి పాత్రధారి అభేదమా జీవాత్మ పరమాత్మల అభేదమా, ఆహా! ఏమి లీల!

10.1-514-వ.

ఇట్లు బాలవత్సరూపంబులతో విహరించుచు మందకు వచ్చి వారివారి దొడ్ల నయ్యై వత్సంబుల ముందఱి కందువల నిలిపి, తత్తద్బాలరూపంబుల నందఱి గృహంబులం బ్రవేశించి వేణునాదంబులు చేసిన.

టీక:- ఇట్లు = ఇలా; బాల = పిల్లల; వత్స = దూడల; రూపంబుల్ = ఆకృతుల; తోన్ = తోటి; విహరించుచున్ = మెలగుచు; మందకున్ = బృందావనమున; కున్ = కు; వచ్చి = చేరి; వారివారి = వారివారి; దొడ్లన్ = పెరళ్ళలో; ఆయ్యై = ఆయా; వత్సంబులన్ = దూడలను; ముందరి = మునుపటి; కందువలన్ = చోట్లలో; నిలిపి = ఉంచి; తత్ = ఆయా; బాల = పిల్లల; రూపంబులన్ = ఆకృతులలో; అందఱి = అందరి; గృహంబులన్ = ఇళ్ళలోకి; ప్రవేశించి = వెళ్ళి; వేణు = మురళీ; నాదంబులు = గానములు; చేసినన్ = చేయగా.

భావము:- ఇలా సమస్తమైన బాలురు, లేగలు యొక్క స్వరూపాలు అన్నీ తానే ధరించి విహరిస్తూ గోకులానికి తిరిగివచ్చి, వారి వారి దొడ్లలో ఆయా దూడలను ఆయా స్థానాలలో కట్టేసి, ఆయా బాలకుల స్వరూపంలో ఆయా ఇళ్ళల్లో ప్రవేశించి వారి వారి వేణువుల ద్వారా వేణునాదం వినిపించసాగాడు.

10.1-515-చ.

కొడుకుల వేణునాదములు గొబ్బున వీనులకుం బ్రియంబు లై
ముడిపడ లేచి యెత్తుకొని మూర్కొని తల్లులు గౌగలించుచుం
జడిగొనఁ జేపువచ్చి తమచన్నుల యందు సుధాసమంబు లై
పెడిలెడి పాలు నిండుకొనుపేడుక నిచ్చిరి తత్సుతాళికిన్.

టీక:- కొడుకుల = కుమారుల; వేణు = పిల్లనగ్రోవులు; నాదములు = ధ్వనులు; గొబ్బునన్ = తటాలున; వీనుల్ = చెవుల; కున్ = కు; ప్రియంబులు = ఇష్టమైనవి; ఐ = అయ్యి; ముడిపడన్ = తగుల్కొనగా; లేచి = లేచినుంచుని; ఎత్తుకొని = ఎత్తుకొని; మూర్కొని = ముద్దుచేసి; తల్లులు = ఆయా తల్లులు; కౌగలించుచున్ = కౌగలించుకొనుచు; జడిగొనన్ = మిక్కిలిగా; చేపు = ఉబికి; వచ్చి = వచ్చిన; తమ = వారి; చన్నుల = స్తన్యముల; అందు = అందు; సుధా = అమృతతో; సమంబులు = సమానమైనవి; ఐ = అయ్యి; పెడలెడి = కారెడి; పాలున్ = పాలను; నిండుకొను =

సంపూర్ణమైన; వేడుకన్ = కుతూహలముతో; ఇచ్చిరి = ఇచ్చిరి; తత్ = ఆయా; సుత = బాలుర; ఆళి = సమూహమున; కిన్ = కి.

భావము:- గోపబాలకుల తల్లులు కొడుకుల వేణునాదాలు విన్నారు. అవి వీనులవిందుగా వినిపించి వారి మనస్సులు పరవశించాయి. వెంటనే ఆ తల్లులు లేచి కుమారులను కౌగిలించుకుని శిరస్సులను మూర్కొన్నారు. వారి పాలిళ్ళు అందు పాలు ఉవ్వెత్తుగా చేపుకుని వచ్చాయి. గోపికలు అమృతంతో సమాన మైన ఆ పాలను నిండైన ప్రేమతో కొడుకులకు త్రాగించారు.

10.1-516-వ.

మఱియుఁ దల్లు లుల్లంబులం బెల్లుగ వెల్లిగొనిన వేడుకలం దమనందనులకు నలుంగు లిడి, మజ్జనంబులు గావించి, గంధంబు లలంది తొడవులు దొడిగి నిటలతటంబుల రక్షాతిలకంబులు పెట్టి, సకలపదార్థసంపన్నంబులైన యన్నంబు లొసంగి సన్నములు గాని మన్ననలు చేసిరి.

టీక:- మఱియున్ = ఇంకను; తల్లులు = తల్లులు; ఉల్లంబులన్ = మనసులలో; పెల్లుగ = అధికముగా; వెల్లిగొనిన = ఉబికెడి; వేడుకలన్ = ఉత్సాహములతో; తమ = వారివారి; నందనుల్ = పిల్లల; కున్ = కు; నలుంగులు = నలుగులు; ఇడి = పెట్టి; మజ్జనంబులు = స్నానములు; కావించి = చేయించి; గంధంబులన్ = గంధములను; అలంది = రాసి; తొడవులు = ఆభరణములు; తొడిగి = తొడిగి; నిటలతటంబులన్ = నొసటిప్రాంతమున; రక్షా = దిష్టి; తిలకంబులు = బొట్లు; పెట్టి = పెట్టి; సకల = అన్ని; పదార్థ = వస్తువులు; సంపన్నంబులు = సమృద్ధిగా ఉన్నవి; ఐన = అయిన; అన్నంబులున్ = అన్నములను; ఒసంగి = పెట్టి; సన్నములుగాని = ఎక్కువలైన; మన్ననలు = ఆదరణలు; చేసిరి = చేసిరి.

భావము:- పిమ్మట, ఆ గోపికా తల్లుల హృదయాలు ఆనందంతో పరవళ్ళు తొక్కగా వారు ఎంతో వేడుకతో కొడుకులకు నలుగుపెట్టి తలంటి స్నానాలు చేయించారు; గంధాలు పూసారు; చక్కని ఆభరణాలు అలంకరించారు; నుదిటిపై రక్షా తిలకాలు పెట్టారు; అన్ని రకాల పదార్థాలతోనూ భోజనాలు పెట్టారు; ఎంతో ప్రేమతో వారిని ఆదరించారు.

10.1-517-క.

ఏ **త**ల్లుల కే బాలకు
లే **తె**ఱఁగునఁ దిరిగి ప్రీతి సెసగింతురు ము
న్నా **త**ల్లుల కా బాలకు
లా **తె**ఱఁగునఁ బ్రీతిఁ జేసి రవనీనాథా!

టీక:- ఏ = ఏ; తల్లులు = తల్లుల; కిన్ = కి; ఏ = ఏ; బాలకులు = పిల్లలు; ఏ = ఏ; తెఱంగునన్ = రీతిని; తిరిగి = మెలగి; ప్రీతిన్ = సంతోషమును; ఎసగింతురు = అతిశయింపజేతురో; మున్ను = ఇంతకుముందు; ఆ = ఆయా; తల్లులు = తల్లుల; కిన్ = కి; ఆ = ఆయా; బాలకులు = పిల్లలు; ఆ = ఆయా; తెఱంగున్ = రీతిని; ప్రీతిన్ = సంతోషమును; చేసిరి = కలిగించిరి; అవనీనాథా = రాజా {అవనీనాథుడు - అవని (భూమి)కి నాథుడు, రాజు}.

భావము:- ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! ఇంతకు ముందు ఏ బాలకులు ఏ తల్లులకు ఏ యే విధంగా ఆనందం కలిగించారో; ఇప్పుడు అలాగే ఆ యా బాలకులు ఆ యా తల్లులకు అ యా విధాలైన ఆనందాలు కలిగించారు.

10.1-518-వ.

ఆ సమయంబున.

టీక:- ఆ = ఆ; సమయంబునన్ = సమయమునందు.

భావము:- ఆ సమయంలో...

10.1-519-ఉ.

పా**య**ని వేడ్కతో నునికిపట్టులకుం జని గోవులెల్ల నం
బే **య**ని చీరి హుమ్మనుచుఁ బేరిచి మూర్కొని పంచితిల్లి పె
ల్లై **య**తిరేకమై పొదుగులం దెడలేక స్రవించుచున్న పా
లా**యె**డ నాకుచున్ సుముఖలై యొసఁగెన్ నిజవత్సకోటికిన్.

టీక:- పాయని = తొలగని; వేడ్క = ఉత్సాహములతో; ఉనికిపట్టులు = ఉండేచోటుల; కున్ = కు; చని = వెళ్ళి; గోవులు = ఆవులు; ఎల్లన్ = అన్ని; అంబే = అంబా; అని = అని; చీరి = అరచి;

హుమ్మ్మ = హుమ్మ్మ; అనుచున్ = అనుచు; పేరిచి = అతిశయించి; మూర్కొని = మూజాసి; పంచితిల్లి = మూత్రమువిడిచి; పెల్లు = అధికము; ఐ = అయ్యి; అతిరేకము = మించినవి; ఐ = అయ్యి; పొదుగులన్ = పొదుగులనుండి; ఎడలేక = ఎడతెగకుండ; స్రవించుచున్న = కారుచున్న; పాలున్ = పాలు; ఆ = ఆ; ఎడన్ = సమయము నందు; నాకుచున్ = దేహము నాకుచు; సుముఖులు = అనుకూలముగా ఉన్నవి; ఐ = అయ్యి; ఒసగెన్ = ఇచ్చినవి; నిజ = వానివాని; వత్స = దూడ; కోటి = సమూహమున; కిన్ = కు.

భావము:- దొడ్లలో ఉన్న ఆవులు తమ దూడలను చూడగానే అంబా అంటూ బిడ్డలను పిలిచాయి; హుమ్మంటూ దూడలను వాసన చూసి, ఆనందంతో చటుక్కున మూత్రాలు కార్చాయి; ప్రేమతో దూడలను నాకుతూ, పొదుగుల నుండి కురుస్తున్న పాలను లేగదూడలకు త్రాగించాయి.

10.1-520-క.

ప్రేతలకును గోవులకును
మాతృత్వము జాలఁ గలిగె మఱి మాధవుపై
మాత లని హరియు నిర్మల
కౌతూహల మొప్పఁ దిరిగెఁ గడు బాల్యమునన్.

టీక:- ప్రేతలు = గోపికల; కును = కు; గోవులు = గోవుల; కును = కు; మాతృత్వము = తల్లిదనము; చాలన్ = మిక్కిలిగా; కలిగెన్ = కలిగినది; మఱి = ఇంకను; మాధవు =కృష్ణుని; పై = మీద; మాతలు = తల్లులు; అని = అని; హరియున్ = కృష్ణుడు కూడ; నిర్మల = స్వచ్ఛమైన; కౌతూహలము = ఉత్సుకుత కలిగి ఉండుట; ఒప్పన్ = చక్కగానుండ; తిరిగెన్ =మెలగెను; కడు = మిక్కిలి; బాల్యమునన్ = పసితనముతో.

భావము:- గోపికలకు, గోవులకు కూడా తమ బిడ్డల రూపంలో ఉన్న కృష్ణునిపై మాతృప్రేమ ఎంతో అధికంగా కలిగింది. శ్రీహరి కూడా వారిని తల్లులు అంటూ ఎంతో స్వచ్ఛమైన ప్రేమతో పసిపిల్లవాడిగా వారి మధ్య ప్రవర్తించాడు.

10.1-521-ఆ.

ఘోషజనుల కెల్లఁ గుఱ్ఱలపై వేడ్క
పూఁటపూఁట కెలమిఁ బొటకరించె
నిచ్చ గ్రొత్త యగుచు నీరజాక్షునిమీఁద
వేడ్క దమకుఁ దొల్లి వెలసినట్లు.

టీక:- ఘోష = గొల్ల; జనుల = వారి; కిన్ = కి; ఎల్లన్ = అందరికి; కుఱ్ఱల = బాలుర; పై = మీద; వేడ్క = ప్రీతి; పూటపూట = ఒక్కొక్కపూటగడిచేకొద్దీ; ఎలమిన్ = సంతోషము; పొటకరించెన్ = అతిశయించెను; నిచ్చ = ఎల్లప్పుడు; క్రొత్త = అపూర్వములు; అగుచున్ = ఔతూ; నీరజాక్షుని = శ్రీకృష్ణుని; మీదన్ = పైన; వేడ్క = కుతూహలము; తమ = వారల; కున్ = కు; తొల్లి = మునుపు; వెలసినట్టు = కుదుర్కొన్నట్లుగా.

భావము:- పూర్వం బాలకృష్ణుని మీద తమకు మిక్కిలి అధికమైన ప్రేమ కలిగినట్లు. ఈ గోపబాలకుల పైన కూడ గోకులంలోని జనులు అందరికి రోజురోజుకీ ప్రేమలు పెరుగుతూ ఏరోజు కారోజు క్రొత్తలు తొడుగుతూనే ఉండేవి.

10.1-522-వ.

ఇట్లు కృష్ణుండు బాలవత్సరూపంబులు దాల్చి తన్నుఁ దాన రక్షించుకొనుచు, మందను వనంబున నమంద మహిమంబున నొక్క యేఁడు గ్రీడించె, నా యేటికి నైదాఱు దినంబులు కడమపడి యుండ నం దొక్కనాఁడు బలభద్రుండును, దానును వనంబునకుం జని మందచేరువ లేఁగల మేప నతి దూరంబున గోవర్ధన శైలశిఖరంబున ఘాసంబులు గ్రాసంబులు గొనుచున్న గోవు లా లేఁగలం గని.

టీక:- ఇట్లు = ఈ విధముగ; కృష్ణుండు = కృష్ణుడు; బాల = బాలుర; వత్స = దూడల; రూపంబులున్ = ఆకృతులను; తాల్చి = ధరించి; తన్నున్ = అతనిని; తాన = అతనే; రక్షించుకొనుచు = పాలనచేయుచు; మందను = బృందావనం విడిదిలో; వనంబునన్ = అడవి యందు; అమంద = గొప్ప; మహిమంబునన్ = మహిమతో; ఒక్క = ఒక (1); ఏడున్ = సంవత్సరముపాటు; క్రీడించెను = విహరించెను; ఆ = ఆ యొక్క; ఏటి = సంవత్సరమున; కిన్ = కు; ఐదు = అయిదు (5); ఆఱు = ఆరు (6); దినంబులు = రోజులు; కడమపడి = మిగిలి; ఉండన్

= ఉండగా; అందున్ = అప్పుడు; ఒక్క = ఒకానొక; నాడు = దినమున; బలభద్రుండును = బలరాముడు; తానునున్ = అతను; వనంబున్ = అడవి; కున్ = కి; చని = వెళ్ళి; మంద = ప్రేపల్లెకు; చేరువన్ = దగ్గరగా; లేగలన్ = దూడలను; మేపన్ = మేపుతుండగా; అతి = చాలా; దూరంబునన్ = దూరమునందు; గోవర్ధన = గోవర్ధనము అనెడి; శైల = కొండ; శిఖరంబునన్ = కొనయందు; ఘాసంబులున్ = లేతపచ్చికలను, కసవులు; గ్రాసంబులుగొనుచు = ఆహారించుచు, మేస్తూ; ఉన్న =ఉన్నట్టి; గోవులు = గోవులు; ఆ = ఆ యొక్క; లేగలన్ = దూడలను; కని = చూసి.

భావము:- ఇలా బాలకృష్ణుడు గొల్లపిల్లల రూపాలూ దూడల రూపాలు తానే ధరించి, అందరి రూపాలలోనూ ఉన్న తనను తాను రక్షించుకుంటూ, ఆ బృందావనంలోనూ గోకులంలోనూ మహామహిమతో ఒక ఏడాది పాటు విహరించాడు. ఏడాదికి ఇంకా ఐదారు రోజులు ఉన్నాయి అనగా, ఒకనాడు తాను బలరాముడు అడవికి వెళ్ళి మందకు దగ్గరగా లేగదూడలను మేపుతున్నారు. ఆ ప్రదేశానికి చాలాదూరంగా గోవర్ధనపర్వత శిఖరంపైన గోపకులు ఆవులు మేపుతున్నారు. ఆ కొండ మీది ఆవులు ఈ క్రింద ఉన్న దూడలను చూసాయి.

10.1-523-చ.

ముదమున హుంకరించుచును; మూఁపులపై మెడ లెత్తి చాఁచుచున్
బదములు నాల్గు రెండయిన బాగునఁ గూడఁగ బెట్టి దాఁటుచున్
వదనములన్ విశాలతర వాలములన్ వడి నెత్తి పాఱి యా
మొదవులు చన్నులంగుడిపె మూఁతుల మ్రింగెడిభంగి నాకుచున్.

టీక:- ముదమునన్ = సంతోషముతో; హుంకరించుచును = హుమ్మనుచు; మూపుల = మూపురముల; పైన్ = మీదకానునట్లు; మెడలు = మెడలను; ఎత్తి = ఎత్తి; చాచుచున్ = సాగదీయుచు; పదములు = కాళ్ళు; నాల్గు = నాలుగు (4); రెండు = రెండు (2); అయిన = ఐన; బాగునన్ = విధముగా; కూడగబెట్ట = దగ్గరకుచేర్చి; దాటుచున్ = దూకుతూ; వదనములన్ = ముఖములను; విశాలతర = బాగాపెద్దపైన {విశాలము - విశాలతరము - విశాలతమము}; వాలములన్ = తోకలను; వడిన్ = విసురుగా; ఎత్తి = పైకెత్తి; పాఱి = పరుగెట్టి; ఆ = ఆ యొక్క; మొదవులు = ఆవులు; చన్నులన్ = స్తన్యములను; కుడిపెన్ = తాగించెను; మూతులన్ =

మూతులతో; మ్రింగెడి = మింగేస్తున్నాయా; భంగిన్ = అన్న విధముగా; నాకుచున్ = (దూడలను) నాకుతు {నాకుట - నాలుకతో రాయుటాదులు చేయుట}.

భావము:- ఆనందంతో ఆ ఆవులు ఒక్కసారి హూంకరించాయి; మూపుల పైదాకా మెడలు ఎత్తి వేగంగా చెంగుచెంగున దాట్లువేస్తూ పరిగెత్తాయి; తోకలు ముఖాలపైకి వచ్చేలా ఎత్తి దూడల దగ్గరకు పరిగెత్తాయి; లేగల మూతులను ఆత్రంగా నాకుతూ ఆవులు లేగలకు పాలు కుడిపాయి.

10.1-524-వ.

అంత గోపకులు గోవుల వారింప నలవి గాక దిగ్గన నలుకతోడి సిగ్గు లగ్గలంబుగ దుర్గమ మార్గంబున వానివెంట నంటి వచ్చి లేఁగల మేపుచున్న కొడుకులం గని.

టీక:- అంతన్ = అప్పుడు; గోపకులు = గోపాలకులు; గోవులన్ = ఆవులను; వారింపన్ = ఆపుటకు; అలవి = శక్యము; కాక = కాకుండుటచే; దిగ్గనన్ = శీఘ్రముగా; అలుక = కోపము; తోడి = తోగూడిన; సిగ్గులు = లజ్జలు; అగ్గలంబుగన్ = అతిశయించగా; దుర్గమ = అతికష్టమైన; మార్గంబున = దార్లమ్మట; వాని = వాటి; వెంటనంటి = కూడాపడి; వచ్చి = వచ్చి; లేగలన్ = దూడలను; మేపుచున్న = కాచుచున్న; కొడుకులన్ = బిడ్డలను; కని = చూసి.

భావము:- ఇంతవరకూ తమ మాటలను ఆవులు ధిక్కరించేవి కాదు. అలాంటిది అలా వచ్చిన ఆవులను ఆపుచేయడం, గోపకులకు సాధ్యం కాలేదు. వారికి కోపంతోపాటు సిగ్గు కూడా కలిగింది. వాటి వెనుకనే తుప్పల వెంట బండల పైనుంచి పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చారు. లేగలను మేపుతున్న తమ బిడ్డలను చూసారు. మమతలతో వారు కోపాలు సిగ్గులు అన్నీ మరచిపోయారు.

10.1-525-ఉ.

అయ్యలఁ గంటి మంచుఁ బులకాంకురముల్ వెలయంగఁ గుఱ్ఱలం
జయ్యన డాసి యెత్తికొని సంతస మందుచుఁ గౌగలింపఁ దా
రయ్యెడ నౌదలల్ మనము లారఁగ మూర్కొని ముద్దు చేయుచున్
దయ్య మెఱుంగు; గోపకులు దద్దయు నుబ్బిరి నిబ్బరంబుగన్.

టీక:- అయ్యలన్ = మాతండ్రులను; కంటిమి = చూసితిమి; అంచున్ = అనుచు; పులకాంకురములు = గగుర్పాటులు; వెలయంగన్ = ప్రసిద్ధముగ కలుగగా; కుఱ్ఱలన్ = బిడ్డలను; చయ్యన = గబుక్కున; డాసి = చేరి; ఎత్తికొని = ఎత్తుకొని; సంతసమున్ = సంతోష; అందుచున్ =

పడుతు; కౌగలింపన్ = ఆలింగనములు చేయుచు; తారు = వారు; ఆ = ఆ; ఎడన్ = సమయము నందు; ఔదలల్ = మాడులను, నడినెత్తిలను; మనములారగ = మనస్ఫూర్తిగా; మూర్కొని = మూజూసి, ముద్దిడి; ముద్దు = గారాబములు; చేయుచున్ = చేయుచు; దయ్యము = దేవుడే; ఎఱుంగు = తెలియు; గోపకులు = పశువుల పాలించువారు; తద్దయున్ = మిక్కిలిగా; ఉబ్బిరి = పొంగిపోయిరి; నిబ్బరంబుగన్ = స్థిరముగా.

భావము:- "మా చిన్ని అయ్యలను చూడగలిగాము" అంటూ బిడ్డల వద్దకు చేరి వారిని ఎత్తుకున్నారు. ఒడలంతా పులకలెత్తుతుండగా సంతోషంతో కౌగలించుకుని తలలను మూర్కొని ముద్దులు చేసారు. బిడ్డలలో ఉన్న దైవాన్ని తెలుసుకున్నారా అన్నట్లు ఎంతో సంతోషంతో పొంగిపోయారు.

10.1-526-వ.

ఇట్లు బాలకాలింగనంబుల నానందబాష్పపూరిత నయనులై గోపకులు గోవుల మరలించుకొని తలంగిచన వారలం జూచి బలభ ద్రుండు తనలోఁ నిట్లని తలంచె.

టీక:- ఇట్లు = ఇలా; బాలక = బిడ్డలను; ఆలింగనంబులన్ = కౌగలింతలవలన; ఆనంద = సంతోషపు; బాష్ప = కన్నీళ్ళతో; పూరిత = నిండిన; నయనలు = కన్నులు కలవారు; ఐ = అయ్యి; గోపకులు = గోవులను పాలించెడివారు; గోవులన్ = ఆవులను; మరలించుకొని = మళ్ళించుకొని; తలంగి = తొలగి; చనన్ = పోగా; వారలన్ = వారిని; చూచి = చూసి; బలభద్రుండు = బలరాముడు; తనలోన్ = తన మనసు నందు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అని = అని; తలంచె = అనుకొనెను.

భావము:- ఈ విధంగా కుమారులను కౌగలించుకోవడంతో కలిగిన ఆనందబాష్పాలతో నిండిన కన్నులతో గోపకులు కుమారులను వదలిపెట్టి గోవులను మళ్ళించుకుని దూరంగా వెళ్ళిపోయారు. వారిని చూసి బలరాముడు ఇలా అనుకున్నాడు.

బలరాము డన్న రూ పెరుగుట

10.1-527-సీ.

"చన్ను మానిన యట్టి శాబకశ్రేణిపై-
గోగణంబులకును గోపకులకు

నిబ్బంగి వాత్సల్య మెబ్బంగి నుదయించె?-
హరిఁ దొల్లి మన్నించునట్లు వీరు
మన్నించు చున్నారు మమతఁ జేయుచుఁ బ్రీతి-
నంబుజాక్షునిఁ గన్న యట్లు నాకుఁ
బ్రేమయయ్యెడి, డింభబృందంబుఁ గనుఁగొన్న-
నిది మహాద్భుత మెందు నెఱుఁగరాదు

10.1-527.1-తే.

మనుజ దైవత దానవ మాయ యొక్కొ?
కాక నా భర్త యగుచున్న కమలనయను
మాయయో గాక యితరులమాయ నన్నుఁ
గలఁప నోపదు; విభుమాయ కాఁగ నోపు."

టీక:- చన్నున్ = స్తన్యపానమును; మానిన = విడిచిపెట్టిన; అట్టి = అటువంటి; శాబక = పిల్లల, సంతానము; శ్రేణి = సమూహముల; పై = మీద; గో = ఆవుల; గణంబుల్ = సమూహముల; కును = కు; గోపకుల్ = యాదవుల; కున్ = కు; ఈ = ఈ; భంగిన్ = లాంటి; వాత్సల్యము = ప్రేమ; ఏ = ఏ; భంగిన్ = విధముగా; ఉదయించెన్ = కలిగెను; హరిన్ = కృష్ణుని; తొల్లి = ఇంతకుముందు; మన్నించునట్లు = గౌరవించునట్లు; వీరు = వీరు; మన్నించుచున్నారు = గౌరవించుచున్నారు; మమతన్ = ప్రేమ; చేయుచున్ = చూపుతు; ప్రీతిన్ = ఇష్టపూర్తిగా; అంబుజాక్షునిన్ = శ్రీకృష్ణుని; కన్న = చూసిన; అట్లు = ఆ విధముగా; నా = నా; కున్ = కును; ప్రేమము = మమత; అయ్యెడిన్ = కలుగుచున్నది; డింభ = బాలుర; బృందంబున్ = సమూహములను; కనుగొన్నన్ = చూసిన యెడల; ఇది = ఈ విషయము; మహా = గొప్ప; అద్భుతము = అబ్బురము; ఎందున్ = ఏవిధముగనో; ఎఱుంగరాదు = అర్థముగాదు.

మనుజ = మానవులు; దైవత = దేవతలు; దానవ = రాక్షసులు; మాయ = పన్నినమాయ; ఒక్కొ = ఏమో; కాక = అదికానిపక్షమున; నా = నా యొక్క; భర్త = ప్రభువు; అగుచున్న = అయినట్టి; కమలనయను = కృష్ణుని; మాయయో = మాయ యేమో; కాక = అదికాకపోయినచో; ఇతరుల = అన్యుల; మాయ = మాయ; నన్నున్ = నన్ను; కలపన్ = కలతచెందించను; ఓపదు =

సాధ్యముగాదు; విభు = (నా) ప్రభువు; మాయ = మాయ; కాగన్ = అయితే; ఓపున్ = అయ్యుండవచ్చు.

భావము:- "తల్లిపాలు విడిచిన వయస్సులో ఉన్న బిడ్డల మీదా దూడల మీదా గోపకులకు ఆవులకు ఇంత అధికంగా వాత్సల్యం ఎలా పుట్టుకు వచ్చింది; వీరు ఇదివరకు కృష్ణుని ఎడల మమకారంతో ఎంత ప్రేమ చూపేవారో, ఇప్పుడు తమ బిడ్డలపైన ఆ విధమైన ప్రేమ చూపుతున్నారు. నాకు కూడ ఈ బిడ్డలను లేగలను చూస్తుంటే కృష్ణుని చూసినట్లే ప్రేమా, ఇష్టాలు కలుగుతున్నాయి. ఇది ఏమిటో మహా అద్భుతంగా ఉంది. ఇంతకు ముందు ఇలా ఎన్నడూ ఎరుగను. మానవులు గానీ దానవులు దేవతలు కానీ చేసిన మాయ కాదు కదా. లేక నా స్వామి అయిన విష్ణుమూర్తి యొక్క మాయ యేమో. నా స్వామి మాయే అయి ఉంటుంది."

10.1-528-క.

అని మున్ను ముగ్ధుఁ డయ్యును
దన యందుల దివ్యదృష్టిఁ దప్పక బుద్ధిన్
దన చెలికాండ్రను గ్రేపుల
వనజాక్షుం డనుచుఁ జూచె వసుధాధీశా!

టీక:- అని = అని; మున్ను = ముందు; ముగ్ధుడు = పరవశుడు; అయ్యును = అయినప్పటికిని; తన = అతని; అందులన్ = లోని; దివ్యదృష్టిన్ = దివ్యదృష్టితో; తప్పక = సరిగా; బుద్ధిన్ = మనసు నందు; తన = తన యొక్క; చెలికాండ్రను = స్నేహితులను; క్రేపులన్ = దూడలను; వనజాక్షుండ = కృష్ణుడే {వనజాక్షుడు - పద్మాక్షుడు, కృష్ణుడు}; అనుచున్ = అనుచు; చూచెన్ = గ్రహించెను; వసుధాధీశ = రాజా {వసుధాధీశుడు - వసుధ (భూమి)కి అధీశుడు (ప్రభువు), రాజు}.

భావము:- బలరాముడు ఇలా ఆలోచించి ఇంతవరకూ మోహంచెంది ఉన్నప్పటికీ, ఇప్పుడు దివ్యదృష్టితో శ్రద్ధగా చూసాడు. తన స్నేహితులు లేగదూడలు అన్నీ కృష్ణుడే అని గ్రహించాడు.

10.1-529-వ.

ఇట్లు విజ్ఞానదృష్టిం జూచి యెఱింగియు నమ్మక బలదేవుండు గొందలపడుచుఁ గృష్ణుం జూచి "మహాత్మా! తొల్లి యెల్ల క్రేపులును ఋషుల యంశం బనియును గోపాలకులు

వేల్పుల యంశం బనియును దోఁచుచుండు; నిపుడు వత్సబాలకసందోహంబు సందేహంబు లేక నీవ యని తోఁచుచున్నది; యిది యేమి?" యని యడిగిన యన్నకు నున్నరూపంబు వెన్నుండు మన్ననఁ జేసి క్రన్నన నెఱింగించె నతండు నెఱింగె; యివ్విధంబున హరి బాల వత్సంబులు దాన యై సంచరించిన యేఁడు విరించికిఁ దన మానంబున నొక్క త్రుటిమాత్రం బైన విరించి చనుదెంచి వత్సబాలకాకారుండైన కృష్ణబాలకుం జూచి వెఱంగుపడి యిట్లని వితర్కించె.

టీక:- ఇట్లు = ఇలా; విజ్ఞానదృష్టిన్ = దివ్యదృష్టితో; చూచి = గ్రహించి; ఎఱింగియు = తెలుసుకొనియు; నమ్మక = నిశ్చయించుకొనలేక; బలదేవుండున్ = బలరాముడు; కొందలపడుచున్ = కంగారుపడుతు; కృష్ణున్ = శ్రీకృష్ణుని; చూచి = ఉద్దేశించి; మహాత్మా = మహానుభావుడా; తొల్లి = ఇంతకుముందు; ఎల్ల = అన్ని; క్రేపులున్ = దూడలు; ఋషుల = మునుల; అంశంబులు = అంశతో బుట్టినవారు; అనియును = అని; గోపాలకులు = యాదవులు; వేల్పుల = దేవతల; అంశంబు = అంశతో బుట్టినవారు; అనియును = అని; తోచుచుండున్ = అనిపించెడిది; ఇపుడు = ఇప్పుడు; వత్స = దూడలు; బాలక = పిల్లల; సందోహంబున్ = సమూహము; సందేహంబు = అనుమానము; లేక = లేకుండగ; నీవ = నీవే; అని = అని; తోచుచున్నది = తెలియుచున్నది; ఇదియేమి = ఇదేమిటి; అని = అని; అడిగిన = ప్రశ్నించిన; అన్న = అన్న; కున్ = కి; ఉన్నరూపంబు = వాస్తవమును; వెన్నుండు = విష్ణువు; మన్నన = మన్నించుట; చేసి = చేసి; క్రన్నన = వెంటనే; ఎఱింగించెన్ = తెలిపెను; అతండున్ = అతను; ఎఱింగెన్ = తెలుసుకొనెను; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = లాగున; హరి = కృష్ణుడు; బాల = పిల్లలు; వత్సంబులున్ = దూడలు; తాన = తనే; ఐ = అయ్యి; సంచరించిన = మెలగిన; ఏడు = సంవత్సరము; విరించి = బ్రహ్మదేవుని; కిన్ = కి; తన = అతని; మానంబునన్ = కాలమానము ప్రకారము; ఒక్క = ఒకే ఒక; త్రుటి = చాలా కొద్దిసమయము {త్రుటి - సుమారు 0.39 మిల్లిసెకన్లు}; మాత్రంబు = మాత్రమే; ఐనన్ = కాగా; విరించి = బ్రహ్మదేవుడు; చనుదెంచి = వచ్చి; వత్సబాలక = దూడల, మేపు పిల్లవారి; ఆకారుండు = ఆకారము గలవాడు; ఐన = అయినట్టి; కృష్ణబాలకున్ = బాలకృష్ణుని; చూచి = కనుగొని; వెఱంగుపడి = ఆశ్చర్యపోయి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అని = అని; వితర్కించెన్ = ఆలోచించుకొనెను.

భావము:- ఇలా యోగదృష్టితో చూసినప్పటికీ బలరాముడు నమ్మలేక కంగారుపడ్డాడు. కృష్ణుని ఇలా అడిగాడు. “మహాత్మా! ఇంతకు ముందు వరకూ లేగదూడలన్నీ ఋషుల అంశలతో జన్మించినవి అనీ, గోపాలకులు అందరూ దేవతల అంశలు అనీ నాకు అనిపిస్తూ ఉండేది. ఇప్పుడు చూస్తే లేగలూ బాలకులూ అందరూ నిస్సందేహంగా నీవే అని నాకు అనిపిస్తున్నది, కనిపిస్తున్నది ఈ వింత ఏమిటి” ఇలా అడగ్గానే కృష్ణుడు అన్నగారి యెడల అనుగ్రహంతో ఉన్న రహస్యం విప్పి చెప్పాడు. బలరాముడు గ్రహించాడు. ఈవిధంగా శ్రీహరి బాలురు లేగలు తానే అయి చరించినది ఒక ఏడాది. ఆ కాలం బ్రహ్మదేవునికి తన కాలమానం ప్రకారం ఒక్క తృటి కాలంగా కనిపించింది. అతడు వచ్చి దూడల రూపంలోనూ, బాలకుల రూపంలోనూ కనిపిస్తున్న బాలకృష్ణుని చూసి నివ్వెరపోయి ఇలా ఆలోచించుకున్నాడు.

బ్రహ్మ తర్కించుకొనుట

10.1-530-శా.

“మం**దం** గల్గిన వత్సబాలకులు నా మాయా గుహాసుప్తులై
యెం**దుం** బోవరు; లేవ రిప్పుడును; పేఱొ చేయ నా కన్యు లొం
డెం**దుస్** లేరు; విధాతలుం బరులు; వీ రెవ్వార లెట్లైరొకో?
యెం **దే**తెంచిరొ కృష్ణుతో మెలఁగువా? రేఁడయ్యెడిన్ నేఁటికిన్.

టీక:- మందన్ = గుంపుగా; కల్గిన = ఉన్నట్టి; వత్స = దూడలు; బాలకులు = పిల్లలు; నా = నా యొక్క; మాయా = మాయ అనెడి; గుహా = గుహ యందుల; సుప్తులు = మునిగినవారు; ఐ = అయ్యి; ఎందున్ = ఎక్కడికిని; పోవరు = వెళ్ళలేరు; లేవరు = మేలుకొనలేరు; ఇప్పుడును = ఇప్పటికి కూడ; పేఱొ = ఇంకొకలా; చేయన్ = చేయుటకు; నా = నా; కున్ = కు; అన్యులు = సాటివారు; ఒండు = ఇంకొకరు; ఎందున్ = ఎక్కడను; లేరు = లేరు; విధాతలున్ = సృష్టికర్తలు; పరులు = అన్యులు; వీరు = వీరు; ఎవ్వారు = ఎవరు; ఎట్లు = ఎలా; ఐరి = కలిగిరో, పుట్టిరో; ఒకో = ఏమో; ఎందున్ = ఎక్కడనుండి; ఏతెంచిరొ = వచ్చితిరో ఏమో; కృష్ణు = కృష్ణుని; తోన్ = తోపాటు; మెలగు = వర్తించెడి; వారు = వాళ్ళు; ఏడయ్యెడిన్ = ఎలా కలిగారు, ఏడాది అయిపోయింది; నేటికిన్ = ఇవాళ్టికి.

భావము:- ఈ గోకులంలో ఉండే బాలకులు దూడలూ అందరూ నా మాయా గుహలో ఇప్పటికీ అక్కడే నిద్రపోతున్నారు. ఎక్కడకీ పోలేదు. మళ్లీ ఎవరైనా సృష్టి చేసారు అనుకుందాం అంటే; నేను తప్ప సృష్టికర్తలు అయిన బ్రహ్మలు ఇంక ఎవరూ లేరు కదా. మరి వీరెవరు? ఎలా వచ్చారో? నేటికి భూలోకంలో ఏడాది గడిచింది. మరి ఈ కృష్ణుడితో విహరిస్తున్న వీళ్ళంతా ఎక్కడ నుంచి వచ్చారో?

10.1-531-మత్త.

బ్రహ్మపంపునఁ గాని పుట్టదు ప్రాణిసంతతి యెప్పుడున్
బ్రహ్మ నొక్కఁడ గాని వేఱొక బ్రహ్మ లేఁడు సృజింపఁగా
బ్రహ్మ నేను సృజింప నొండొక బాలవత్సకదంబ మే
బ్రహ్మమందు జనించె? నొక్కట బ్రహ్మమౌ నది చూడఁగాన్."

టీక:- బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుని; పంపునన్ = అనుజ్ఞ ప్రకారము; కాని = తప్పించి; పుట్టదు = జనించదు; ప్రాణి = జీవ; సంతతి = జాలము; ఎప్పుడును = ఏ కాలము నందు; బ్రహ్మన్ = సృష్టికర్తను; ఒక్కడన్ = నే నొక్కడనే; కాని = తప్పించి; వేఱొక = మరొక; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; లేడు = లేడు; సృజింపగాన్ = సృష్టించుటకు; బ్రహ్మన్ = బ్రహ్మదేవుడను; నేను = నేను; సృజింపన్ = సృష్టిస్తుండగా; ఒండొక = మరింకొక, ప్రతిసృష్టి; బాల = పిల్లల; వత్స = దూడల; కదంబము = సమూహము; ఏ = ఏ యొక్క; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుని; అందున్ = వలన; జనించెన్ = పుట్టెను; ఒక్కటన్ = ఏక కాలమున; బహ్మము = మహాద్భుతము; ఔన్ = అయి ఉన్నది; అది = అది; చూడగాన్ = తరచి చూసినచో.

భావము:- బ్రహ్మదేవుడు సృష్టిస్తే గాని ఈ జీవరాసు లేవీ పుట్టవు కదా. సృష్టి చేసే బ్రహ్మదేవుడు అంటే నేనొక్కడినే గాని మరింకొకడు లేడు కదా. బ్రహ్మదేవుడుగా నేను సృష్టించిన గొల్లపిల్లలు దూడలు కాక వేరేవి ఎలా వచ్చాయి? వీటిని ఏ బ్రహ్మదేవుడు సృష్టించాడు? అందరిలోనూ ఒక్కటిగా ఉండే పరబ్రహ్మ కాదు కదా వీటి సృష్టికర్త?"

10.1-532-వ.

అని యిట్లు సకలంబును సుకరంబుగ నెఱింగెడి నెఱవాది ముదుక యెఱుకగలప్రోడ వెఱంగుపడి గ్రద్దనఁ బెద్దప్రొద్దు తద్దయుం దలపోసి కర్జంబు మందల యెఱుంగక కొందలపడుచు నాందోళనంబున.

టీక:- అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; సకలంబును = సమస్తమును; సుకరంబుగన్ = సుళువుగా, తేలికగా; ఎఱింగెడి = తెలిసికొనగల; నెఱవాది = చతురుడు; ముదుక = పరిణతి చెందినవాడు; ఎఱుక = జ్ఞానము; కల = కలిగిన; ప్రోడ = వివేకి, నేర్పరి; వెఱఁగుపడి = ఆశ్చర్యపోయి; గ్రద్దన = శీఘ్రముగా; పెద్ద = చాలా; ప్రొద్దు = సేపు; తద్దయున్ = మిక్కిలిగా; తలపోసి = ఆలోచించి; కర్జంబు = చేయవలసిన పని; మందలన్ = మేరలను; ఎఱుఁగక = తెలిసికొనలేక; కొందలపడుచున్ = కంగారుపడుతు; ఆందోళనంబునన్ = చలించిన మనసుతో;

భావము:- ఇలా ఈ గొల్లపిల్లలు దూడలు గురించి అలోచించుకుంటూ, సర్వస్వాన్ని తేలికగా తెలుసుకోవడంలో నేర్పరి అయిన అ పితామహుడు, ఆ జ్ఞానవృద్ధుడు, ఆ బ్రహ్మదేవుడు నివ్వెరపోయాడు. కంగారుపడి తనలోతాను అలోచించుకున్నా ఏం చేయాలో తెలియ లేదు. బిక్కమొగం వేసి, ఆందోళన పడసాగాడు.

10.1-533-క.

మోహము లేక జగంబుల

మోహింప఻గ఻ జేయ నేర్చి మొనసిన విష్ణున్

మోహింపించెద ననియెడు

మోహమున విధాత తాన మోహితుఁ డయ్యెన్.

టీక:- మోహము = భ్రమపడుటన్నది; లేక = లేకుండ; జగంబులన్ = లోకములను; మోహింపగన్ = మాయలో పడునట్లు; చేయన్ = చేయుటను; నేర్చిన = తెలిసినవాడై; మొనసిన = అతిశయించిన; విష్ణున్ = శ్రీమహావిష్ణువును; మోహింపించెదన్ = మోసము చేసెదను; అనియెడు = అనెడి; మోహమున = అజ్ఞానముచేత; విధాత = బ్రహ్మదేవుడు; తాన = అతనే; మోహితుడు = మోసపోయినవాడు; అయ్యెన్ = అయిపోయెను.

భావము:- శ్రీహరి మోహం అంటని వాడు. కానీ తాను సర్వ జగత్తులను మోహింపచేయ గల నేర్పరి. అటువంటి విష్ణువునే మోహింప చేద్దాం అనుకొని మోహపడిన బ్రహ్మదేవుడు తానే మోహంలో పడ్డవాడు అయిపోయాడు.

10.1-534-తే.

ప్రగలు ఖద్యోతరుచి చెడుప్రగిది రాత్రి
మంచు చీఁకటి లీనమై మాయుమాడ్కి
విష్ణుపై నన్యమాయలు విశద మగునె?
చెడి నిజేశుల గరిమంబుఁ జెఱుచుఁ గాక.

టీక:- పగలు = సూర్యుడు ఉండు నప్పుడు; ఖద్యోత = మిణుగురుపురుగుల; రుచి = కాంతి; చెడు = అణగిపోవు; పగిదిన్ = విధముగ; రాత్రి = రాత్రికాలము నందు; మంచు = మంచుతెరలు; చీకటిన్ = చీకట్లో; లీనము = కలిసిపోయినవి; ఐ = అయ్యి; మాయు = మాయమగు; మాడ్కిన్ = విధముగ; విష్ణు = విష్ణుమూర్తి; పైన్ = మీద; అన్య = ఇతరుల; మాయలు = మాయలు; విశదమగునె = స్పష్టమగునా, పనిచేయునా, చేయవు; చెడి = నశించి; నిజ =తమని; ఈశులన్ = ప్రయోగించినవారల; గరిమంబున్ = యశస్సును, గొప్పదనం; చెఱుచున్ = పాడుచేయును; కాక = తప్పించి.

భావము:- పగటిపేళ సూర్యుడి ముందు మిణుగురు పురుగుల కాంతి తేలిపోతుంది. రాత్రిపేళ మంచు చీకటిలో లీనమై మాయమై పోతుంది. అలాగే మాయకే పుట్టినిల్లు అయిన విష్ణుమూర్తి మీద ఇతరుల మాయలు పనిచేస్తాయా? ఆ మాయలు సర్వం వస చెడి విడిపోతాయి. తమను ప్రయోగించిన వారి గౌరవాన్ని కూడా చెడగొట్టేస్తాయి తప్ప.

10.1-535-వ.

మఱియును.

టీక:- మఱియును = ఇంకను.

భావము:- అంతట...

*10.1-536-క.

"**పుట్టి**తి; బుద్ధి యెఱింగితిఁ;
బుట్టించితి జగము; సగము ప్రోయెను బ్రాయం;
బిట్టివి నూతన సృష్టులు
పుట్టుట లే; దౌర! యిట్టి బూమెలు భూమిన్."

టీక:- పుట్టితిన్ = జన్మించితిని; బుద్ధి = వివేకమును, జ్ఞానము; ఎఱింగితి = తెలుసుకొంటి; పుట్టించితిన్ = సృష్టించితిని; జగమున్ = లోకములను; సగము = అర్ధభాగము; పోయెను = గడచిపోయినది; ప్రాయంబు = వయసు; ఇట్టివి = ఇలాంటి; నూతన = సరికొత్త; సృష్టులు = సృష్టింపబడుటలు; పుట్టుట = కలుగుట; లేదు = జరుగలేదు; ఔరా = అయ్యో; ఇట్టి = ఇలాంటి; బూమెలు = మాయలు; భూమిన్ = భూలోకమున.

భావము:- "ఏనాడో పుట్టాను. పుట్టిన తరువాత బుద్ధి తెలిసింది ఈ జగత్తు అంతటినీ పుట్టించాను. వయస్సు సగం గడచిపోయింది. ఇంతవరకూ ఇలా క్రొత్త సృష్టులు పుట్టడం ఎప్పుడూ ఎరుగను. ఔరా! నేను పుట్టించిన ఈ భూమి మీద నాకు అందని ఇన్ని మాయలా?"

10.1-537-వ.

అని యిట్లు తలవాకిట వాణి గల వోఁడిమిచే వాఁడిమి కెక్కిన నలుమొగంబుల తక్కరిగొంటు పెనుదంట పలువెంటలైన తన మనంబున వితర్కించి, విచారించు నెడ, నతండు కనుగొనుచుండ నబ్బాలకులు మేఘశ్యాములును, హార కుండల కిరీట వనమాలికాభిరాములును, శ్రీవత్స మంగళాంగద నూపుర కనక కటక కంకణ కటిఘటిత కాంచీగుణోద్దాములును, నాపాదమస్తక తులసీదళదాములును, విలస దంగుళీయకస్తోములును, శంఖ చక్ర గదా కమల హస్తులును, జతుర్భుజప్రశస్తు లును పీతకౌశేయవాసులును, చంద్రికాధవళహాసులును, కరుణాకటాక్షవీక్షణ విలాసులును, రవికోటిభాసులును, ననంత సచ్చిదానందరూప మహితులును, యణిమాదిగుణోపేతులును, విజాతీయభేదరహితులును, శ్రీమన్నారాయణ ప్రతిమాన విగ్రహస్వరూపులునై తమకుఁ బరతంత్రులగుచు నృత్తగీతాది సేవావిశేషంబులకుం జొచ్చి మెలంగుచు మూర్తిమంతంబు లయిన బ్రహ్మాదిచరాచరంబులును, నణిమాది సిద్ధులును, మాయాప్రముఖంబులయిన శక్తులును, మహదాది చతుర్వింశతి తత్వంబులును, గుణక్షోభకాలపరిణామ హేతుసంస్కారకామ కర్మగుణంబులును సేవింప వేదాంతవిదులకయిన నెఱుంగరాని తెఱంగున మెఱయుచుఁ గానబడిన వారలం గనుంగొని.

టీక:- అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; తలవాకిట = నోటియందు {తలవాకిలి - తల (ముఖము)నకు వాకిలి (ముందుగుమ్మము), నోరు}; వాణి = సరస్వతీదేవి; కల = కలిగిన; ప్రోడిమి = చక్కదనమున; చేన్ = వలన; వాడిమికెక్కిన = ప్రసిద్ధినొందిన; నలుమొగముల = చతుర్ముఖముల; తక్కరి = టక్కరి; గొంటు =దిట్ట; పెను = గొప్ప; తంట = మాయగాడు; పలుపెంటలు = చెదిరినది; ఐన = అయినట్టి; తన = తన యొక్క; మనంబునన్ = మనసు నందు; వితర్కించి = తరచిచూసుకొని; విచారించున్ = ఆలోచించుకొనెడి; ఎడన్ = సమయము నందు; అతండు = అతను; కనుగొనుచుండన్ = చూస్తుండగానే; ఆ = ఆ యొక్క; బాలకులు = పిల్లలు; మేఘ = మేఘములవలె; శ్యాములును = నల్లనివారు; హార = మెడలో హారములు; కుండల = చెవికుండలములు; కిరీట = కిరీటములు; వనమాలికా = పూల ఆకులు కల మాలలచే; అభిరాములును = మనోజ్ఞమైనవారు; శ్రీవత్స = శ్రీవత్స మనెడి మచ్చలతో; మంగళ = శుభప్రదమైన; అంగద = భుజకీర్తులు; నూపుర = కాలిఅందెలు; కనక = బంగారపు; కటక = కడియములు, గాజులు; కంకణ = మురుగులు; కటి = మొలకు; ఘటిత = కట్టిన; కాంచీగణ = మొలనూలులచేతను; ఉద్దాములునున్ = అధికులు; ఆపాదమస్తక = తలనుండి పాదాలవరకు గల; తులసీదళ = తులసీదళములు కూర్చిన; దాములును = దండలు కలవారు; విలసత్ = మెరిసిపోతున్న; అంగుళీయక = ఉంగరముల; స్తోములును = సమూహము కలవారు; శంఖ = శంఖము; చక్ర = చక్రము; గదా = గద; కమల = కమలపువ్వు; హస్తులును = చేతు లందు కల వారును; చతుః = నాలుగు; భుజ = చేతులతో; ప్రశస్తులును = ప్రసిద్ధినొందిన వారును; పీత = పచ్చని; కౌశేయవాసులును = పట్టుబట్టలు ధరించినవారు; చంద్రికా = వెన్నెలవంటి; ధవళ = స్వచ్ఛమైన; హాసులును = నవ్వులు కలవారు; కరుణా = కృపాతోకూడిన; కటాక్ష = కడకంటి; వీక్షణ = చూపులతో; విలాసులును = విలసిల్లువారు; రవికోటి = కోటిసూర్యుల; భాసులునున్ = తేజస్సు కలవారు; అనంత = శాశ్వతమైన {అనంతము - దేశ కాల వస్తువులచేత భాగింపరానిది}; సచ్చిదానంద = సచ్చిదానందము యొక్క {సత్ - అవస్థాత్రయమున (జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులందు) చెడని}; రూప = స్వరూపముతో {చిత్ - తత్వజ్ఞానపరితమైన}; మహితులును = గొప్పవారు; అణిమాదిగుణ = అష్టవిభూతులతో {అణిమాది, అష్టవిభూతులు, అష్టైశ్వర్యములు - 1అణిమ 2మహిమ 3గరిమ 4లఘిమ 5ప్రాప్తి 6 ప్రాకామ్యము 7ఈశత్వము 8వశిత్వము }; ఉపేతులును = కూడినవారు; విజాతీయ = ఇతరజాతి; భేద = తేడాలు; రహితులును = లేనివారు; శ్రీమన్నారాయణ = శ్రీమహావిష్ణువుతో; ప్రతిమాన = సమానమైన; విగ్రహ = ఆకృతే; స్వ = తమ;

రూపులున్ = ఆకృతికా కలవారు; ఐ = అయ్యి; తమ = వారల; కున్ = కు; పరతంత్రులు = పరవశము పొందినవారు; అగుచు = ఔతూ; నృత్త = నాట్యము లాడుట; గీత = పాటలు పాడుట; ఆది = మున్నగు; సేవా = కొలుచుట యందలి; విశేషంబులు = విశిష్టతలు; కున్ = అందు; చొచ్చి = లగ్నమై; మెలంగుచున్ = వర్తించుచు; మూర్తిమంతంబులు = ఆకృతి వహించినవి; అయిన = ఐన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవునితో; ఆది = మొదలుపెట్టి; చర = చరించ గలిగిన జీవులు; అచరంబులున్ = చరించ లేని జీవులు; అణిమాదిసిద్ధులును = అష్టైశ్వర్యములు; మాయా = పరాశక్తి {మయాదిశక్తులు - 1పరాశక్తి 2ఆదిశక్తి 3జ్ఞానశక్తి 4ఇచ్ఛాశక్తి 5క్రియాశక్తి, పంచవిధశక్తులు}; ప్రముఖంబులు = మున్నగునవి; అయిన = ఐన; శక్తులును = శక్తులు; మహత్ = మహత్తు, అవ్యక్తము; ఆది = మొదలైన; చతుర్వింశతి = ఇరవైనాలుగు (24) {చతుర్వింశతి తత్వముల టిప్పణికి }; తత్వంబులును = తత్వములు; గుణక్షోభ = అవ్యక్తచలనస్థితి {గుణక్షోభము - స్వభావము యొక్క కలతపాటు, త్రిగుణసమతావస్థ యైన అవ్యక్త చలన స్థితి}; కాల = ప్రజ్ఞాచైతన్యస్థితి {గుణక్షోభము - స్వభావము యొక్క కలతపాటు, త్రిగుణసమతావస్థ యైన అవ్యక్త చలన స్థితి}; పరిణామ = పరిణామస్థితి {పరిణామ - కాలస్థితి మాఱి ప్రపంచ వృత్తితో కూడి అహంకార రూపముగా పరిణమించునట్టి స్థితి}; హేతు = పంచభూతస్థితి {హేతు - ఆ అహంకార వృత్తియే జననకారణముగా గల అపంచీకృత పంచమహాభూత రూపముగా నుండుట}; సంస్కార = విషయస్థితి {సంస్కార - ఆ పంచభూతముల విషయములైన శబ్ద స్పర్శాదులుగా నుండుట}; కామ = అభిలాషస్థితి {కామ - ఆ శబ్దాదు లందు గల రాగద్వేష రూపములైన అభిలాషలు కలిగి ఉండుట}; కర్మ = నడవడి {కర్మ - ఆ అభిలాషలకు తగిన నడవడులు}; గుణంబులు = స్వభావస్థితి {గుణంబులు - ఆ నడవడులకు తగిన స్వభావములు కలిగి ఉండుట}; సేవింపన్ = కొలచుచుండగా; వేదాంతవిదులు = బ్రహ్మజ్ఞానులు {వేదవిదులు - వేదాంతార్థములు తెలిసిన బ్రహ్మవేత్తలు}; కైనన్ = కి అయినను; ఎఱుంగరాని = తెలియబడని; తెఱంగున = విధముగ; మెఱయుచున్ = ప్రకాశించుచు; కానబడిన = కనపడుతున్న; వారలన్=వారిని; కనుంగొని = చూసి.

భావము:- అని బ్రహ్మదేవుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. అతను తన తలవాకిట సరస్వతి ఉన్నదనే అభిమానం వలన కొంత గర్వపడుతూండే వాడు. నాలుగు మొగాలున్న ఆ మహా మాయగాడు జంకి వెనుకకు తగ్గుతూ, తన మనస్సులో ఎన్నో రకాలుగా ఆలోచించి చూసాడు. ఒకసారి బాలుర వంక చూసాడు. అందరూ మేఘశ్యామల మూర్తులూ, హారాలు కుండలాలు కిరీటాలు వైజయంతీమాలికలూ ధరించి చాలా అందంగా ఉన్నారు; వక్షస్థలం పైన శ్రీవత్సం అనే పుట్టుమచ్చ,

శుభకరాలైన బాహుపురుషులు, కాలిగజ్జెలు, బంగారు కడియాలు, నడుములకు కాంచీకలాపాలతో కనిపిస్తూ బ్రహ్మదేవుడిని బెదరగొట్టారు; పాదాలనుండి శిరస్సులవరకూ తులసీ దళాల మాలలు ధరించారు; వ్రేళ్ళకు రవ్వల ఉంగరాలు మెరుస్తున్నాయి; అందరికీ నాలుగేసి బాహువులు ఉన్నాయి; నాలుగు చేతులలో శంఖం, గద, చక్రం, పద్మం ధరించి ఉన్నారు; బంగారు పట్టువస్త్రాలు ధరించి ఉన్నారు; వెన్నెలవంటి చల్లని తెల్లని చిరునవ్వులు వెదజల్లుతున్నారు; కన్నుల నుండి కరుణాకటాక్షాలు వెలువడుతున్నాయి; కోటిసూర్యుల కాంతితో వెలిగిపోతున్నారు; సచ్ చిత్ ఆనందాలు తామే అయిన అనంత రూపాలతో విలసిల్లుతున్నారు; అణిమ, గరిమ, మహిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశిత్వము, వశిత్వము అనబడే ఎనిమిది అష్టసిద్ధుల గుణాలూ తమలోనే ధరించి ఉన్నారు; అందరూ అంతర్యామి స్వరూపులే కనుక, ఇది పరాయిది అనే భేదం వారికి లేదు; లక్ష్మీదేవితో కూడిన నారాయణుని ప్రతిబింబా లైన రూపాలతో విలసిల్లుతున్నారు; సృష్టిలో ఉన్న బ్రహ్మ దగ్గర నుండి చరాచర జీవరాశులు; అణిమ మొదలైన సిద్ధులు, మాయ, అహంకారము, బుద్ధి, మనస్సు, పంచమహాభూతాలు, పంచతన్మాత్రలు, పంచజ్ఞానేంద్రియాలు, పంచకర్మేంద్రియాలు మొదలైన ఇరవైనాలుగు తత్వాలు; మూడు గుణముల కలయిక, కాలము, మార్పు, కారణము, సంస్కారము, కామము, కర్మము, వాని గుణాలు ఇవన్నీ రూపాలు ధరించి నృత్యాలు గానాలు మొదలైనవి చేస్తూ ఈ నారాయణ స్వరూపు లైన బాలకులకు లోబడి సేవిస్తూ ఉన్నాయి; వేదాంత మంతా తెలిసినవారికి ఐనా ఈ విశ్వరూపాలు తెలియవు. ఈవిధంగా దేదీప్య మానంగా ప్రకాశిస్తూన్న బాలురను బ్రహ్మదేవుడు చూసాడు. చూసి ఇలా అనుకున్నాడు.

10.1-538-ఉ.

"**బాలు**రఁ గంటి నాచెయిది బాసినవారిని మున్ను వారి నేఁ
బోలగఁ జూచునంతటన భూరినిరర్గళదుర్గమప్రభా
జాలముతోడఁ జూపులకుఁ జాలమిఁ దెచ్చుచు నున్నవార; లే
మూలమొ మార్గమెయ్యదియొ? మోసము వచ్చెఁగదే విధాతకున్."

టీక:- బాలురన్ = చిన్నపిల్లలను; కంటిన్ = చూసితిని; నా = నా యొక్క; చెయిది = కృత్యమున; కిన్ = కు; పాసిన = మీరిన; వారిని = వారిని; మున్ను = ఇంతకుముందు; వారిన్ = వాళ్ళను; నేన్ = నేను; పోలగన్ = సరిగా, పోల్చుకొని; చూచున్ = చూసెడి; అంతన = అప్పటికి, సరికి; భూరి = అత్యధికమైన; నిరర్గళ = అడ్డములేని; దుర్గమ = పొందరాని; ప్రభా = కాంతులు;

జాలము = సమూహముల; తోడన్ = తోటి; చూపుల్ = చూచుటకు; చాలమి = అశక్తతను; తెచ్చుచున్న = కలిగించుచున్నట్టి; వారలు = వారు; ఏ = ఏమిటి; మూలమొ = కారణమో ఏమో; మార్గము = దారితెన్ను, చేయదగ్గది; ఎయ్యదియొ = ఏదో ఏమిటో; మోసమువచ్చెన్ = మోసము వచ్చినది; కదే = కదా; విధాతకున్ = బ్రహ్మత్వమునకు.

భావము:- "నా చేష్టకు లోబడక తప్పించుకున్న బాలురను ముందు నుంచీ చూస్తూనే ఉన్నాను. వారు చూడగా చూడగా గొప్ప తేజస్సుతో కనపడుతున్నారు. ఆ తేజస్సు మహా ప్రవాహం లాగ చూపులతో సైనా సమీపించడానికి వీలుకాకుండా ఉంది. వారి వర్చస్సు చూడడానికి నా చూపులకు శక్తి చాలటం లేదు. దీనికి అంతటికి మూలకారణం ఏమిటి? ఇప్పుడు నేనేమిటి చేయడం. సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మదేవుడను నాకే మోసం వచ్చింది కదా."

10.1-539-వ.

అని సకలేంద్రియంబులకు వెక్కసంబైన స్రుక్కి.

టీక:- అని = అని; సకల = సమస్తమైన (మనసాది) {మనసాది, ఏకదశేంద్రియములు - 1మనస్సు 5జ్ఞానేంద్రియములు 5కర్మేంద్రియములు.}; ఇంద్రియంబుల్ = ఇంద్రియముల; కున్ = కు; వెక్కసంబు = సహింపరానిది; ఐన = కాగా; స్రుక్కి = సంతాపముపొంది.

భావము:- ఆ బాలుర రూపాలు బ్రహ్మదేవుని ఇంద్రియాల అన్నిటికీ భరించరానివి అయిపోయాయి. చూసి చూసి అతడు చేష్టలు దక్కి డస్సి పోయాడు.

10.1-540-ఉ.

ఏ పరమేశు తేజమున నీ సచరాచరమైన లోక ము
ద్దీపిత మయ్యె నట్టి విభుతేజముఁ గన్నులఁ జక్కఁ జూడఁగా
నోపక పారవశ్యమును నొందుచు సంస్తిమితాఖిలేంద్రియుం
డై పరమేష్ఠి మైమఱచె నప్పుడు చిత్రపురూపుకైవడిన్.

టీక:- ఏ = ఏ ఒక్క; పరమ = సర్వోత్కృష్టమైన; ఈశు = దేవుని; తేజమునన్ = తేజస్సుచేత; ఈ = ఈ; సచరాచర = స్థావర జంగ మాత్మక మైన; లోకము = లోకము; ఉద్దీపితము = ప్రకాశింప జేయబడినది; అయ్యెన్ = అయినదో; అట్టి = అటువంటి; విభున్ = ప్రభువు యొక్క {విభుడు - శ్రుతి. నతత్ర సూర్యోభాతి న చంద్రతారకం, నేమా విద్యుతోభాంతి కుతోయమగ్నిః, తమేవ

భాంతిమనుభాతి సర్వం, తస్య సర్వమిదం విభాతి.}; తేజమున్ = తేజస్సును; కన్నులన్ = కళ్ళతో; చక్కన్ = చక్కగా; చూడగాన్ = చూచుటకు; ఓపక = శక్యముగాక; పారవశ్యమును = పరవశత్వమును; ఒందుచున్ = పొందుతు; సంస్తిమిత = పనిచేయలేని {సంస్తిమిత - శబ్దస్పర్శాదివ్యాపారశూన్యములైన, వాటిపని అవి చేయలేని}; అఖిల = సమస్తమైన (మనసాది); ఇంద్రియుండు = ఇంద్రియములు కలవాడు; ఐ = అయ్యి; పరమేష్ఠి = బ్రహ్మదేవుడు {పరమేష్ఠి - శ్రేష్ఠమైన స్థానమగు సత్యలోకమున ఉండువాడు, పరమ (శ్రేష్ఠమైన) ఇష్ఠి (యజ్ఞముచేయువాడు),బ్రహ్మ}; మైమఱచెన్ = స్మృతి తప్పిన వాడయ్యెను; అప్పుడు = ఆ సమయము నందు; చిత్రపు = చిత్తరువు నందలి; రూపు = ఆకృతి, బొమ్మ; కైవడిన్ = వలె.

<u>భావము</u>:- ఈసృష్టి అంతటికి పరముడైన ఈశ్వరుడు విష్ణుమూర్తి. తేజస్సు అనేది అతని నుండే పుట్టినది. దానివలన చరాచరమైన ఈ సృష్టి అంతా రూపొంది కాంతిమంతమై కళ్ళకు కనపడుతోంది. ఆ తేజస్సులో బ్రహ్మదేవుడు ఒక భాగం మాత్రమే కనుక ఆ తేజస్సును బ్రహ్మదేవుడు కన్నులారా చూడలేకపోయాడు. అతడు పరవశించి పోయాడు. అన్ని ఇంద్రియాలూ వ్యాపార శూన్యములు అయిపోయాయి. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు బొమ్మగీసినట్లు ఒడలు తెలియక నిశ్చేష్టుడయి నిలబడిపోయాడు.

10.1-541-వ.

ఇట్లు మాయాతీతుండును, వేదాంత విజ్ఞాన దుర్లభుండును, స్వప్రకాశానందుండును నైన తన బాహుళ్యంబుఁ జూచి నివ్వెఱ పడిన బ్రహ్మంగని యీశ్వరుండు.

<u>టీక</u>:- ఇట్లు = ఈ విధముగ; మాయా = అవ్యక్తమును {మాయ - అనృత జడ దుఃఖ అనిత్య మలినములే రూపములుగా కలిగిన స్వస్వరూప విస్మృతికి కారణమైన అవ్యక్తము}; అతీతుండును = అతిక్రమించినవాడు; వేదాంత = ఉపనిషదర్థము లందలి; విజ్ఞాన = విశిష్ఠ జ్ఞానము చేతనైనను; దుర్లభుండును = పొందరానివాడు; స్వప్రకాశ = తనంతటతనే వెలిగెడి {స్వప్రకాశుడు - సాధనాంతరము లేక స్వయముగా ప్రకాశించువాడు}; ఆనందుడును = నిరతిశయానందము కలవాడు; ఐన = అయినట్టి; తన = తన యొక్క; బాహుళ్యంబున్ = అతిశయము, విరాడ్రూపము; చూచి = కనుగొని; నివ్వెఱపడిన = నిశ్చేష్టుడైన; బ్రహ్మన్ = బ్రహ్మదేవుని; కని = ఉద్దేశించి; ఈశ్వరుండు = భగవంతుడు, శ్రీకృష్ణుడు.

భావము:- ఈశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుడు బ్రహ్మదేవుడిని చూసాడు. మాయకు అతీతుడు వేదాంతాలు చదివినంత మాత్రాన దొరకని వాడు, తన ప్రకాశములో తాను ఆనందమై ఉన్నవాడు, అయిన పరబ్రహ్మ విశ్వరూపాన్ని చూసి బ్రహ్మదేవుడు నివ్వెరపోవడం గమనించాడు. గమనించి. . .

10.1-542-శా.

బాలుండై చతురాననుండు తన యీ బ్రహ్మాభిమానంబునన్
లోలుండై మతిదప్పి నా మహిమ నాలోకింప నేతెంచెఁ దా
నా**లో**కింపఁగ నెంతవాఁ? డనుచు మాయాజాలమున్ విప్పి త
ల్లీలా రూపము లెల్ల డాఁచె నటఁ గేళీచాతురీధుర్యుఁడై.

టీక:- బాలుండు = తెలివి తక్కువగా కలవాడు; ఐ = అయ్యి; చతురాననుండు = బ్రహ్మదేవుడు {చతురాననుడు - నాలుగు ముఖములు కలవాడు, చతుర్ముఖబ్రహ్మ}; తన = అతనిదైనటువంటి; ఈ = ఈ యొక్క; బ్రహ్మ = బ్రహ్మను అనెడి; అభిమానంబునన్ = అహంకారమునకు; లోలుండు = లొంగిపోయినవాడు; ఐ = అయ్యి; మతి = బుద్ధి; తప్పి = చెడి; నా = నా యొక్క; మహిమన్ = మహాత్మ్యమును; ఆలోకింపన్ = చూచుటకు; ఏతెంచెన్ = వచ్చెను; తాన్ = అతను; ఆలోకింపన్ = చూచుటకు, తెలిసికొనుటకు; ఎంతవాడు = ఎంతటివాడు, అశక్తుడు; అనుచున్ = అని; మాయా = మాయ యొక్క; జాలమున్ = ప్రభావమును (వల); విప్పి = తొలగించి; తత్ = ఆయా; లీలా = మాయ; రూపములు = స్వరూపములు; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; డాచెన్ = అణచివేసెను; అటన్ = అక్కడ, అప్పుడు; కేళీ = క్రీడించుట యందు; చాతురీ = నేర్పును; ధుర్యుడు = ధరించినవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:- "ఈ బ్రహ్మదేవుడు తనకు నాలుగు తలలు ఉన్నాయి అనుకుంటున్నాడు. బాలభావంతో తన ఈ బ్రహ్మపదవిని చూచుకుని అహంకారంలో మునిగిపోయాడు. అజ్ఞానంలో నిమగ్నమైపోయి నా మహిమ ఎంతటిదో చూడాలని వచ్చాడు. ఇంతటి మహామహిమ చూడడానికి అతడు ఎంతో చిన్నవాడు కదా." అని జాలిపడి భగవంతుడైన బాలకృష్ణుడు తన మాయాజాలాన్ని

విప్పివేసాడు. తాను సృష్టించిన లీలారూపాలు అన్నింటినీ అక్కడికక్కడే దాచేసాడు, మాయంచేసేసాడు. ఆటలాడడంలో గానీ ఆడించడంలో గాని ఆయన చాతుర్యం ఊహించరానిది.

10.1-543-వ.

అంతలోన నజీవుండు సజీవుండైన తెఱంగున నెనిమిది కన్నులు గల వేల్పుగమి కాఁడు తేఁటి తెప్పఁటి కాలుఁ గేలుఁ గదలించి చెచ్చెరం గన్నులు విచ్చిచూడ సమర్థుండై ముందటఁ గని వెనుకఁ జూచి, దివి విలోకించి దిక్కులు వీక్షించి, యెల్లయెడలం గలయ దర్శించి తన పురోభాగంబున హరి సంచరించుటం జేసి జాతివైరంబు లేని నర పక్షి మృగాదులకు నాటపట్టయి సిరి గలిగి కామ క్రోధాది రహితులకు జీవనంబైన బృందావనంబుఁ బొడగాంచి; యందు.

టీక:- అంతలోనన్ = అంతటితో; అజీవుండు = ప్రాణములు పోయినవాడు; సజీవుండు = బతికున్నవాడు; ఐన = అయిన; తెఱంగునన్ = విధముగ; ఎనిమిది = ఎనిమిది (8); కన్నులు = కళ్ళు; కల = కలిగిన; వేల్పుగమికాడు = బ్రహ్మదేవుడు {వేల్పు గమికాడు - వేల్పు (దేవత)లకు గమికాడు (నాయకుడు), బ్రహ్మ}; తేఁటి = తేరుకొని; తెప్పఁటి = సంభాళించుకొని; కాలున్ = కాళ్ళు; కేలున్ = చేతులు; కదలించి = ఆడించి; చెచ్చెరన్ = శీఘ్రముగా; కన్నులు = కళ్ళు; విచ్చి = తెరుచుకొని; చూడన్ = చూచుట; సమర్థుండు = చేయగలవాడు; ఐ = అయ్యి; ముందటన్ = ఎదురుగా; కని = చూసి; వెనుకన్ = వెనుకవైపు; చూచి = చూసి; దివిన్ = పైకి; విలోకించి = చూసి; దిక్కులున్ = అన్ని దిక్కులకు; వీక్షించి = చూసి; ఎల్లఎడలన్ = అన్ని వైపులా; కలయన్ = తరచి; దర్శించి = చక్కగా చూసి; తన = అతని; పురోభాగంబున = ఎదుట; హరి = శ్రీకృష్ణుడు {హరి - ప్రళయకాలమున రుద్రరూపముతో సకలజీవులను లయింపజేయువాడు, విష్ణువు}; సంచరించుటన్ = మెలగుట; చేసి = వలన; జాతి = జాతుల మధ్య ఉండు; వైరంబు = శత్రుత్వములు; లేని = లేనట్టి; నర = మానవులు; పక్షి = పక్షులు; మృగ = జంతువుల; కున్ = కు; ఆటపట్టు = నివాసము; అయి = ఐ; సిరి = శాంతి యనెడి సంపద; కలిగి = కలిగి; కామక్రోధాది = అరిషడ్వర్గములు {అరిషడ్వర్గములు - 1కామము 2క్రోధము 3లోభము 4మోహము 5మదము 6మాత్సర్యము}; రహితుల్ = లేనివారల; కున్ = కు; జీవనంబు = జీవనాధారము; ఐన = అయినట్టి; బృందావనంబున్ = బృందావనమును; పొడగాంచి = చూచి; అందు = దానిలో.

భావము:- ఇంతలో అంతటి ఎనిమిది కన్నులున్న దేవతల పెద్ద బ్రహ్మదేవుడూ, మృతిచెందినవాడు బ్రతికి వచ్చినట్లు, తేరుకుని తెప్పరిల్లాడు. కాళ్లు చేతులు కదలించి చూసుకున్నాడు. తరువాత కళ్ళు విప్పి చూడడానికి శక్తి వచ్చింది. ముందు వైపు వెనుక వైపు చూసుకున్నాడు. తలపైకెత్తి చూసుకున్నాడు. అన్ని దిక్కులకూ చూసాడు. అప్పుడు అన్ని చోట్ల పరిశీలనగా చూసాడు. ఎదుట బృందావనం కనిపించింది. కృష్ణుడు ఉండడం వలన నరులు, పక్షులు, జంతువులు, తమ తమ జాతి సహజమైన శత్రుత్వాలను మరచి తిరుగుతూ ఉండడం గమనించాడు. ఆ బృందావనంలో సిరి సంపదలు ఉన్నాయి. అందులో ఉన్న వారెవరికి కామక్రోధాలు లేవు. ఆ బృందావనం చూసాడు బ్రహ్మదేవుడు.

10.1-544-సీ.

తన కన్యములు లేక తనరారి ముమ్మూల-
    విభుడయ్యుఁ గ్రేపుల వెదకువాని
నఖిలజ్ఞుఁడై యొక్కఁడయ్యు నజ్ఞాకృతిఁ-
    జెలికాండ్రఁ బెక్కండ్రఁ జీరువాని
బహిరంతరాద్యంత భావశూన్యుండయ్యు-
    నంతంత నడుగు చొప్పరయువాని
గురుగభీరుండయ్యుఁ గురువులు వాఱుచు-
    నట్టిట్టు పాతరలాడువాని

10.1-544.1-ఆ.

జాతిరహితుఁ డయ్యుఁ జతుర గోపార్భక
భావ మెల్ల నచ్చుపడిన మేటి
చెలువువాని హస్త శీతాన్నకబళంబు
వానిఁ గాంచె నపుడు వాణిమగఁడు.

టీక:- తన = అతని; కిన్ = కి; అన్యములు = ఇతరములు; లేక = ఏవియులేక; తనరారి = ఒప్పి; ముమ్మూల = ఆదిమూలకారణుడైన; విభుడు = ప్రభువు; అయ్యున్ = అయినప్పటికి;

క్రేపులన్ = దూడలను; పెదకు = అన్వేషించెడి; వానిన్ = అతనిని; అఖిల = సమస్తము; జ్ఞుడు = తెలిసినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఒక్కడు = అద్వితీయుడు; అయ్యున్ = అయినప్పటికి; అజ్ఞాకృతిన్ = తెలివిలేనివానివలె; చెలికాండ్రన్ = స్నేహితులను; పెక్కండ్రన్ = అనేకమందిని; చీరు = పిలిచెడి; వానిన్ = వానిని; బహిర్ = వెలుపల; అంతర = లోపల; ఆది = మొదలు; అంత = చివర, తుద అనెడి; భావ = భావమునకుకూడ; శూన్యుండు = లేనివాడు; అయ్యున్ = అయినప్పటికి; అంతంతన్ = అక్కడక్కడ; అడుగు = అడుగుల; చొప్పు = జాడను; అరయు = వెదకెడి; వానిన్ = అతనిని; గురు = మిక్కిలి; గభీరుండు = గాంభీర్యము కలవాడు; అయ్యున్ = అయినప్పటికి; గురువులువాఱుచున్ = వేగముగా పరుగెడుతు; అట్టిట్టు = అటునిటు; పాతరలాడు = నటించెడి; వానిన్ = వానిని.

జాతి = జాతిభేదములు; రహితుడు = లేనివాడు; అయ్యున్ = అయినప్పటికి; చతుర = నేర్పుగల; గోప = యాదవ; అర్భక = పిల్లల; భావము = స్వభావము; ఎల్లన్ = అంతటిని; అచ్చుపడిన = ప్రతిరూపుగా పొందిన; మేటి = అధికుడైన; చెలువు = దేహసౌందర్యము కల; వానిన్ = వానిని; హస్త = చేతి యందు; శీత = చద్ది; అన్న = అన్నపు; కబళంబు = ముద్ద కలిగిన; వానిన్ = వానిని; కాంచెను = చూసెను; అపుడు = ఆ సమయము నందు; వాణిమగడు = బ్రహ్మదేవుడు.

భావము:- పిమ్మట, సృష్టికి మూలము లైన త్రిగుణాలకూ ఆధారమూ, ప్రభువూ అయినవాడు; తనకు తాను ఒక్కడే అయినా, లేగల కోసం చూస్తూ వెతుకుతున్నాడు కృష్ణుడు. సర్వం తెలిసినవాడు తాను ఒక్కడే అయి సత్యం తానే అయినవా డైనా, ఎందరో స్నేహితులు ఉన్నట్లు పిలుస్తూ ఉన్నాడు. బయట లోపల మొదలు తుద అనే భావాలేవీ లేనివా డైనా, అక్కడక్కడా దూడల జాడలు వెదుకుతూ ఉన్నాడు, ఎంతో లోతైనవాడైనా, పరుగులు తీస్తూ ఇటూ అటూ చూస్తూ అడుగులు వేస్తున్నాడు, అతనికి జాతి అనేది లేదు అయినా, నేర్పరి అయిన గోపబాలుని లక్షణాలన్నీ చక్కగా అచ్చుపోసినట్లు ఉన్న శరీరంతో అందంగా వెలుగొందుతూ ఉన్నాడు. చేతిలో చల్ది అన్నపు ముద్ద పట్టుకుని ఉన్నాడు. ఇలా సర్వ లక్షణాలు మేళవించిన కృష్ణుని కేవలం వాక్కుకు మాత్రమే అధిపతియైన బ్రహ్మదేవుడు చూసాడు.

10.1-545-వ.

కని సంభ్రమించి విరించి రాయంచ డిగ్గనుఱికి కనకదండ సుకుమారంబైన శరీరముతోడ నేలఁ జాగిలంబడి మణిగణ సుప్రకాశంబు లైన తన కిరీటశిఖరప్రదేశంబు

లా కుమారుని పాదపద్మంబులు మోవ మ్రొక్కి తోరంబులగు నానందబాష్పజల పూరంబుల నతని యడుగులు గడిగి మఱియును.

టీక:- కని = చూసి; సంభ్రమించి = హుషారుచెంది; విరించి = బ్రహ్మదేవుడు; రాయంచన్ = హంస వాహనమునుండి; డిగ్గనుఱికి = దుమికి దిగి; కనక = బంగారపు; దండ = కడ్డీవలె మెరిసెడి; సుకుమారంబు = కోమలము; ఐన = అయినట్టి; శరీరము = దేహము; తోడన్ = తోటి; నేలన్ = భూమిపైన; సాగిలపడి = సాష్టాంగనమస్కారము చేసి; మణి = రత్నాల; గణ = సమూహములచే; సు = మంచి; ప్రకాశంబులు = మెరిసిపోయెడివి; ఐన = అయిన; తన = అతని యొక్క; కిరీట = కిరీటముల; శిఖర = పైపైపుకొనల; ప్రదేశంబులు = భాగములు; ఆ = ఆ యొక్క; కుమారుని = బాలుని; పాద = పాదములు అనెడి; పద్మంబులు = పద్మములు; మోవన్ = తాకునట్లుగ; మ్రొక్కి = నమస్కరించి; తోరంబులు = అధికములు; అగు = ఐన; ఆనంద = ఆనందమువలన కలిగిన; బాష్పజల = కన్నీటి; పూరంబులన్ = ప్రవాహములచే; అతని = అతని; అడుగులు = అడుగులను; కడిగి = కడిగి; మఱియును = ఇంకను.

భావము:- కృష్ణుడిని చూసి చూడగానే బ్రహ్మదేవుడు తత్తరపాటుతో హంసవాహనం నుండి దభాలున క్రిందికి దూకాడు. బంగారు శలాకు వలె రంగులీనుతూ ఉండి సుకుమారంగా ఉన్న తన శరీరంతో నేలపై సాగిలపడ్డాడు. ఎన్నోమణులతో వెలుగుతున్న తన కిరీటాలు కృష్ణుని పాదపద్మాలకు తాకేలాగ మ్రొక్కేడు. ఆనందబాష్పాలు ధారలుగా కారుతూ ఉండగా అతని పాదాలు కడిగాడు. ఆపైన. . .

10.1-546-క.

అడుగులపైఁ బడు లేచున్

బ**డు**ఁ గ్రమ్మఱఁ లేచు, నిట్లు భక్తిన్ ముని దాఁ

బొ**డ**గనిన పెంపుఁ దలఁచుచు

దు**డు**కని మహిమాబ్ధి నజుఁడు దుడు కడఁచె నృపా!

టీక:- అడుగుల = పాదముల; పైన్ = మీద; పడున్ = వాలిపడును; లేచున్ = పైకిలేచును; పడున్ = వాలిపడును; క్రమ్మఱన్ = మరల; లేచున్ = పైకిలేచును; ఇట్లు = ఈ విధముగ; భక్తిన్ = భక్తితో; మునున్ = ఇంతకుముందు; తాన్ = అతను; పొడగనిన = చూసినట్టి; పెంపున్ =

అతిశయమును; తలచుచున్ = గుర్తుచేసుకొనుచు; దుడుకని = ఉద్ధృతికలవాని (కృష్ణుని); మహిమ = ప్రభావము అనెడి; అబ్ధిన్ = సముద్రము నందు; అజుడు = బ్రహ్మదేవుడు; దుడుకు = ఉద్ధృతిని (తన); అడచెన్ = అణచివేసెను; నృపా = రాజా.

భావము:- పరవశత్వంతో బ్రహ్మదేవుడు కృష్ణుడి పాదాలపై అనేక సార్లు పడుతూ లేస్తూ ప్రణమిల్లాడు. భక్తిపరవశుడై ఇంతకు ముందు తాను చూసిన విశ్వరూపం తలచుకుని ఆ బాలుని మహిమ అనే మహాసముద్రంలో మునిగిపోయాడు.

10.1-547-వ.

అంత నల్లనల్లన లేచి నిలుచుండి నయనారవిందంబులు దెఱచి, గోవిందుని సందర్శించి చతుర్ముఖుండు ముఖంబులు వంచి కృతాంజలియై దిగ్గన డగ్గుత్తిక యిడుచు నేకచిత్తంబున జతుర్ముఖంబుల నిట్లని స్తుతియించె.

టీక:- అంతన్ = అప్పుడు; అల్లనల్లనన్ = మెల్లగా; లేచి = పైకిలేచి; నిలుచుండి = నిలబడి; నయన = కన్నులు అనెడి; అరవిందంబులున్ = పద్మములను; తెఱచి = తెరచుకొని; గోవిందునిన్ = శ్రీకృష్ణుని; సందర్శించి = చక్కగా చూసి; చతుర్ముఖుండు = బ్రహ్మదేవుడు {చతుర్ముఖుడు - నాలుగు ముఖములవాడు, బ్రహ్మ}; ముఖంబులున్ = మోములను; వంచి = వాల్చి; కృత = చేయబడిన; అంజలి = ముడిచిన చేతులు కలవాడు; ఐ = అయ్యి; దిగ్గనన్ = తటాలున; డగ్గుతిక = గద్గదస్వరము; ఇడికొనుచు = పెట్టుకొని; ఏక = అచంచలమైన; చిత్తంబునన్ = మనసుతో; చతః = నాలుగు; ముఖంబులన్ = మోములతోను; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అని = అని; స్తుతియించె = స్తోత్రములు చేసెను.

భావము:- తరువాత, బ్రహ్మదేవుడు నెమ్మదిగా లేచి నిలబడి కళ్ళు తెరచి గోవులను కాస్తున్న గోవిందుని దర్శనం చేసుకున్నాడు. తన ముఖాలు నాలుగూ వంచి చేతులు జోడించి డగ్గుత్తిక పడిన గొంతుతో ఏకాగ్రమైన మనస్సుతో నాలుగు నోరులారా ఇలా స్తుతించాడు.

బ్రహ్మ పూర్ణిజేయుట

10.1-548-సీ.

"శంపాలతికతోడి జలదంబు కైవడి-
మెఱుఁగు టొల్లియతోడి మేనివానిఁ
కమనీయ మృదులాన్నకబళ వేత్ర విషాణ-
వేణుచిహ్నంబుల వెలయువాని
గుంజా వినిర్మిత కుండలంబులవాని-
శిఖిపింఛవేష్టిత శిరమువానిఁ
వనపుష్పమాలికావ్రాత కంఠమువాని-
నళినకోమల చరణములవానిఁ

10.1-548.1-ఆ.

గరుణ గడలుకొనిన కడగంటివాని గో
పాలబాలుభంగిఁ బరగువాని
నగుమొగంబువాని ననుఁగన్నతండ్రిని
నిను భజింతు మ్రొక్కి నీరజాక్ష!

టీక:- శంపా = మెరుపు; లతిక = తీగ; తోడి = తోకూడియున్న; జలదంబు = మేఘము; కైవడిన్ = వలె; మెఱుగు = మెరుస్తున్న; ఒల్లియ = పైబట్ట; తోడి = తోకూడుకొన్న; మేని = దేహముకల; వానిన్ = వానిని; కమనీయ = మనోజ్ఞమైన; మృదుల = మృదువైన; అన్న = అన్నపు; కబళ = ముద్ద; వేత్ర = బెత్తముకఱ్ఱ; విషాణ = కొమ్ము; వేణు = మురళి; చిహ్నంబులన్ = గురుతులుగా; వెలయు = ప్రకాశించెడి; వానిన్ = అతనిని; కుంజా = ఏనుగు దంతంతో; వినిర్మిత = చక్కగాచేయబడిన; కుండలంబుల = చెవికుండలములుకల; వానిన్ = అతనిని; శిఖి = నెమలి {శిఖి - తలపైన శిఖగలది, నెమలి}; పింఛ = పింఛముచేత; వేష్టిత = చుట్టుకొనబడిన; శిరము = తల కలిగిన; వానిన్ = అతనిని; వన = అడవి; పుష్ప = పూల; మాలికా = దండల; వ్రాత = సమూహములున్న; కంఠము = మెడకలిగిన; వానిన్ = అతనిని; నళిన = పద్మములవంటి; కోమల = మృదువైన; చరణముల = పాదములుకలిగిన; వానిన్ = వానిని; కరుణ = దయారసము; కడలుకొనిన = అతిశయించిన.

కడకంటి = కంటిచివరలు కలిగిన; వానిన్ = వానిని; గోపాలబాలు = గొల్లపిలవాని; భంగిన్ = వలె; నగు = నవ్వుతున్న; మొగంబు = ముఖము కలిగిన; వానిన్ = వానిని; ననున్ = నన్ను; కన్న = పుట్టించిన; తండ్రిని = తండ్రిని; నిన్నున్ = నిన్ను; భజింతు = సేవింతును; మ్రొక్కి = నమస్కరించి; నీరజాక్ష = శ్రీకృష్ణా.

భావము:- "మెరపుతీగతోకూడిన మేఘంవలే నీ శరీరం బంగారురంగు ఉత్తరీయంతో ప్రకాశిస్తున్నది. నీ చేతిలో ఉన్న చలిది ముద్ద మృదువుగా ఎంతో అందంగా ఉంది. వెదురుకఱ్ఱ, కొమ్ముబూర, మురళి మొదలైనవి అలంకారాలవలె కలిగి ప్రకాశిస్తున్నావు. ఏనుగు దంతంతో చక్కగా చేసిన నీ కుండలాలు; నెమలి పింఛంతో చుట్టబడిన శిరస్సు; అడవిపూల మాలికతో అలంకరించబడిన నీ కంఠం; తామరపూవులా సున్నితమైన నీ పాదాలు ఎంతో అందంగా ఉన్నాయి. అదిగో కడగంటితో నన్ను చూస్తున్న నీ చూపులో కరుణ తొణికిసలాడుతోంది. నీ గోపాలబాల రూపాన్ని నేను స్తుతిస్తూ ఉంటే, నన్ను చూసి నవ్వుతున్న నీ మోము చాలా రమణీయంగా ఉంది. కమలదళాలవంటి కన్నులకల నీవు నన్ను కన్నతండ్రివని ఇప్పుడు గుర్తించాను. ఓ విష్ణుమూర్తీ! నీకు మ్రొక్కి నిన్ను సేవించుకుంటున్నాను.

10.1-549-మ.

నను మన్నించి భవజ్జనంబులకు నానందంబు నిండించు నీ
తను రూపం బిదె నా మనంబున కచింత్యం బయ్యె; నీ యుల్లస
ద్ఘన విశ్వాకృతి నెవ్వఁ డోపు? నెఱుఁగన్ గైవల్యమై యొప్పు నా
త్మ నివేద్యంబగు నీదు వైభవము చందం బెట్టిదో? యీశ్వరా!

టీక:- ననున్ = నన్ను; మన్నించి = క్షమించి; భవత్ = నీ; జనంబులు = వారల; కున్ = కు; ఆనందంబున్ = సంతోషమును; నిండించు = పరిపూర్ణుగా జేయు; నీ = నీ యొక్క; తను = దేహము యొక్క; రూపంబు = స్వరూపము; ఇదె = ఇదిగో; నా = నా యొక్క; మనంబున్ = మనసున; కున్ = కు; అచింత్యంబు = విచారించ శక్యము కానిది; అయ్యెన్ = అయినది; నీ = నీ యొక్క; ఉల్లసత్ = ప్రకాశించునట్టి; ఘన = గొప్ప; విశ్వాకృతిన్ = విరాడ్రూపమును; ఎవ్వడు = ఎవరు మాత్రము; ఓపున్ = శక్తి కలవా డగును; ఎఱుగన్ = తెలిసికొనుటకు; కైవల్యము = ముక్తి రూపు దాల్చినది; ఐ = అయ్యి; ఒప్పున్ = చక్కగా ఉండునది; ఆత్మ = పరమాత్మను; నివేద్యంబు

= ఎరిగింపదగినది; అగు = ఐన; నీదు = నీ యొక్క; వైభవము = మహిమము యొక్క; చందంబు = విధము; ఎట్టిదో = ఎలాంటిదో; ఈశ్వరా = కృష్ణా {ఈశ్వరుడు - సర్వనియామకుడు, విష్ణువు}.

భావము:- పరమేశ్వరా! నన్ను అనుగ్రహించు. నీ వారికి అందరకీ ఆనందం నిండించే నీ ఈ చిన్నరూపమే నా మనస్సుకే ఊహించడానికి సాధ్యం కాలేదు. ఇక నీవు ఉల్లాసంతో ధరించిన మహావిశ్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడానికి సమర్థు లెవరు? నాలో నేను గా నున్న నీకు మాత్రమే తెలియదగిన నీ వైభవ విశేషం ఎంతటిదో ఎవరికి మాత్రం తెలుస్తుంది?

10.1-550-క.

విజ్ఞాన విధము లెఱుఁగక

తద్జ్ఞులు నీ వార్త చెప్పఁ దను వాఙ్మనముల్

యజ్ఞేశ! నీకు నిచ్చిన

యజ్ఞులు నినుఁబట్టి గెలుతు రజితుఁడవైనన్.

టీక:- విజ్ఞాన = అనుభవ జన్య జ్ఞానము; విధముల్ = మార్గములను; ఎఱుగక = తెలియక పోయినను; తద్జ్ఞులు = తత్వజ్ఞానము కలవారు; నీ = నీ యొక్క; వార్తన్ = వృత్తాంతమును; చెప్పన్ = బోధింపగా; తను = దేహమును; వాక్కు = మాటలను; మనముల్ = మనసులను; యజ్ఞేశ = శ్రీకృష్ణా {యజ్ఞేశుడు - యజ్ఞములకు కర్త, విష్ణువు}; నీ = నీ; కున్ = కు; ఇచ్చిన = సమర్పించిన; అజ్ఞులున్ = మూఢులు కూడ; నినున్ = నిన్ను; పట్టి = కనుగొని; గెలుతురు = జయింతురు, పొందెదరు; అజితుడవు = జయింపరానివాడవు; ఐనన్ = అయినప్పటికిని.

భావము:- ఓ యజ్ఞరూపా! శ్రీహరీ! మహా పండితులు తాము వివరించ దలచిన నీ పరబ్రహ్మ తత్వాన్ని “అది (తత్)” అని వ్యవహరిస్తారు. వారు ఆత్మ జ్ఞానాన్ని తెలియ లేక, చెప్పడానికీ ఈ పదాన్నే వాడుతూ ఉంటారు. అంతేతప్ప, ఎంతటి పండితుల కైనా నీవు జయింపరాని వాడవే. అయితే, ఏమీ తెలియని వాళ్ళు సైతం, త్రికరణములు అనే శరీరము వాక్కు మనస్సులతో సహా తమను తాము నీకు సమర్పించుకుని భక్తితో గట్టిగా నిన్ను పట్టుకుంటే, నిన్ను అందుకో గలుగుతారు.

10.1-551-క.

శ్రేయములుఁ గురియు భక్తిని
జేయక కేవలము బోధసిద్ధికిఁ దపమున్
జేయుట విఫలము; పొల్లున
నాయము జేకుఱునె తలఁప నధికం బైనన్.

టీక:- శ్రేయములున్ = శుభములను; కురియు = సమృద్ధిగా ఇచ్చునట్టి; భక్తిని = పూజించుట; చేయక = చేయకుండగ; కేవలము = ఒక్క; బోధ = జ్ఞానము; సిద్ధి = పండుట; కిన్ = కుమాత్రమే; తపమున్ = తపస్సును; చేయుట = చేయుట; విఫలము = ఫలితము లేనిది; పొల్లునన్ = పొట్టునుండి, ఊకనుండి; ఆయము = వచ్చుబడి బియ్యము; చేకుఱునె = లభించునా, లభించదు; తలపన్ = తరచి చూసినచో; అధికంబు = ఎంత ఎక్కువ; ఐనన్ = ఉన్నప్పటికిని.

భావము:- భక్తి అనేది సర్వ శుభాలనూ వర్షిస్తుంది. అటువంటి భక్తిని వదలిపెట్టి కేవలం జ్ఞానంకోసం తపస్సు చేయడం వ్యర్థం. ఎంత ఎక్కువగా కూడపెట్టినా, ఊక (బియ్యంపైన ఉండే పొట్టు) వల్ల ఏమి ఆదాయం లభిస్తుంది? ఎంత ఊకదంపుడు చేసినా ఏమి ఫలితం దక్కుతుంది?

10.1-552-క.

నిజముగ నిన్నెఱుఁగఁగ మును
నిజవాంఛలు నిన్నుఁ జేర్చి నీ కథ వినుచున్
నిజకర్మలబ్ధ భక్తిన్
సుజనులు నీ మొదలిటెంకిఁ జొచ్చి రధీశా!

టీక:- నిజముగన్ = వాస్తవమునకు; నిన్నున్ = నీ తత్వమును; ఎఱుగగన్ = తెలిసికొనుటకు; మునున్ = ముందుగా; నిజ = తమ; వాంఛలున్ = కోరిక లందు; నిన్నున్ = నిన్ను; చేర్చి = పెట్టుకొని; నీ = నీ యొక్క; కథ = వృత్తాంతము; వినుచున్ = శ్రద్ధగా వినుచు; నిజ = తము; కర్మ = చేసిన కర్మలవలన; లబ్ధ = లభించిన; భక్తిన్ = భక్తితో; సుజనులు = సత్పురుషులు; నీమొదలిటెంకి = పరమపదమును {నీ మొదలి టెంకి - నీ (భగవంతుని యొక్క) మొదలి (మూల) టెంకి (నివాసము), వైకుంఠము, పరమపదము}; చొచ్చిరి = ప్రవేశించిరి; అధీశ = ప్రభూ.

భావము:- ప్రభూ! విష్ణుమూర్తీ! నిన్ను తెలుసుకోవడం కోసం ముందుగా తమ కోరికలన్నీ నీ యందు సమర్పించి, నీ కథలు వింటూ ఉండాలి. అప్పుడు తాము చేసిన సత్ కర్మలకు ఫలితంగా భక్తి అనేది లభిస్తుంది. ఇలా లభించిన భక్తితో సజ్జనులు మాత్రమే నీ మూలస్థానం అయిన పరమపదాన్ని చేరతారు.

10.1-553-సీ.

విక్రియాశూన్యమై విషయత్వమును లేని-
    దగుచు నాత్మాకారమై తనర్చు
నంతఃకరణ మొక్క యధిక సాక్షాత్కార-
    విజ్ఞానమునఁ బట్టి పే ర్వోరులకుఁ
నెఱుఁగంగ రానిదై యేపారి యుండుటఁ-
    జేసి నీ నిర్గుణ శ్రీవిభూతి
బహిరంగవీధులఁ బాఱక దిరములై-
    యమలంబు లగు నింద్రియములచేత

10.1-553.1-ఆ.

నెట్టకేలకైన నెఱుఁగంగ నగుగాని
గుణవిలాసి వగుచుఁ గొమరుమిగులు
నీ గుణవ్రజంబు నేర రా దెఱుఁగంగ
నొక్క మితము లేక యుంట నీశ!

టీక:- విక్రియా = వికారములు (షడ్విధ) {షడ్విధ వికారములు - 1పుట్టుట 2పెరుగుట 3ముదియుట 4చిక్కుట 5చచ్చుట 6గర్భనరకస్థితి}; శూన్యము = సంపూర్తిగా లేనిది; ఐ = అయ్యి; విషయత్వములేనిది = ఇంద్రియాతీతము {విషయత్వములేనిది - విషయత్వము (ఇంద్రి యార్థములైన 1శబ్ద 2స్పర్శ 3రూప 4రస 5గంధ లక్షణములేవియును) లేనిది, ఇంద్రియముల కందనిది}; అగుచున్ = ఔతూ; ఆత్మ = పరబ్రహ్మ; ఆకారము = స్వరూపము; ఐ = అయ్యి; తనర్చు = ఒప్పునట్టి; అంతఃకరణము = అంతరంగము నందు; ఒక్క = అఖండాకారమైన; అధిక

= సర్వోత్కృష్టమైన; సాక్షాత్కార = అపరోక్షమైన; విజ్ఞానమునన్ = అనుభవైకజ్ఞానమును; పట్టి = అవలంబించి; పేఱొరులకు = మిగిలినవారి కెవరికిని; ఎఱుంగరానిది = తెలిసికొన శక్యము కానిది; ఐ = అయ్యి; ఏపారి = అతిశయించి; ఉండుటన్ = ఉండుట; చేసి = వలన; నీ=నీయొక్క; నిర్గుణ = గుణత్రయరహితమైన {నిర్గుణము - శాంత ఘోర మూఢ వృత్తులు కలగిన సత్వ రజస్తమో గుణత్రయ రహితము}; శ్రీ = సంపద; విభూతి = మహాత్మ్యము; బహిరంగవీధులన్ = బాహ్యప్రదేశములందు {బహిరంగవీధులు - అంతర బాహ్య శబ్ద దృశ్యాది విషయ పంచక మార్గములు, బాహ్యప్రదేశములు}; పాఱక = వ్యాపింపక; తిరములు = స్థిరముగా నుండునవి; ఐ = అయ్యి; అమలంబులు = నిర్మలంబులు {అమలంబులు - నిర్మలములు, రాగద్వేషాదులు లేనివి}; అగు = ఐన; ఇంద్రియముల = ఇంద్రియముల; చేత = వలన; ఎట్టకేలకున్ = అతికష్టము చేతనైనను; ఎఱుగంగన్ = తెలిసికొనుట; అగున్ = సాధ్యము; కాని = కాని.

గుణ = సగుణ {సగుణవిలాసి - గుణత్రయముయొక్క విలాసముచే, సత్వగుణమువలన సకల దేవతల రూపములను రజోగుణముచేత సకల భూలోకజీవులను తమోగుణముచేత భౌతిక రూపములైన భూమి పర్వతములు శిలలు మున్నగునవి ధరించినవాడు}; విలాసివి = మెలగెడివాడవు; అగుచున్ = అగుచు; కొమరుమిగులు = అందగించునట్టి; నీ = నీ యొక్క; గుణ = సర్వగుణముల {గుణవ్రజము - సర్వజ్ఞత్వ సర్వేశ్వరత్వ సర్వపాలకత్వ సర్వస్రష్టత్వ సర్వసంహార కత్వ సర్వభోక్తృత్వాది గుణముల సముదాయము}; వ్రజంబున్ = సమూహమును; నేరరాదు = శక్యముకాదు; ఎఱుగంగ = తెలిసికొనుటకు; ఒక్క = ఏదో ఒక; మితము = పరిమితి అన్నది; లేకన్ = లేకుండగ; ఉంటన్ = ఉండుటచేత; ఈశ = కృష్ణా {ఈశుడు - సర్వ నియామకుడు, విష్ణువు}.

భావము:- ఓ పరమేశా! కృష్ణా! నీ నిర్గుణ వైభవంలో ఏ మార్పులూ ఉండవు కనుక తెలియడానికి ఏమీ ఉండదు. పైగా తన కన్నా వేరే తనకు వెలుపల ఏమీ ఉండదు. దానినే తత్ లేదా ఆత్మ అంటాము. అది అన్నింటి లోపల అంతర్యామియైన ప్రయోజనంగా ఉంటుంది. అది ఇంద్రియాలకి, ఎదుట కనిపించడానికి అవకాశం లేదు. ఎందుకంటే, అంతకు ముందున్న విజ్ఞానం అనే అలవాటు ఉన్నప్పుడే ఇంద్రియాలు తెలుసుకోగలవు కదా. అది తనకు తప్ప ఇంకొకళ్ళకు తెలియదు. ఎందుకనగా, దానికి అదే కాని ఇతరము ఏదీ ఉండదు. అది ఎప్పడూ వెలుపల కనిపించేది కాదు. కనుక ఇంద్రియాలను లోపలికి త్రిప్పితే తనకు తాను అనిపిస్తుంది. ఇలా తిప్పలుపడి ఎలాగో అలాగ నీ నిర్గుణ తత్వాన్ని తెలుసుకోవచ్చు. అదే కష్టం అనుకుంటారు కానీ, నిజానికి నీ సగుణరూపం తెలుసుకోవడమే అసాధ్యం. నీవు ప్రదర్శించే గుణాలు ఎవరికీ అంతుపట్టవు. నీవు గుణాలతో కూడి

మాత్రమే గోచరిస్తూ ఉంటావు. మరి (గుణాతీతుడవైన) నీ గుణాలకు పరిమితి అన్నదే లేదు కనుక, నీ యొక్క కనిపించే రూపాలను తెలుసుకోవడమే అసాధ్యం.

10.1-554-క.

తారా తుషార శీకర

భూ**రజములకైన లెక్క బుధు లిడుదురు; భూ**

భా**రావతీర్ణకరుఁ డగు**

నీ **రమ్యగుణాలి నెన్న నేర రగణ్యా!**

టీక:- తారా = నక్షత్రముల; తుషార = మంచు; శీకర = తుంపరల; భూరజముల = ధూళికణముల; కైనన్ = అయినప్పటికి; లెక్క = లెక్కించి వివరములను; బుధులు = పండితులు; ఇడుదురు = ఇచ్చెదరు; భూ = భూమండలము మీది; భార = భారమును; అవతీర్ణకరుడవు = తగ్గించెడివాడవు; అగు = ఐన; నీ = నీ యొక్క; రమ్య = చక్కటి; గుణ = గుణముల; ఆలిన్ = సమూహమును; ఎన్నన్ = గణించుట; నేరరు = చేయలేరు {ప్రత్యక్షాది ప్రమాణములు (8) - 1ప్రత్యక్షము 2అనుమానము 3ఉపమానము 4శాబ్దము 5అర్థాపత్తి 6అనుపలబ్ధి 7సంభవము 8ఐతిహ్యాము. వీనిలో మొదటి 4 తార్కికులమతము 6వేదాంతులమతము 8పౌరాణికుల మతము ప్రకారము ఎంచబడును}; అగణ్యా = శ్రీకృష్ణా {అగణ్యుడు - ప్రత్యక్షాది అష్ట ప్రమాణములచేతను ప్రమాణింప (గణింప) శక్యము కానివాడు, విష్ణువు}.

భావము:- ఓ గణనాతీతా! శ్రీకృష్ణా! ఆకాశంలో మెరిసే తారలను, మంచు తుంపరలను, భూమి మీది ధూళి కణాలను అయినా లెక్కించడం సాధ్యం కావచ్చు. కాని భూభారాన్ని తగ్గించడానికి అవతరించిన నీ మనోహరమైన గుణాలను ఎంతటి పండితులూ లెక్కపెట్టలేరు. నీవు అన్ని లెక్కలకూ పైనున్నవాడవు కదా.

10.1-555-శా.

ఏ **వేళం** గృపఁ జూచు నెన్నఁడు హరిన్ వీక్షింతు నం చాద్యుఁడై

నీ **వెంటంబడి** తొంటి కర్మచయమున్ నిర్మూలముం జేయుచున్

నీ **వాఁడై** తను వాఙ్మనోగతుల నిన్ సేవించు విన్నాణి వో

కైవల్యాధిపలక్ష్మి నుద్దవడిఁ దాఁ గైకొన్నవాఁ డీశ్వరా!

టీక:- ఏ = ఏ; వేళన్ = సమయ మందు; కృపన్ = కరుణాదృష్టితో; చూచున్ = చూచునో (నన్ను); ఎన్నడు = ఎప్పుడు; హరిన్ = నారాయణుని; వీక్షింతున్ = దర్శించెదనో; అంచున్ = అనుచు; ఆఢ్యుడు = అధికాసక్తి గలవాడు; ఐ = అయ్యి; నీ = నీ యందు; వెంటంబడి = లగ్నమై {వెంటంబడి - వెంబడించి, చతుర్దశేంద్రియ వ్యాపారములను నీ యందె చేర్చి}; తొంటి = మునుపటి; కర్మ = ప్రారబ్ధకర్మముల {ప్రారబ్ధ కర్మములు - ఆగామి సంచిత కర్మములు}; చయమున్ = సముదాయమును; నిర్మూలమున్ = మొదలంట చెరచుట; చేయుచున్ = చేస్తూ; నీ = నీ దయకు పాత్రుడైన; వాడు = వాడు; ఐ = అయ్యి; తనువాఙ్మనోగతుల = మనోవాక్కాయ కర్మలను; నిన్ = నిన్ను; సేవించు = కొలిచెడి; విన్నాణిపో = విజ్ఞానియే; కైవల్య = పరమపదమునకు; అధిప = నాధుని సంబంధమైన; లక్ష్మిన్ = సంపదను (మోక్ష); ఉద్దవడిన్ = అతిశీఘ్రముగా; తాన్ = అతను; కైకొన్నవాడు = పొందినవాడు; ఈశ్వరా = సర్వాంతర్యామి అయిన భగవంతుడా.

భావము:- సర్వేశ్వరా! శ్రీకృష్ణా! నన్ను ఏనాటికి దయతో చూస్తాడో ఎప్పుడు నేను శ్రీహరిని చూడగలుగుతానో అనే ఆర్తితో ఉన్నవాడు నిజమైన సంపన్నుడు. అట్టి నీ భక్తుడు నీ వెంటపడాలి. ఆ మార్గంలో ప్రయాణం సాగిస్తూ తన పూర్వకర్మల మొత్తాన్ని మొదలంటా తొలగించుకొని, నీ వాడు కావాలి. మనస్సుతోను, వాక్కుతోను, చేష్టలతోను నిన్నే సేవించాలి. అతడు నిజమైన నేర్పరి. అటువంటి నేర్పరికి గాని మోక్షలక్ష్మిని పూర్తిగా అందుకోవడం సాధ్యం కాదు.

10.1-556-ఉ.

మాయలు గల్గువారలను **మా**యలఁ బెట్టెడి ప్రోడ నిన్ను నా
మాయఁ గలంచి నీ మహిమ **మా**నముఁ జూచెద నంచు నేరమిం
జేయఁగఁ బూనితిం; గరుణ **చే**యుము; కావుము; యోగిరాజ వా
గ్గేయ! దవాగ్నిఁ దజ్జనిత **కీ**లము గెల్చి వెలుంగ నేర్చునే.

టీక:- మాయలున్ = కపట వ్యాపారములు; కల్గు = కలిగిన; వారలను = వారిని; మాయలన్ = మాయలలో; పెట్టెడి = చిక్కించునట్టి; ప్రోడ = నేర్పరి; నిన్నున్ = నిన్ను; నా = నా యొక్క; మాయన్ = మాయచేత; కలంచి = కలవరపెట్టి; నీ = నీ యొక్క; మహిమన్ = ప్రభావము; మానము = కొలదిని; చూచెదన్ = పరీక్షించెదను; అంచున్ = అనుచు; నేరమిన్ = తెలియక పోవుటచేత; చేయగాన్ = చేయవలె నని; పూనితిన్ = ప్రయత్నించితిని; కరుణచేయుము = దయ

చూడుము; కావుము = కాపాడుము; యోగి = యోగులలో; రాజ = శ్రేష్ఠుల; వాక్ = వాక్కులచేత; గేయ = కీర్తింపబడువాడ; దవాగ్నిన్ = కార్చిచ్చును; తత్ = దానిలో; జనిత = పుట్టిన; కీలము = మంట; గెల్చి = జయించి, మీరి; వెలుంగన్ = ప్రకాశించ; నేర్చునే = చేయగలదా.

భావము:- ఓ గడసరివాడా! కృష్ణమూర్తీ! యోగీశ్వరులు అందరిచేతా వాక్కుల తోను పాటలతోను స్తుతింపబడుతూ ఉండేవాడా! దావాగ్ని నుండి పుట్టిన ఒక అగ్నిజ్వాల, ఆ దావాగ్నినే మించి ప్రకాశించడం ఎలా సాధ్యం అవుతుంది? నీవు ఎంతటి మాయలు కల వారిని అయినా మాయలో పడవేస్తుంటావు. అటువంటి నిన్ను నా మాయతో ఇబ్బందిపెట్టి నీ మాయ ఎంతటిదో చూద్దాం అనుకున్నాను. చేత కాదని తెలియక చేయడానికి సాహసించాను. నా యందు దయ చూపి రక్షించు.

10.1-557-సీ.

సర్వేశ! నే రజోజనితుండ; మూఢుండఁ-

ప్రభుఁడ నేనని వెట్టి ప్రల్లదమున

గర్వించినాఁడను; గర్వాంధకారాంధ-

నయనుండ గృపఁజూడు ననుఁ; బ్రధాన

మహదహంకృతి నభో మరుదగ్ని జల భూమి-

పరివేష్టితాండకుంభంబులోన

నేడు జేనల మేన నెనయు నే నెక్కడ?-

నీ దృగ్విధాండంబు లేరి కైన

10.1-557.1-తే.

సంఖ్య జేయంగ రానివి; సంతతంబు

నోలిఁ బరమాణువుల భంగి నొడలి రోమ

వివరముల యందు వర్తించు విపులభాతి
నెనయుచున్న నీ వెక్కడ? నెంతకెంత?

టీక:- సర్వేశా = శ్రీకృష్ణా {సర్వేశుడు - సర్వమునకు నియామకుడు, విష్ణువు}; నీ = నీకు సంబంధించిన; రజస్ = రజోగుణముచేత; జనితుండన్ = పుట్టినవాడను; మూఢుండన్ = ఏమీ తెలియనివాడను; ప్రభుడన్ = అధికారము కలవాడను; నేన్ = నేనే; అని = అనుకొని; పెట్టి = పిచ్చి; ప్రల్లదమునన్ = పౌరుషముచేత; గర్వించినాడను = గర్వము పొందితిని; గర్వ = గర్వము యనెడి; అంధకార = చీకటిచేత; అంధ = కనిపించని; నయనుండన్ = కళ్ళు కలవాడిని; కృపన్ = దయతో; చూడు = అనుగ్రహింపుము; ననున్ = నన్ను; ప్రధాన = అవ్యక్తము; మహత్ = మహత్తత్వము; అహంకృతి = అహంకారము; నభో = ఆకాశము; మరుత్ = వాయువు; అగ్ని = నిప్పు; జల = నీరు; భూమి = భూమి చేతను; పరివేష్టిత = పూర్తిగా ఆవరింపబడిన (పై అష్టావరణములచేతను); అండకుంభంబు = బ్రహ్మాండభాండము నందు {అండకుంభము - బ్రహ్మాండములు కల కుండ, బ్రహ్మాండభాండము}; ఏడు = ఏడు (7) {ఏడుజానలమేను - దేహి (ఏ మనిషి అయినా) తన జానతో ఏడుజానల పొడుగు ఉండును అన్నది ఒక సాముద్రికశాస్త్ర ప్రమాణము.}; జేనల = జేనల కొలది గల {జేన, జాన - బాగా సాచిన బొటకనవేలు చిటికినవేలుల చివర్ల మధ్య దూరము, (సుమారు 10 అంగుళములుండును)}; మేనన్ = దేహమునందు; ఎనయు = కూడి యుండువాడను; నేను = నేను; ఎక్కడ = ఎక్కడ; ఈ = ఈ యొక్క; దృక్ విధ = కనబడెడి; అండంబులు = బ్రహ్మాండాలు, విశ్వాలు; ఏరి = ఎవరి; కైనన్ = కి అయినప్పటికి.

సంఖ్యచేయంగన్ = లెక్కించుట; రానివి = శక్యముకానివి; సతతంబున్ = ఎల్లప్పుడు; ఓలిన్ = వరుసగా; పరమాణువుల = సూక్ష్మాతిసూక్ష్మకణముల {పరమాణువు - కిటికీలోంచి పడెడి సూర్య కిరణమునందు కనబడెడి రేణువునంద ఆరవ భాగము అణువు. ఇది కంటికి కనబడదు. అట్టి దానిలో ఆరవ భాగము పరమాణువు అనెదరు.}; భంగిన్ = వలె; ఒడలి = ఒంటిమీది; రోమ = వెంట్రుకల; వివరముల = మూలరంధ్రముల; అందున్ = లో; వర్తించు = ఉండునట్టి; విపుల = విస్తారమైన; భాతిన్ = విధముగా; ఎనయుచున్న = అతిశయించునట్టి; నీవు = నీవు; ఎక్కడ = ఎక్కడ; ఎంతకెంత = పోల్చలేనంతతేడా ఉంది.

భావము:- సర్వేశ్వరా! కృష్ణా! నేను రజోగుణము నుండి జనించిన వాడను. కనుక మోహం చెంది ఉన్నాను. నేనే ప్రభువును అనుకుని పెట్టి అహంకారంతో గర్వించాను. గర్వం అనే చీకటితో నా

కన్నులు చీకట్లు క్రమ్మాయి. ప్రధాన పురుషుడు అతని చుట్టూ మహత్తు అహంకారము ఆకాశము వాయువు అగ్ని జలము భూమి ఇలా ఒకదాని చుట్టూ మరియొకటి ఆవరించి యున్న బ్రహ్మాండంలో ఏడుజానల పొడవున్న నేనెంతవాడను? ఎవరికీ లెక్కించనలవి కానన్ని ఇలాంటి బ్రహ్మాండాలు కల బ్రహ్మాండ భాండాలు ఎన్నింటినో నిత్యమూ ఒకదానివెంట ఒకటిగా నీ శరీరంలోని రోమకూపాలలో పరమాణువులుగా ధరిస్తూ ఉన్న నీవెక్కడ? నేనెక్కడ? ఎక్కడి కెక్కడికి పోలిక?

10.1-558-త.

<u>క</u>**డు**పులోపల నున్న పాపఁడు <u>కా</u>లఁ దన్నినఁ గిన్కతో
<u>న</u>**డు**వఁ బోలునె క్రాఁగి తల్లికి? <u>నా</u>థ! సన్నము దొడ్డునై
<u>య</u>**డఁ**గి కారణ కార్యరూపమునైన యీ సకలంబు నీ
<u>క</u>**డు**పులోనిదె గాదె? పాపఁడఁ <u>గా</u>క నే మఱి యెవ్వఁడన్?

<u>టీక</u>:- కడుపు = గర్భము; లోపలన్ = అందు; ఉన్న = ఉన్నట్టి; పాపడు = శిశువు; కాలన్ = కాలితో; తన్నినన్ = తన్నినప్పటికిని; కిన్క = కోపముతో; తోన్ = తోటి; అడువబోలునే = అణచివేయవచ్చా; క్రాగి = మండిపడి; తల్లి = మాతృమూర్తి; కిన్ = కి; నాథ = ప్రభువా; సన్నము = చిన్నది; దొడ్డు = పెద్దది; ఐ = అనబడుతు; అడగి = ఒకదానికొకటి అణగి; కారణకార్యరూపము = కార్యకారణ సంబంధమే {కార్యకారణ సంబంధము - సృష్టిలో కార్యము కారణములకు అవినాభావ (విడదీయరాని) సంబంధము కలదు అన్నది ప్రమాణము}; రూపమున్ = స్వరూపముగా గలది; ఐన = అయినట్టి; ఈ = ఈ; సకలంబున్ = సమస్తము; నీ = నీ; కడుపు = గర్భము, అంతర్భాగము; లోనిదె = లోపలిదే; కాదె = కదా; పాపడన్ = శిశువును (గర్భంలోని); కాక = కాకపోతే; నేన్ = నేను; మఱి = ఇక; ఎవ్వడన్ = ఎవరిని.

<u>భావము</u>:- ఓ కృష్ణ ప్రభూ! కడుపులో ఉన్న పాపడు కాలితో తన్ని బాధపెట్టినా తల్లి కోపగించి కొట్టదు కదా. సూక్ష్మము, స్థూలము, అయి కారణరూపము కార్యరూపము అయిన ఈసృష్టి సమస్తం నీ కడుపులోనిదే కదా. మరి నేను నీ పాపడనుకాక మరెవ్వడను?

10.1-559-క.

భూరి లయ జలధినిద్రిత
<u>నా</u>**రా**యణనాభికమల<u>నా</u>ళమున నజుం

డారయఁ బుట్టె ననుట నిజ

మో! రాజీవాక్ష! పుట్టె నోటు తలంపన్.

టీక:- భూరిలయ = విస్తారమైనలయ, విలయ; జలధిన్ = సముద్రము నందు {జలధి - జలము నిధి, కడలి}; నిద్రిత = నిద్రించెడి; నారాయణ = విష్ణుమూర్తి యొక్క {నారాయణుడు - నారములు (నీరు, జీవులు) యందు నివసించువాడు, విష్ణువు}; నాభి = బొడ్డు; కమల = తమ్మి; నాళమునన్ = కాడ యందు; అజుండు = బ్రహ్మదేవుడు {అజుడు - పుట్టుకలేనివాడు, బ్రహ్మ}; ఆరయన్ = చక్కగా; పుట్టెను = జనించెను; అనుట = అని లోకులు చెప్పుట; నిజము = సత్యమే; ఓ = ఓ; రాజీవాక్ష = శ్రీకృష్ణా {రాజీవాక్షుడు - రాజీవము (పద్మము) లవంటి అక్షుడు (కన్నులు కలవాడు), విష్ణువు}; పుట్టెనోటు = ఓటమి కూడ పుట్టింది ; తలంపన్ = తరచిచూసినచో.

భావము:- మహాప్రళయ సమయంలో ఆ సముద్ర జలాల నడుమ నిద్రిస్తూ ఉన్న నారాయణుని బొడ్డుతామర నుండి బ్రహ్మదేవుడు పుట్టాడు అనే మాట సత్యం. ఆలోచిస్తే, నేను పుట్టినప్పుడే నాతోపాటే నా ఓటమి కూడా పుట్టిందేమో అనిపిస్తోంది..

10.1-560-సీ.

నళినాక్ష! నీ వాది నారాయణుండవు-

జలము నారము జీవచయము నార

మందు నీవుంట నీ యం దవి యుంటను-

నారాయణుండను నామ మయ్యె

సకల భూతములకు సాక్షి వధీశుండ-

వబ్ధి నిద్రించు నారాయణుఁడవు

నీ మూర్తి యిది నీకు నిజమూర్తి యనరాదు-

నళిననాళము త్రోవ నడచి మున్ను

10.1-560.1-తే.

<u>క</u>డఁగి నూఱేండ్లు వెదికి నేఁ <u>గా</u>ననయితి
<u>నే</u>కదేశస్థుఁడవు గా వ<u>నే</u>క రుచివి
<u>జ</u>గములోనుందు; నీలోన <u>జ</u>గములుండు
<u>న</u>రుదు; నీ మాయ <u>నె</u>ట్లైన <u>న</u>గుచు నుండు.

<u>టీక</u>:- నళినాక్ష = శ్రీకృష్ణా {నళినాక్షుడు - నళినము (కమలము)ల వంటి అక్షుడు (కన్నులు కలవాడు), విష్ణువు}; నీవు; ఆది = ప్రపంచాదియైన {ప్రపంచము - 1పంచభూతములు 2పంచ జ్ఞానేంద్రియములు 3పంచకర్మేంద్రియములు 4పంచతన్మాత్రలు 5పంచవాయువులు అనెడి పంచ పంచకప్రవర్తకము}; నారాయణుండవు; జలము = జలము; నారము = నారము అనబడును; జీవ = సకలజీవుల; చయము = జాలము; నారము = నారము అనబడును; అందు = వానిలో; నీవు; ఉంటన్ = ఉండుటచేత; నీ; అందున్ = లోపల; అవి; ఉంటను = ఉండుట చేత; నారాయణుడవు = నారాయణుడు {నారాయణుడు - శ్లో. ఆపోనారా ఇతి ప్రోక్తాః ఆపోవైనరసూనవః: ఆయనంతస్యతాః ప్రోక్తాః తేన నారాయణ స్మృతః:: - విష్ణుపురాణ ప్రమాణము}; అను = అనెడి; నామము = పేరు; అయ్యెన్ = కలిగినది; సకల = సమస్తమైన; భూతములకు = జీవులకు; సాక్షివు = అతీతముగా నుండి చూచువాడవు; అధీశుండవు = అధిపతివి; అబ్ధిన్ = సముద్రము నందు; నిద్రించు = నిద్రపోయెడి; నారాయణుడ = నారాయణుడవు; నీ = నీ; మూర్తి = స్వరూపము; ఇది = ఇది (గోపాలరూపము); నీకు; నిజమూర్తి = స్వస్వరూపము; అనరాదు = అని తలపరాదు; నళిన = పద్మము; నాళము = కాడరంధ్రపు; త్రోవన్ = దారిలో; నడచి = వెళ్ళి; మున్ను = పూర్వము.

కడగి = పూని ప్రయత్నించి; నూఱు = వంద (100); ఏండ్లు = సంవత్సరములు; వెదికితిన్ = అన్వేషించితిని; నేన్; కాననైతి = చూడలేకపోతిని; ఏక = ఒకే; దేశస్థుడవు = తావున నుండెడి వాడవు; కావు; అనేక = బహువిధముల; రుచివి = ప్రకాశించెడివాడవు; జగము = విశ్వము; లోన్ = అంతటను; ఉందు = ఉంటావు; నీ; లోనన్ = లోపల; జగములు = లోకములన్నియు; ఉండున్ = ఉండును; అరుదు = అద్భుతమైనది; నీ = నీ యొక్క; మాయ = ప్రభావము, మహిమ; ఎట్లు = ఏవిధముగను; అయినన్ = అయినప్పటికి; అగుచున్ = జరుగుతునే; ఉండు = ఉండును.

<u>భావము</u>:- తామరరేకులవంటి కన్నుల కలవాడా! కృష్ణా! నీవు త్రిమూర్తులకూ మూలమైన ఆదినారాయణుడవు. జలములు, జీవరాసులు నారములు అని పిలవబడతాయి. నారములలో

నీవు ఉండడం చేత, నీ యందు అవి ఉండడంచేతా నీకు నారాయణుడు అనే పేరు మేము పెట్టుకున్నాం. భూతములు జీవరాశులు సర్వం వస్తూ పోతూ ఉంటే, నీవు సాక్షిగా ఉంటావు. నీవు వాటికి అన్నింటికీ అధిష్టానమైన ఈశ్వరుడవు. సముద్రంలో నిద్రించే నారాయణా అదే నీ నిజమైన రూపం అనడానికీ వీలులేదు. నేను పూర్వం తామరతూడు లోపల పయనిస్తూ నూరేండ్లు వెదకినా నీ అసలు రూపం ఏమిటో చూడలేకపోయాను కదా. నీవు ఒకచోట ఉంటావు అనడానికీ వీలులేదు. నీవు ఎన్నో రూపాలు కాంతులు కలవాడవు. సృష్టిలో నీవు ఉంటావు నీ లోపల సృష్టి ఉంటుంది. నీ మాయాప్రభావంతో ఏ విధంగా నైనా ఉండగలవు.

10.1-561-మ.

వినుమో; యీశ్వర! వెల్వలన్ వెలుఁగు నీ విశ్వంబు నీ మాయ గా

క నిజంబైన యశోద యెట్లుగనియెం? గన్నార నీ కుక్షిలోఁ

గనెఁ బోఁ గ్రమ్మఱఁ గాంచెనే? భవదపాంగశ్రీఁ బ్రపంచంబు చ

క్కన లోనౌ; వెలి యౌను; లోను వెలియుం గాదేఁ దదన్యం బగున్;

టీక:- వినుము = వినుము; ఓ = ఓ; ఈశ్వర = కృష్ణా; వెల్వలన్ = బయట, నీకంటె అన్యముగ; వెలుగు = ప్రకాశించెడి; ఈ = ఈ; విశ్వంబు = భువనములు; నీ = నీ యొక్క; మాయ = మాయయే; కాక = అలా కాకుండ; నిజంబు = సత్యమైనది; ఐన = అయినచో; యశోద = యశోదాదేవి; ఎట్లు = ఏ విధముగా; కనియెన్ = చూచెను; కన్నారన్ = కళ్ళారా; నీ = నీ; కుక్షి = కడుపు; లోన్ = అందు; కనెబో = చూసింది అనుకో; క్రమ్మఱన్ = మరల; కాంచెనే = చూసినది కదా; భవత్ = నీ యొక్క; అపాంగ = కడకంటిచూపు యొక్క; శ్రీ = ప్రకాశముచేత; ప్రపంచంబు = లోకములన్నియు; చక్కనన్ = ఒప్పుగా; లోన్ = లోపలున్నవి; ఔన్ = అగును; వెలియు = బయటనున్నవి; ఔన్ = అగును; లోను = లోపలనున్నవి; వెలియున్ = బయటనున్నవికూడా; కాదా = లేదా; తత్ = వాటికి (లోని బయటికి); అన్యంబు = భిన్నమైనవి; అగున్ = అగును.

భావము:- ఓ శ్రీకృష్ణ ప్రభూ! వెలుపల కనిపిస్తున్న ఈ విశ్వం అంతా నీ మాయకాక నిజమే అయినట్లయితే, యశోద కనులారా నీ కడుపులో ఈ విశ్వాన్ని ఎలా చూడగలిగింది? చూసిందే అనుకో, మళ్లీ ఏనాడైనా చూడగలిగిందా? నీ కడగంటిచూపుతో ఈ ప్రపంచమంతా నీ లోపలది అవుతుంది; నీ బయటది అవుతుంది; లోపల వెలుపల కాకపోతే మూడవది అవుతుంది; లోపలా వెలుపలా కూడా అవుతుంది.

10.1-562-మ.

ఒక్కఁడై యుంటివి; బాలవత్సములలో నొప్పారి తీ వంతటన్
సకలోపాసితులౌ చతుర్భుజులునై సంప్రీతి నేఁ గొల్వఁగాఁ
బ్రకటశ్రీ గలవాఁడ వైతి; వటుపై బ్రహ్మాండముల్ జూపి యొ
ల్లక యిట్లొక్కఁడవైతి; నీ వివిధ లీలత్వంబుఁ గంటిం గదే?

టీక:- ఒక్కడు = అన్యరహితుడవు; ఐ = అయ్యి; ఉంటివి = ఉన్నావు; బాల = పిల్లలు; వత్సములు = దూడల; లోన్ = అందు; ఒప్పారితి = చక్కగా ఉండి; ఈవు = నీవు; అంతటన్ = సర్వత్ర; సకల = సర్వ ప్రాణులచేత; ఉపాసితులు = సేవించునవి; ఔ =అయిన; చతుర్భుజులున్ = నాలుగు చేతులు కలవాడను; ఐ = అయ్యి; సంప్రీతిన్ = మిక్కిలి ఇష్టముతో; నేన్ = నేను; కొల్వగాన్ = సేవించుచుండగా; ప్రకట = ప్రసిద్ధమైన; శ్రీ = సంపద; కల = కలిగిన; వాడవు = వాడివి; ఐతివి = అయినావు; అటపై = పిమ్మట; బ్రహ్మాండముల్ = విశ్వగోళములు; చూపి = జనింపజేసి, ప్రకటితముజేసి; ఒల్లక = అంగీకరించక; ఇట్లు = ఇలా; ఒక్కడవు = ఒంటరివి; ఐతి = అయిపోతివి; నీ = నీ యొక్క; వివిధ=బహుళత్వముయొక్క; లీలత్వంబున్=క్రీడను; కంటిన్=చూసితిని; కదే= కదా.

భావము:- మొదట నీవు ఒక్కడవే ఉన్నావు; తరువాత గోపబాలురలో లేగలలో వెలుగొందేవు; ఆ తరువాత అందరిచేత నమస్కారాలు అందుకుంటున్న చతుర్భుజులైన విష్ణువుల రూపాలలో కనిపించి నన్ను ఆనందపరచి నీ వైభవాన్ని చక్కగా ప్రదర్శించావు; ఆ తరువాత బ్రహ్మాండాలన్నీ చూపించావు; తరువాత అది కాదని మళ్లీ ఇప్పుడు ఇలా ఒక్కడివిగా కనిపిస్తున్నావు; ఆహా! ఏమి నా భాగ్యం? ఇన్నాళ్ళకు ఇన్నిరకాల నీ లీలలు చూసాను.

10.1-563-క.

ఎఱిఁగిన వారికిఁ దోఁతువు
నెఱిఁ బ్రకృతింజేరి జగము నిర్మింపఁగ నా
తెఱఁగున రక్షింపఁగ నీ
తెఱఁగున బ్రహరింప రుద్రు తెఱఁగున నీశా!

టీక:- ఎఱిగినవారి = బ్రహ్మజ్ఞానుల; కిన్ = కు; తోతువు = భావములో కనబడెదవు; నెఱిన్ = క్రమముగా; ప్రకృతిన్ = మాయతో; చేరి = కూడుకొని; జగమున్ = జగత్తును; నిర్మింపగాన్ = సృష్టించుటకు; నా = నా; తెఱంగునన్ = విధముగను; రక్షింపన్ = పాలించుటకు; నీ = నీ (విష్ణుని); తెఱంగునన్ = విధముగను; ప్రహరింపన్ = సంహరించుటకు; రుద్రు = పరమ శివుని; తెఱగునన్ = విధముగను; ఈశ = భగవంతుడా {ఈశుడు - సర్వనియామకుడు, విష్ణువు}.

భావము:- శ్రీకృష్ణ ప్రభూ! నీవు ప్రకృతితోకూడి జగత్తును నిర్మిస్తూ ఉండి నేను గానూ; రక్షిస్తూ ఉండి నీవు గానూ; లయం చేస్తూ ఉండి రుద్రుని గానూ జ్ఞానులకు నీవే తెలుస్తూ ఉంటావు.

10.1-564-వ.

అదియునుం గాక.

టీక:- అదియునన్ = అంతే; కాక = కాకుండగ. భావము:- అంతే కాకుండా. . .

10.1-565-క.

జలచర మృగ భూసుర నర

కులముల జన్మించి తీవు కుజనులఁ జెఱుపన్

జెలిమిని సుజనుల మనుపను

దలపోయఁగ రాదు నీ విధంబు లనంతా!

టీక:- జలచర = మత్స్యకూర్మాది; మృగ = నరసింహాది; భూసుర = పరశురామాది; నర = రామాది; కులములన్ = వంశములలో; జన్మించితి = అవతరించితవి; ఈవు = నీవు; కుజనులన్ = దుష్టులను; చెఱుపన్ = సంహరించెడి; చెలిమిన్ = సుహృదముతో; సుజనులన్ = మంచివారిని; మనుపనున్ = కాపాడెడి; తలపోయగన్ = ఊహింప; రాదు = శక్యముకాదు; నీ = నీ యొక్క; విధంబులున్ = వర్తనవిధములను; అనంతా = కృష్ణా {అనంతుడు - అంతములేని (కాల ప్రదేశ భావముల పరిమితులకు మీరిన) వాడు, విష్ణువు}.

భావము:- ఓ అనంత కృష్ణా! నీవలనే నీ మార్గాలు కూడా అంతం లేనివి. నీవు దుర్మార్గులను శిక్షించడానికీ, సజ్జనులను ప్రేమతో రక్షించడానికీ జలచరములుగా, మృగములుగా, బ్రాహ్మణులుగా, సాధారణ మానవులుగా ఎన్నో అవతారాలు ఎత్తావు. నీ మార్గాలు ఈవిధంగా ఉంటాయని ఊహించడం అసాధ్యం కదా.

10.1-566-ఆ.

మ్రుబ్బుగొలిపి యోగమాయ నిద్రించిన
యో! పరాత్మభూమ! యోగిరాజ!
యే తెఱంగు లెన్ని యెంత యెచ్చోట నీ
హేల లెవ్వఁ డెఱుఁగు నీశ్వరేశ!

టీక:- మబ్బు = అజ్ఞానావరణలో (లోకమును); కొలిపి = కప్పి; యోగ = అవ్యక్తనామ {యోగమాయ - అవినాభావముగా భగవంతుని యందు వెలిగెడి అవ్యక్త నామక ప్రకృతి}; మాయన్ = ప్రకృతి యందు; నిద్రించిన = సుషుప్తిలో ఉండెడి; ఓ = ఓయీ; పరాత్మభూమ = కృష్ణా {పరాత్మభూమ - పరబ్రహ్మము తానే ఐన వాడు, విష్ణువు}; యోగిరాజ = కృష్ణా {యోగిరాజ - పరమయోగులలో శ్రేష్ఠుడు, విష్ణువు}; ఏ = ఏ; తెఱంగులు = పద్ధతులు, విధానములు; ఎన్ని = ఎన్నిఎన్ని; ఎంత = ఎంతవరకు; ఎచ్చోట = ఏఏ చోటులందు; నీ = నీ యొక్క; హేలలు = లీలలు (కలుగునని); ఎవ్వడు = ఎవరు మాత్రము; ఎఱుగున్ = తెలియగలరు; ఈశ్వరేశ = కృష్ణా {ఈశ్వరేశ - ఈశ్వరుల (సృష్టి స్థితి లయ తిరోధాన అనుగ్రహములను నియమించెడి బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర మహేశ్వర సదాశివాదుల)కు ఈశ (నియామకుడా), విష్ణువు, భగవంతుడు}.

భావము:- ఓ పరమాత్మా! మహాయోగీశ్వరేశ్వరా! శ్రీకృష్ణా! నీ కన్న ఇతరులుగా జీవిస్తున్న జీవులందరూ “ఎవరికివారు “నేను” అని మిగిలినవారిని “వారు” అని అనుకుంటున్నారు. వారందరిలో ఉన్న “నేను” నివాసంగా “నీవు” ఉన్నావు. దానిని దర్శించడానికి సాధన చేసేవారే యోగులు. వారి యోగంగా వారిలో వెలుగుతూ ఉన్నదీ నీవే మిగిలినవారు ఈ నీ యందు మరుపు కలిగి ఉంటారు. “తాము ఉన్నామనే తెలివి” మైకంగా కప్పుతుంది. ఈ మైకాన్ని కలిగించి నీవు లోపల ఉంటే వారికి నీవు నిద్రిస్తున్నట్లు ఉంటావు. అలాంటి యోగనిద్రలో ఉన్న నీ లీలలు ఎవరికి తెలుస్తాయి? ఎప్పుడు తెలుస్తాయి? ఎక్కడ తెలుస్తాయి?

10.1-567-సీ.

అది గాన నిజరూప మనరాదు; కలవంటి-
దై బహువిధదుఃఖమై విహీన
సంజ్ఞానమై యున్న జగము సత్సుఖబోధ-

తనుఁడవై తుదిలేక తనరు నీదు
మాయచేఁ బుట్టుచు మనుచు లే కుండుచు-
నున్న చందంబున నుండుచుండు;
నొకఁడ; వాత్ముఁడ; వితరోపాధి శూన్యుండ-
వాద్యుండ; వమృతుండ; వక్షరుండ;

10.1-567.1-ఆ.

వద్వయుండవును; స్వయంజ్యోతి; వాపూర్ణుఁ
డవు; పురాణపురుషుఁడవు; నితాంత
సౌఖ్యనిధివి; నిత్యసత్యమూర్తివి; నిరం
జనుఁడ వీవు; తలఁపఁ జనునె నిన్ను?

టీక:- అదిగాక = అంతేకాకుండ; నిజరూపము = అసలుస్వరూపము(నీది); అనరాదు = అనుట యుక్తము కాదు; కల = స్వప్నము, అసత్యము; వంటిది = లాంటిది; ఐ = అయ్యి; బహు = అనేక; విధ = రకముల; దుఃఖము = దుఃఖములు కలది; ఐ = అయ్యి; విహీన = పూర్తిగాలేని; సంజ్ఞానము = సరి యగు జ్ఞానము కలది; ఐ = అయ్యి; ఉన్న = ఉండునట్టి; జగమున్ = లోకమును; సత్ = సత్యము {సత్యము - సర్వకాలసర్వావస్తలందు వికారములు లేనిది, సత్తు}; సుఖ = నిరతిశయానందము; బోధ = జ్ఞానము {బోధ - పరమాత్మ స్వస్వరూపమై తెలిసి యుండుట, జ్ఞానము}; తనుడవు = దేహముగా కలవాడవు; ఐ = అయ్యి; తుదిలేక = అనంతమవు యై {తుదిలేక - ఆది (సృష్టి) స్థితి అంతము(లయము)లు లేకుండ, అనంతమై}; తనరు = వర్తించెడి; నీదు = నీ యొక్క; మాయ = నీ యందలి ప్రకృతి; చేన్ = వలన; పుట్టుచున్ = జనించుచు; మనుచున్ = వృద్ధిపొందుతు; లేకుండుచున్ = నశించుచు, లయించుచు; ఉన్న = ఉన్నట్టి; చందంబునన్ = విధముగ; ఉండుచుండు = తోచుచుండును; ఒకడవు = ఒంటరివి {ఒకడవు - సజాతీయ విజాతీయ స్వ గత బేధశూన్యుఁడవు, విష్ణువు}; ఆత్ముడవు = ఆత్మగా నుండువాడవు {ఆత్మ - అతతితత్తద్వస్తురూపేణ వ్యాప్నోతీత్యాత్మా ఆతసాతత్యగమనే (వ్యుత్పత్తి), సర్వ వస్తు నామ రూపములతో మరియు అందు అంతట నిండి యున్నట్టిది}; ఇతర = స్వేతర, తనకుభిన్నమైన; ఉపాధి = ఉపాధిత్రయము {ఉపాధిత్రయము - స్థూల సూక్ష్మ కారణోపాధులు};

శూన్యుండవు = లేనివాడవు; ఆద్యుండవు = ఆది(మూల)కారణుడవు {ఆద్యుడ - విశ్వ సృష్టి స్థితి లయములకు మూలకారణుడు, విష్ణువు}; అమృతుండవు = ముక్తిప్రదాతవు {అమృతుడు - మోక్షమును యిచ్చుట ద్వారా జననమరణ చక్రమునుండి విముక్తి కలిగించువాడు, విష్ణువు}; అక్షరుండవు = శాశ్వతుడవు {అక్షరుడు - శ్లో. క్షరస్సర్వాణిభూతాని కూటస్థోక్షర ఉచ్యతే (గీత), సర్వ భూతముల నాశము పిమ్మటను యుండువాడు అక్షరుడు, విష్ణువు}; అద్వయుండవును = రెండవవస్తువులేనివాడవు {అద్వయుడు - శ్రు. ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ, ఒక్కడై ఉండి తను తప్పించి రెండవ వస్తువు (స్వేతరము) లేనివాడు పరబ్రహ్మ అనబడును, విష్ణువు}; స్వయంజ్యోతివి = స్వయంప్రకాశకుడవు {స్వయంజ్యోతి - తన వెలుగుచేతనే ప్రకాశించువాడు, విష్ణువు}; ఆపూర్ణుడవు = అఖండస్వరూపుడవు {ఆపూర్ణుడు - అంతట నిండియుండు వాడు, అఖండ స్వరూపుడు, విష్ణువు}; పురాణపురుషుడవు = ఆదిపురుషుడవు {పురాణపురుషుడు - సృష్టికి ఆది (ముందు)నుండి ఉన్నవాడు, విష్ణువు}; నితాంతసౌఖ్యనిధివి = నిత్యసౌఖ్యప్రదాతవు {నితాంతసౌఖ్యనిధి - నితాంత (క్షీణములేని) సౌఖ్య (ఆనందమునకు) నిధివి (స్థానమైనవాడు), విష్ణువు}; నిత్యసత్యమూర్తివి = శాశ్వతమైనసత్యస్వరూపుడవు {నిత్యసత్యమూర్తివి - నిత్య (శాశ్వతమైన) సత్య (సత్యమే) మూర్తి (తన స్వరూపైనవాడు), విష్ణువు}; నిరంజనుడవు = పరిశుద్ధుడవు {నిరంజనుడు - మచ్చలేనివాడు, పరిశుద్ధుడు}; ఈవు = నీవు; తలపన్ = ఇట్టివాడవనిఊహించుటకు; చనునె = సాధ్యపడునా, కాదు; నిన్నున్ = నిన్ను.

భావము:- కనుక ఇది నీ అసలు స్వరూపం అని అనటానికి లేదు. ఈ జగత్తు అంతా కల వంటిది, ఎన్నో రకాల దుఃఖాలు కలది “సత్య జ్ఞానం” నష్టపోవడంలో మునిగి ఉంది. అటువంటి జగత్తు అంతా నీ మాయ చేత పుట్టుతూ, ఉంటూ, లేకుండా పోతూ ఉన్నట్లు అనిపిస్తుంది. నీవు మాత్రం సత్తు, నిరతిశయానంద రూపుడవు. ఆది, అంతమూ అంటూ లేనివాడవు; నీవు అనితరుడవు, స్వేతరుడవు కనుక ఒక్కడివే; ఆత్మ స్వరూపుడవు; నీవు మరో శరీరం అక్కరలేని వాడవు; నీవే అంతటికీ మూలమైన వాడవు; అంతము లేని వాడవు; తరిగిపోవడం అంటూ ఉండని వాడవు; నీకు సాటి రెండవవాడు లేడు; నీ యంత నీవు వెలుగుతూ ఉన్నావు; మొదటినుండీ సర్వమూ నీ లోనే ఉన్నవాడవు; ప్రాచీనులలో కెల్లా ప్రాచీనతముడవు అయిన మొట్టమొదటి పురుషుడవు నీవే; నిరంతరమైన సంపూర్ణమైన సుఖమునకు నిధి యైన వాడవు నీవు; సమస్త సృష్టికీ నిత్యమూ ఆధారమైన సత్యము నీవే; షోడశకళాపూర్ణ స్వరూపుడవు నీవు. ఇటువంటి నిన్ను ఉత్తి భౌతిక మనస్సుతో భావించాలంటే సాధ్యమా?

10.1-568-వ.

దేవా! యిట్టి నీవు జీవాత్మ స్వరూపకుఁడవు, సకలాత్మలకు నాత్మయైన పరమాత్మ స్వరూపకుఁడవు నని యెవ్వ రెఱుంగుదురు, వారు గదా గురు వనియెడు దినకరుని వలనఁ బ్రాప్తంబైన యుపనిషదర్థజ్ఞానం బను సునేత్రంబునంజేసి సంసార మిథ్యా సాగరంబుఁ దరించిన చందంబున నుండుదురు; రజ్జువందు రజ్జువని యెఱింగెడి యెఱుక లేకుండ, న య్యెఱుంగమి నది సర్పరూపంబయి తోఁచిన పిదప నెఱింగిన వారివలన రజ్జువు రజ్జువని యెఱుంగుచుండ, సర్పరూపంబు లేకుండు కైవడి, నాత్మ యప్పరమాత్మ యని యెవ్వ రెఱుంగరు వారి కయ్యెఱుంగమివలన సకల ప్రపంచంబు గలిగి తోఁచు; నాత్మ యప్పరమాత్మ యని యెవ్వరెఱుంగుదురు, వారి కయ్యెఱుకవలనఁ బ్రపంచంబు లేకుండు నజ్ఞాన సంభావిత నామకంబులైన సంసార బంధ మోక్షంబులు, జ్ఞాన విజ్ఞానంబులలోనివి గావు; కావునఁ గమలమిత్రున కహోరాత్రంబులు లేని తెఱంగునఁ, బరిపూర్ణ జ్ఞానమూర్తి యగు నాత్మ యందు నజ్ఞానంబులేమిని బంధంబును సుజ్ఞానంబు లేమిని మోక్షంబు లే; వాత్మవయిన నిన్ను దేహాదికంబని తలంచియు, దేహాదికంబు నిన్నుఁగాఁ దలంచియు, నాత్మ వెలినుండు నంచు మూఢులు మూఢత్వంబున వెదకుచుందురు; వారి మూఢ త్వంబుఁ జెప్పనేల? బుద్ధిమంతులయి పరతత్వంబు గాని జడంబును నిషేధించు చున్న సత్పురుషులు తమతమ శరీరంబుల యంద నిన్నరయుచుందు రదిగావున.

<u>టీక</u>:- దేవా = భగవంతుడా {దేవుడు - వ్యు. దీవ్యతి ఇతి దేవః, భూత భవిష్యద్వర్తమాన కాలములందు వెలుగుచుండువాడు, విష్ణువు}; ఇట్టి = ఇటువంటి; నీవు = నీవు; జీవాత్మస్వరూపకుడవు = క్షేత్రజ్ఞుడవు {జీవాత్మస్వరూపకుడు - సకల జీవులలోన ఉండెడి ఆత్మయే తన రూపైన వాడు, శ్లో. ప్రకృతింపురుషంచైవక్షేత్రం క్షేత్రమేవచ, ఇదంశరీరం కౌంతేయ క్షేత్రమిత్యభిధీయతే, ఏతద్యో వేత్తి తం ప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞ ఇతితద్విదః, క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత (భగవద్గీత), అర్జునా క్షేత్రమనగా ప్రకృతి ప్రకృతి అనగా దేహము దానిని తెలియువాడు క్షేత్రజ్ఞుడు ఆ క్షేత్రజ్ఞుడను నేనని తెలియుము, విష్ణువు}; సకల = సమస్తమైన;

ఆత్మల = జీవాత్మల {జీవాత్మ - జీవులలో నుండెడి జీవి (ఆత్మ)}; కున్ = కి; ఆత్మ = శరీరివి; ఐన = అయినట్టి; పరమాత్మ = పరమాత్మ; స్వరూపకుడవు = తనరూపమైనవాడవు; అని = అని; ఎవ్వరు = ఎవరైతే; ఎరుంగుదురు = తెలియుదురో; వారు = వారే; కదా = కదా; గురువు = గురువు {గురువు - శ్లో. గుశబ్దస్త్వంధకారస్స్యా ద్రుశబ్దస్తన్నివర్తకః, అంధకార నివృత్తి త్వాద్గురు రిత్యభిధీయతే, అజ్ఞానాంధకార నివారకుడైన కారణాచార్యుడు}; అనియెడి = అనెడి; దినకరుని = సూర్యుని {దినకరుడు - దినమును కలిగించు వాడు, సూర్యుడు}; వలన = వలన; ప్రాప్తంబు = లభించినది; ఐన = అయినట్టి; ఉపనిషత్ = వేదాంత; అర్థ = సారపు; జ్ఞానంబు = అపరోక్ష జ్ఞానము; అను = అనెడి; సు = మంచి; నేత్రంబునన్ = కన్నుల; చేసి = వలన; సంసార = సంసారమనెడి {సంసారము - శరీరేంద్రియాదులు నేననుట సంసారము}; మిథ్యా = అనృత; సాగరంబున్ = సముద్రమును; తరించిన = దాటిన; చందంబునన్ = విధమున; ఉండుదురు = ఉండెదరు; రజ్జువు = తాడు; అందు = ఎడల; రజ్జువు = తాడు; అని = అని; ఎఱింగెడి = తెలుసుకొనెడి; ఎఱుక = జ్ఞానము; లేకుండన్ = లేక; ఆ = ఆ యొక్క; ఎఱుంగమిన్ = అజ్ఞానముచేత; అది = అది; సర్ప = పాము; రూపంబు = రూపము; అయి = కలిగి; తోచినన్ = కనపడిన; పిదపన్ = ఆ తరువాత; ఎఱింగినవారి = తెలిసినవారి; వలన = వలన; రజ్జువు = తాడు; రజ్జువు = తాడే; అని = అని; ఎఱుంగుచుండన్ = తెలుస్తుండగా; సర్ప = పాము; రూపంబు = రూపము; లేకుండు = ఉండని; కైవడిన్ = విధముగనే; ఆత్మ = జీవుడు; ఆ = ఆ; పరమాత్మ = పరబ్రహ్మము {పరమాత్మ - సర్వోత్కృష్టమైన ఆత్మ, సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము}; అని = అని; ఎవ్వరు = ఎవరైతే; ఎఱుంగరు = తెలియరో; వారి = వారల; కిన్ = కు; ఆ = అట్టి; ఎఱుంగమి = అజ్ఞానము; చేత = వలన; సకల = సమస్తమైన; ప్రపంచంబు = లోకములు; కలిగి = ఉన్నట్లు; తోచున్ = కలబడును; ఆత్మ = జీవుడే; ఆ = ఆ; పరమాత్మ = పరబ్రహ్మము; అని = అని; ఎవ్వరు = ఎవరైతే; ఎఱుంగుదురు = తెలిసినవారో; వారి = వారల; కిన్ = కు; ఆ = ఆ; ఎఱుక = జ్ఞానము; వలన = వలన; ప్రపంచంబు = ప్రపంచము; లేకుండున్ = అసత్తు అని తెలియును; అజ్ఞాన = తన్నుతానెరుగపోవుటచేత; సంభావిత = కలిగినవి; నామకంబులు = అనెడి పేరుగలవి; ఐన = అయినట్టి; సంసార = సంసారముతో; బంధ = బంధములు; మోక్షంబులు = విడుదలలు; జ్ఞాన = వేదాం తాధ్యాయజన్యజ్ఞానము; విజ్ఞానంబులు = అనుభవజన్యజ్ఞానములకు; లోనివి = చెందినవి; కావు = కావు; కావునన్ = అందుచేత; కమలమిత్రున్ = సూర్యుని {కమల మిత్రుడు - పద్మము లకు కావలసినవాడు, సూర్యుడు}; కున్ = కి; అహోరాత్రంబులు = రాత్రింబగళ్ళనెడితేడా; లేని =

లేకపోయిన; తెఱంగునన్ = విధముగనే; పరిపూర్ణ = సంపూర్ణమైన; జ్ఞాన = తను తనేననెడి జ్ఞానమే; మూర్తి = స్వస్వరూపమైనది; అగు = ఐన; ఆత్మ = ఆత్మ; అందున్ = ఎడల; అజ్ఞానంబు = అజ్ఞానము; లేమిని = లేకపోవుటచేత; బంధంబును = బంధములు; సుజ్ఞానంబు = ఎరుక; లేమిని = లేకపోవుటచేత; మోక్షంబున్ = విడుదలగుటలు; లేవు = ఉండవు; ఆత్మవు = పరబ్రహ్మమవు; అయిన = ఐనట్టి; నిన్ను = నిన్ను; దేహ్ = శరీరము; ఆదికంబు = మొదలగునవి; అని = అని; తలంచియు = ఎంచుకొనినను; దేహ = శరీరము; ఆదికంబు = మొదలగునవి; నిన్ను = నీవే; కాన్ = అయినట్లుగా; తలంచియున్ = భావించి; ఆత్మ = ఆత్మ; వెలిన్ = వేరేగా; ఉండున్ = ఉండును; అంచున్ = అనుచు; మూఢులు = తెలివిలెనివారు; మూఢత్వంబునన్ = మూర్ఖముగా; వెదుకుచుందురు = శోధించుచుంటారు; వారి = వారల యొక్క; మూఢత్వంబున్ = తెలివితక్కువను; చెప్పనేల = తలచుట ఎందుకు; బుద్ధిమంతులు = ఆత్మజ్ఞానము కలవారు; అయి = ఐ; పరతత్వంబు = పరబ్రహ్మము; కాని = కానట్టి; జడంబును = చైతన్యముకానిదానిని; నిషేధించుచున్న = వదలివేయుచున్న; సత్పురుషులు = విజ్ఞానులు; తమతమ = వారి యొక్క మాత్రమే; శరీరంబుల = దేహములు; అందే = లోనే; నిన్ను = నిన్ను; అరయుచుందురు = చూచుచుందురు; అదిగావున = అందుచేత.

భావము:- ఓ దేవా! శ్రీకృష్ణా! ఇట్టి నీవు జీవాత్మస్వరూపుడ వని; ఆత్మలు అన్నింటికీ ఆత్మ యైన పరమాత్మ స్వరూపుడ వని గ్రహించ గలిగినవారు, గురువు అనే సూర్యుని వలన ఉపనిషత్తుల జ్ఞానం అనే కన్నును పొందినవారు. అటువంటివారు సంసార మనే ఈ మాయాసముద్రాన్ని దాటినట్లు కనిపిస్తారు. అది త్రాడే అను జ్ఞానం లేనప్పుడు, దానిని చూస్తే అది పాములా కనిపిస్తుంది. తరవాత తెలిసినవారి వలన అది త్రాడే అని తెలుసుకున్న తర్వాత ఇంక పాము అనే రూపం ఉండదు. అలాగే తనలో నున్న ఆత్మయే పరమాత్మ అని తెలియని వారికి, ఈ ప్రపంచ మంతా ఉన్నట్లుగా కనిపిస్తుంది. తరువాత తాను ఆత్మ అని ఆత్మయే పరమాత్మ అని తెలిసిన తరువాత వారికి "అజ్ఞానం కారణంగా ఈ ప్రపంచమంతా తనకు కనిపించినదే తప్ప నిజంగా అక్కడ ఏమీ లే" దని తెలుస్తుంది. సంసారబంధము అనేది అజ్ఞానం వలన పుట్టినది. మోక్షం అనేది కూడా అజ్ఞానం వలననే పుట్టినదే. ఈ బంధ మోక్షాలు జ్ఞాన విజ్ఞానాల లోనికి చేరవు. సూర్యుని చుట్టూ భూమి పరిభ్రమణం వలన మనకు రాత్రింబవళ్ళు ఉన్నాయి గానీ సూర్యునికి రాత్రి పగలు లేవు అలాగే సంపూర్ణు డైన, జ్ఞాన స్వరూపు డైన ఆత్మకు అజ్ఞానం లేనందువలన బంధ మోక్షాలు ఉండవు. ఆత్మ వైన నిన్ను శరీర మని శరీరాదులు నీ వని భావించేవారు శరీరానికి బయట ఎక్కడో

ఆత్మ ఉంటుంది అనుకుసేవారు మూఢులు. అంటే మోహం చెందిన వారు. అ మోహంలోనే పడి ఆత్మ కోసం వెతుకులాడుతూ ఉంటారు. వారి మూఢత్వం ఇంత అని చెప్పడ మెందుకు. జడపదార్థంలో కూడా పరమాత్మనే దర్శనం చేసేవారు బుద్ధిమంతు లైన సత్పురుషులు. వారు తమ శరీరాల లోనే నిన్ను చూడగలుగుతారు. అందుచేత. . .

10.1-569-శా.

దేవా! నీ చరణప్రసాదకణలబ్ధిం గాక లేకున్న నొం

డేవెంటం జను నీ మహామహిమ నూహింపంగ నెవ్వారికిన్?

నీ వారై చనువారిలో నొకఁడనై నిన్ గొల్చు భాగ్యంబు నా

కీవే యిప్పటి జన్మమం దయిన నొం డెం దైన నో! యీశ్వరా!

టీక:- దేవా = కృష్ణా {దేవా - స్వయంప్రకాశకుడు, విష్ణువు}; నీ = నీ యొక్క; చరణ = పాదముల; ప్రసాద = అనుగ్రము యొక్క; కణ = రేణువైన; లబ్ధిన్ = దొరకుటచేత; కాక = తప్పించి; లేకున్న = లేకపోతే; ఒండేవెంటన్ = మరింకేవిధముగనైన; చనున్ = వీలగునా, కాదు; నీ = నీ యొక్క; మహా = గొప్ప; మహిమన్ = మహత్మ్యమును; ఊహింపగన్ = ఊహించుటకైనను; ఎవ్వారికిన్ = ఎవరికైనను; నీ = నీకు; వారు = చెందినవారు; ఐ = అయ్యి; చను = వర్తించెడి; వారి = వారలలో; లోన్ = అందు; ఒకడను = ఒకానొకడను; ఐ = అయ్యి; నిన్ = నిన్ను; కొల్చు = సేవించెడి; భాగ్యంబున్ = అదృష్టమును; నా = నా; కున్ = కు; ఈవే = ఇమ్ము; ఇప్పటి = ప్రస్తుత; జన్మము = పుట్టుక; అందున్ = లోన; అయినన్ = అయినప్పటికి; ఒండు = మరొకటి (జన్మము); ఎందు = దేనిలో; ఐనన్ = అయినప్పటికి; ఓ = ఓ; ఈశ్వరా = శ్రీకృష్ణా {ఈశ్వరుడు - సర్వ కర్త, విష్ణువు}.

భావము:- ఓ శ్రీకృష్ణ ప్రభూ! నీ మహోన్నత మహిమను ఊహించా లంటే నీ పాద ధూళికణ ప్రాప్తి వలన మాత్రమే సాధ్యం తప్ప మరి ఎవరికి సాధ్యం కాదు. నీవారుగా జీవించ గల ధన్యులలో నేను ఒకడిగా ఉండి నిన్ను సేవించుకునే భాగ్యాన్ని నాకు ప్రసాదించు. ఈ జన్మలో కాకపోతే మరో జన్మలో నైనా సరే ఆ మహాభాగ్యం నాకు ప్రసాదించు.

10.1-570-త.

క్రతుశతంబునఁ బూర్ణ కుక్షివి; గాని నీ విటు క్రేపులున్

సుతులునై చనుఁబాలు ద్రావుచుఁ జొక్కి యాడుచుఁ గౌతుక

స్థితిఁ జరింపఁగఁ దల్లులై విలసిల్లు గోవుల గోపికా

సతుల ధన్యత లెట్లు చెప్పఁగఁ జాలువాఁడఁ గృపానిధీ!

టీక:- క్రతు = యజ్ఞములు; శతంబునన్ = నూటివలనను (100); పూర్ణకుక్షివి = నిండిన కడుపు గలవాడవు {పూర్ణకుక్షివి - నిండిన కడుపు కల వాడవు, తృప్తుడవు}; కాని = కానట్టి; నీవు = నీవు; ఇటు = ఈ విధముగ; క్రేపులున్ = దూడలుగ; సుతులున్ = బాలురుగ; ఐ = అయ్యి; చనుబాలు = స్తన్యము; త్రావుచున్ = తాగుచు; చొక్కి = సోలి, మైమరచి; ఆడుచున్ = క్రీడించుచు; కౌతుక = కుతూహలము కలిగిన; స్థితిన్ = విధముగ; చరింపన్ = మెలగుచుండగ; తల్లులు = తల్లిపాత్రలు పోషించుచు; ఐ = ఉండి; విలసిల్లు = ప్రకాశించెడి; గోవుల = ఆవుల యొక్క; గోపికా = యాదవ; సతుల = ఇల్లాళ్ళ యొక్క; ధన్యతన్ = కృతార్థత్వములు; ఎట్లు = ఏ విధముగా; చెప్పగజాలు = స్తుతించగలిగిన; వాడన్ = వాడిని; కృపానిధీ = దయాసాగరా.

భావము:- ఓ కృపానిధీ! కృష్ణా! నీవు యజ్ఞపురుషుడవు; వందల కొద్దీ యజ్ఞాలు నీ కడుపులో దాగి ఉన్నాయి; అయినా నీవు ఈ విధంగా లేగలుగా, గోపాలురుగా రూపాలు ధరించి ఉన్నావు; గోవుల వద్ద గోపికల వద్ద నీవు పాలు త్రాగి పరవశిస్తూ, ఆటలుఆడుతూ, ఎంతో ఉత్సాహంతో సంచరిస్తున్నావు; నీకు తల్లులు కాగలిగిన ఆ గోవులు గోపికలు ఎంత పుణ్యం చేసుకున్నారో ఎలా చెప్పగలను; నీవు కరుణామయుడవు కనుకనే ఆ గోవులు గోపికలు అంత ధన్యత్వాన్ని అందుకోగలిగారు.

10.1-571-క.

పరిపూర్ణంబుఁ బురాణముఁ

బరమానందంబునైన బ్రహ్మమె చెలికాఁ

డరు దరుదు నందఘోష

స్థిరజనముల భాగ్యరేఖ చింతింపంగన్

టీక:- పరిపూర్ణంబున్ = అంతట నిండి ఉన్నది; పురాణంబున్ = సృష్ట్యాదినుండి ఉన్నది; పరమానందంబున్ = నిరతిశయ సుఖ రూపము; ఐన = అయినట్టి; బ్రహ్మమె = పరబ్రహ్మమే

స్వయముగా; చెలికాడు = స్నేహితుడు; అరుదరుదు = అత్యద్భుతము; నంద = నందుని యొక్క; ఘోష = వ్రేపల్లెలో; స్థిర = నివసించెడి; జనములు = వారి యొక్క; భాగ్యరేఖ = అదృష్టము; చింతింపగన్ = తరచిచూసినచో.

భావము:- అంతా తన యందు ధరించినది; అన్నిటికి మొదటిది; పరమానంద స్వరూపము అయిన పరబ్రహ్మమే; ఈ నందగోకులం లోని జనులకు చెలికాడు అయినా డట; ఆహా! ఇది ఎంత అపురూప మైన విషయం. వీరి భాగ్యరేఖ ఎంత అద్భుత మైనదో ఊహించడం కూడా విధాత నైన నాకే సాధ్యం కావడం లేదు.

10.1-572-సీ.

ఏకదశేంద్రియాధీశులు చంద్రాదు-

లేను ఫాలాక్షుండు నిట్లు గూడఁ

బదుముప్ప్వరము నెడపడక యింద్రియ పాత్ర-

ముల నీ పదాంభోజముల మరంద

మమృతంబుగాఁ ద్రావి యమర నేకైకేంద్రి-

యాభిమా నులుమయ్యు నతి కృతార్థ

భావుల మైతిమి; పరఁగ సర్వేంద్రియ-

వ్యాప్తులు నీ మీఁద వాల్చి తిరుగు

10.1-572.1-తే.

గోప గోపికాజనముల గురు విశిష్ట

భాగ్య సంపదఁ దలపోసి ప్రస్తుతింప

నలవిగా దెవ్వరికి నైన నంబుజాక్ష!

భక్తవత్సల! సర్వేశ! పరమపురుష!

టీక:- ఏకాదశేంద్రియ = ఏకదశేంద్రియములకు {ఏకదశేంద్రియములు - జ్ఞానేంద్రియములు (5) కర్మేంద్రియములు (5) మరియు మనస్సు మొత్తం (11)}; అధీశులు = అధిదేవతలు; చంద్ర =

చంద్రుడు {చంద్రాదులు - 1చంద్రుడు మనసునకు, 2దిక్కులు చెవికి, 3గాలి చర్మమునకు, 4సూర్యుడు కంటికి, 5వరుణుడు నాలుకకు, 6అశ్వినులు ముక్కునకు, 7అగ్ని వాక్కునకు, 8దేవేంద్రుడు హస్తమునకు, 9విష్ణువు పాదమునకు, 10మృత్యువు గుదమునకు, 11ప్రజాపతి గుహ్యమునకు అధిదేవతలు}; ఆదులు = మున్నగువారు; ఏనున్ = బ్రహ్మదేవుడనునేను {బ్రహ్మ - బుద్ధీంద్రియమునకు అధిదేవత}; ఫాలాక్షుండును = పరమశివుడు {శివుడు - అహంకారేంద్రియమునకు అధిదేవత}; ఇట్లు = ఇలా; కూడన్ = కలుపుకొనినచో; పదమువ్వురము = పదముగ్గురము (13); ఎడపడక = ఎడతెగక; ఇంద్రియ = ఇంద్రియములు అనెడి; పాత్రములన్ = పాత్రల యందు; నీ = నీ యొక్క; పద = పాదములు అనెడి; అంభోజముల = పద్మము లందలి; మరంద = మకరందము అనెడి; అమృతంబున్ = అమృతమును (దుఃఖరహితస్థితి); కాన్ = ఐనట్లు; త్రావి = తాగి (స్వీకరించి); అమరన్ = ఒప్పియుండి; ఏకైక = ఒకే; ఇంద్రియ = ఇంద్రియములకు; అభిమానులము = అభిమానించువారము; అయ్యున్ = అయినప్పటికి; అతి = మిక్కిలి; కృతార్థ = ధన్యమైన; భావులము = కలిగినవారము; ఐతిమి = అయినాము; పరగన్ = ప్రసిద్ధముగా; సర్వ = ఎల్ల; ఇంద్రియ = ఇంద్రియముల యొక్క; వ్యాప్తులున్ = వర్తనలను; నీ = నీ; మీదన్ = అందే; వాల్చి = ఉంచి; తిరుగు = మెలగెడి.

గోప = యాదవులు, గొల్లలు; గోపిక = గోపికలు, గొల్లస్త్రీలు; జనముల = అందరి; గురు = గొప్ప; విశిష్ట = శ్రేష్ఠమైన; భాగ్య = అదృష్టము అనెడి; సంపద = కలిమి; తలపోసి = విచారించి; ప్రస్తుతింపన్ = స్తోత్రముచేయుటకు; అలవి = శక్యము; కాదు = కాదు; ఎవ్వరి = ఎవరి; కిన్ = కి; ఐనన్ = అయినప్పటికి; అంబుజాక్ష = పద్మాక్షా, కృష్ణా {అంబుజాక్షుడు - అంబుజము (పద్మము) వంటి అక్షుడు (కన్నులు కలవాడు), విష్ణువు}; భక్తవత్సల = కృష్ణ {భక్తవత్సలుడు - భక్తుల ఎడ వాత్సల్యము కలవాడు, విష్ణువు}; సర్వేశా = కృష్ణ {సర్వేశుడు - సర్వులకు నియామకుడు, విష్ణువు}; పరమపురుష = కృష్ణ {పరమపురుషుడు - పురుషులలో (కారణభూతులలో) ఉత్తముడు (మూలమైనవాడు), విష్ణువు}.

భావము:- సర్వేశ్వరా! పరమపురుషా! పుండరీకాక్షా! చంద్రుడు మొదలైన పదకొండు ఇంద్రియాలకు అధిపతులు, నేను, శివుడు ఈ పదముగ్గురమే నీ యందు ఏమరుపాటు చెందకుండా ఉన్న వారము. మేము మా మా ఇంద్రియాలు అనే పాత్రలలో నీ పాదపద్మముల నుండి పుట్టిన మకరందాన్ని అమృతం వలె త్రాగుతున్నాము. కనుకనే ఒక్కక్క ఇంద్రియానికి వేరువేరుగా అధిపతులం అయ్యాము. ఎంతో ధన్యులం అయ్యాము. అలాంటిది అన్ని ఇంద్రియాల

ప్రవృత్తులూ నీ పైననే ఉంచుకో గలుగుతున్న గోపికల భాగ్యం ఎంత గొప్పదో ఎంత విశిష్ట మైందో దానిని గురించి ఆలోచించడానికి గాని స్తోత్రం చేయడానికి గాని ఎవరికీ సాధ్యం కాదు. నీవు భక్తుల యెడల వాత్సల్యం కలవాడవు కనుకనే గోపగోపికా జనాలకు ఇంతటి భాగ్యం లభించింది.

10.1-573-శా.

ఏలా బ్రహ్మపదంబు? వేదములకున్ వీక్షింపఁగారాని ని
న్నీ **లో**కంబున నీ వనాంతరమునం దీ మందలోఁ గృష్ణ యం
చా**లా**పాది సమస్త భావములు నీ యందే సమర్పించు నీ
ప్రే**లం** దొక్కని పాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలదే?

టీక:- ఏలా = ఎందులకు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవు డనెడి; పదంబు = పదవి, అధికారస్థానము; వేదముల్ = చతుర్వేదముల కైనను {చతుర్వేదములు - 1ఋగ్వేదము 2యజుర్వేదము 3సామవేదము 4అధర్వణవేదము}; వీక్షింపగాన్ = దర్శించుటకు; రాని = శక్యముగాని; నిన్ను = నిన్ను; ఈ = ఈ; లోకంబునన్ = లోకము నందు; ఈ = ఈ యొక్క; వన = అడవి; అంతరము = లోపల; అందున్ = అందు; ఈ = ఈ; మంద = గొల్లపల్లె; లోన్ = లోపల; కృష్ణ = కృష్ణుడా; అంచున్ = అనుచు; ఆలాప = ముచ్చటలాడుట; ఆది = మున్నగు; సమస్త = ఎల్ల; భావములున్ = వ్యాపారములు; నీ = నీ; అందే = ఎడలనే; సమర్పించు = భక్తిగా నడపించెడి; ఈ = ఈ; ప్రేలన్ = గోపాలుర; అందున్ = లో; ఒక్కని = ఏదో ఒకని; పాద = కాలి; రేణువులు=దుమ్ముకణములు; పైన్ =మీద (శరీరముమీద); వేష్టించినన్ = కమ్ముకొన్నను; చాలదే = సరిపోదా, సరిపోతుంది కదా.

భావము:- వేదాలు నిన్నుగురించి చెబుతాయే గాని. నిన్ను దర్శించ లేవు కదా. అటువంటి నిన్ను ఈ భూలోకంలో ఈ అడవిలో ఈ గోకులంలో సహచరుడుగా పొందగలిగారు. ఈ గోపకులు “కృష్ణా! కృష్ణా!” అంటూ మాటల దగ్గర నుంచీ అన్ని భావాలు నీ యందే సమర్పించుకుంటున్నారు. ఈ గొల్లలలో ఒక్కడి పాదరేణువులలో ఒక్క కణం నా శిరస్సు పైన ధరించగలిగితే చాలదా? ఈ బ్రహ్మ పదవి ఎందుకయ్యా నాకు.

10.1-574-మ.

నిను హింసించిన పూతనాదులకు మున్ నీ మేటి సంకేత మి
చ్చిన నీకుం బుర దార పుత్ర గృహ గో స్త్రీ ప్రాణ దేహాదు లె
ల్లను వంచింపక యిచ్చు గోపకులకున్ లక్షింప నే మిచ్చెదో?
యని సందేహము దోఁచుచున్నది ప్రపన్నానీకరక్షామణీ!

టీక:- నినున్ = నిన్ను; హింసించినన్ =చంపవచ్చిన; పూతన = పూతన; ఆదులు = మొదలగువారి; కున్ = కి; మున్ = ఇంతకుముందు; నీ = నీ యొక్క; మేటి = గొప్ప; సంకేతము = పరమపదమును; ఇచ్చిన = ప్రసాదించినట్టి; నీ = నీ; కున్ = కు; పుర = పట్టణము; దార = భార్యలు; పుత్ర = కొడుకులు; గృహ = నివాసములు; గో = ఆవులు; శ్రీ = సంపదలు; ప్రాణ = పంచప్రాణులు; దేహ = శరీరములు; ఆదులు = మున్నగునవి; ఎల్లను = సర్వము; వంచింపక = వెనుదీయక; ఇచ్చు = సమర్పించెడి; గోపకుల్ = యాదవుల; కున్ = కు; లక్షింపన్ = విచారించినచో; ఏమి = ఏమిటి; ఇచ్చెదో = ప్రసాదించెదవో; అని = అని; సందేహము = అనుమానము; తోచుచున్నది = కలుగుచున్నది; ప్రపన్నానీకరక్షామణీ = శ్రీకృష్ణా {ప్రపన్నానీకరక్షామణి - ప్రపన్న (ప్రపత్తిని [భక్తులు చేయు శరణాగతిని] పొందిన వారి) అనీక (సమూహమును, గుంపును) రక్షా (రక్షించునట్టి) మణి (శ్రేష్ఠుడు), విష్ణువు}.

భావము:- భక్తులకు అందరికి రక్షామణిపైన ఓ కృష్ణా! నిన్ను చంప దలచి వచ్చిన పూతన మొదలైన రాక్షసులకే అద్భుతమైన మోక్షాన్ని ప్రసాదించావు. అటువంటి నీకు గోపకు లందరూ తమ ఊరిని, భార్యలను, పుత్రులను, ఇండ్లను, గోవులను, స్త్రీలను, ప్రాణాన్ని, శరీరం మొదలైన వాటిని అన్నింటినీ సందేహం లేకుండా సమర్పణ చేసుకున్నారు. అటువంటి వారికి ఆ మోక్షం కన్నా ఇంకా ఎక్కువైనది ఏమి ఇస్తావో అని నాకు సందేహం కలుగుతూ ఉంది.

10.1-575-క.

దేహము కారాగేహము
మోహము నిగళంబు; రాగముఖరములు రిపు
వ్యూహములు భక్తితో ని
న్నూహింపని యంతదడవు నో! కమలాక్షా!

టీక:- దేహము = శరీరము; కారాగేహము = చెరసాల వంటిది; మోహము = అత్యాసక్తి, వలపు {మోహము - శరీరాదులు నేను అనుకోనుట}; నిగళంబు = సంకెళ్ళు; రాగముఖరంబులు = రాగద్వేషములు {రాగద్వేషములు - 1రాగము 2ద్వేషము 3కామము 4క్రోధము 5లోభము 6మోహము 7మదము 8మాత్సర్యము 9ఈర్ష్య 10అసూయ 11దంభము 12దర్పము 13అహంకారము}; రిపు = శత్రు; వ్యూహములు = సేనలు; భక్తి = అనన్యభక్తి; తోన్ = తోటి; నిన్ను = నిన్ను; ఊహింపని = తలచని; అంత = అంత; తడవునే = సేపు; ఓ = ఓ; కమలాక్షా = పద్మాక్షా, కృష్ణా.

భావము:- కమలముల వంటి కన్నుల కల కృష్ణా! భక్తితో నిన్ను స్మరించనంత కాలమూ ఎవరికైనా శరీరము కారాగారము; మోహము అనేది సంకెళ్ళూ; రాగద్వేషాదులు శత్రువ్యూహాలూ; అవుతాయి.

10.1-576-ఆ.

ఆశ్రయించు జనుల కానందసందోహ
మీఁ దలంచి వివిధ హేలతోడ
నప్రపంచకుండ వయ్యుఁ బ్రపంచంబు
వెలయఁజేయు దీవు విశ్వమూర్తి!

టీక:- ఆశ్రయించు = నిన్ను ఆశ్రయించునట్టి; జనుల్ = వారల; కిన్ = కు; ఆనంద = సంతోషములు; సందోహము =సమాహారము; ఈన్ = ఇయ్యవలె నని; తలచి = భావించి; వివిధ = అనేక రకముల; హేల =లీలల; తోడన్ = తోటి; అప్రపంచకుండవు = ప్రపంచాతీతుడవు; అయ్యున్ = అయినప్పటికిని; ప్రపంచంబున్ = జగత్తును; వెలయజేయుదువు = అలర జేయుదువు; ఈవు = నీవు {విశ్వము - శ్రు. విశ్వశబ్దస్య ఓంకారోభిధీయతే, శ్లో. ఓమితి బ్రహ్మ ఓమితీదగం సర్వం ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ (ఉపనిషత్) శ్రు. ఓం భూః ఓంభువః ఓంగంసువః ఓంమహః ఓంజనః ఓంతపః ఓంగం సత్యం}; విశ్వమూర్తి = శ్రీకృష్ణా {విశ్వమూర్తి - విశ్వ (జగత్తు, ఓంకార) మూర్తి (స్వరూపుడు), విష్ణుసహస్రనామాలు 717వ నామం}.

భావము:- విశ్వమంతటా అంతర్యామిగా ఉన్న ఓ విశ్వమూర్తీ! నీకు ప్రపంచం అంటూ నిజంగా లేదు అయినా నిన్ను భక్తితో ఆశ్రయించిన జనులకు ఆనందాన్ని ప్రసాదించటానికి ఎన్నో విలాసాలతో ఈ ప్రపంచాన్ని సృష్టించి, నడుపుతూ ఉంటావు.

10.1-577-క.

ఎఱిఁగిన వార లెఱుంగుదు

రెఱుఁగన్ బహు భాషలేల? నీశ్వర! నీ పెం

పెఱుఁగ మనోవాక్కులకున్

గుఱిచేయం గొలది గాదు గుణరత్ననిధీ!

టీక:- ఎఱిగినవారలు = బ్రహ్మవేత్తలు {బ్రహ్మవేత్తలు - శ్రు. బ్రహ్మ్మ వేద బ్రహ్మవిద్భవతి, బ్రహ్మవేత్తలు బ్రహ్మమే (నీ స్వరూపులే) ఐయున్నారు}; ఎఱుంగుదురు = తెలిసికొందురు; ఎఱుగన్ = తెలిసికొనుటకు; బహుభాషలు = ఇన్నిమాటలు; ఏలన్ = ఎందుకు; ఈశ్వర = సర్వ నియామకా; నీ = నీ యొక్క; పెంపున్ = ఘనతను; ఎఱుగన్ = తెలిసికొనుటకు {తెలియరానివాడు - శ్రు. నతత్ర చక్షుఃగచ్ఛతి నవాగ్గచ్ఛతి నోమనః, నీవు ఇట్టివాడవు అని చూపులచేత మాటలచేత ఊహలచేత తెలియ శక్యము కాదు}; మనస్ = మనసు; వాక్కుల = మాటల; కున్ = చేతను; గుఱిచేయన్ = లక్షించుటకు, అందుకొన; కొలది = శక్యము; కాదు = కాదు; గుణరత్ననిధీ = కృష్ణా {గుణరత్ననిధీ - సర్వజ్ఞత్వము సర్వేశ్వరత్వము సర్వభోక్తృత్వము మున్నగు గుణములలో రత్నముల (శ్రేష్ఠమైనవాని)కి నిధివంటివాడు లేదా రత్ననిధి (సముద్రము వంటివాడు), విష్ణువు}.

భావము:- శ్రీకృష్ణ పరమశ్వరా! సర్వోత్తమ గుణాలకు నిధి వంటివాడా! నిన్ను తెలియవలె నంటే అది ఎలాగో జ్ఞానులకే తెలుసు. ఇన్ని మాట లెందుకు. నీ గొప్పతనం తెలుసుకోవడానికి మనస్సు గాని వాక్కు గాని ఉపయోగించడం కష్టంగా ఉంది.

10.1-578-క.

సర్వము నీవ యెఱుంగుదు

సర్వవిలోకనుఁడ వీవ; జగదధిపతివిన్;

సర్వాపరాధి నను నో!

<u>స</u>ర్వేశ! యనుగ్రహింపు; <u>చ</u>నియెద నింకన్.

<u>టీక</u>:- సర్వము = సమస్తమును; నీవ = నీవే; ఎఱుంగుదు = తెలియువాడవు; సర్వ = సమస్తమును; విలోకనుడవు = చక్కగా చూచువాడవు; ఈవ = నీవే; జగత్ = విశ్వమంతటికి; అధిపతివిన్ = ఈశుడవు; సర్వ = ఎల్ల; అపరాధిన్ = తప్పులు చేసిన వాడను; ననున్ = నన్ను; ఓ = ఓ; సర్వేశ = కృష్ణా {సర్వేశుడు - సర్వమునకు ప్రభువైనవాడు, విష్ణువు}; అనుగ్రహింపు = కరుణచూపుము; చనియెదన్ = వెళ్ళిపోయెదను; ఇంకన్ = ఇక.

<u>భావము</u>:- సర్వేశ్వరా! శ్రీకృష్ణా! సర్వం నీవే ఎరుగుదువు. నీవు అన్నీ చూడగలిగిన వాడవు. ఈ జగత్తు అంతటికీ అధిపతివి నీవే. అన్ని విధాలైన అపచారాలు చేసిన నన్ను మన్నించి అనుగ్రహించు. నేనింక సెలవు తీసుకుంటాను.

10.1-579-క.

జిష్ణు! నిశాటవిపాటన!

<u>వృ</u>ష్ణికులాంభోజసూర్య! <u>వి</u>ప్రామర గో

<u>వై</u>ష్ణవ సాగర హిమకర!

<u>కృ</u>ష్ణా! పాషండధర్మగృహదావాగ్నీ!

<u>టీక</u>:- జిష్ణు = కృష్ణా {జిష్ణుడు - జయశీలుడు, విష్ణువు}; నిశాటవిపాటన = కృష్ణా {నిశాటవిపాటన - నిశాట (రాత్రించరుల, రాక్షసుల)ను విపాటన (పడగొట్టువాడు), విష్ణువు}; వృష్ణికులాంభోజసూర్య = కృష్ణా {వృష్ణికులాంభోజసూర్యుడు - వృష్ణి అనెడి కుల (వంశము) అనెడి అంభోజ (పద్మము)నకు సూర్యునివంటివాడు, కృష్ణుడు}; విప్ర = బ్రాహ్మణులు; అమర = దేవతలు; గో = గోవులు; వైష్ణవ = విష్ణుభక్తులు అనెడి; సాగర = సముద్రమునకు; హిమకర = చంద్రునివంటి వాడా {హిమకరుడు - చల్లదనము ఇచ్చు వాడు, చంద్రుడు}; కృష్ణా = కృష్ణా; పాషండ = నాస్తికుల యొక్క; ధర్మ = ఆచారము లనెడు; గృహ = ఇంటికి; దావాగ్నీ = కార్చిచ్చువంటివాడా, కృష్ణా.

<u>భావము</u>:- కృష్ణా! నీవు సాక్షాత్తూ విష్ణుమూర్తివి; రాక్షసులను సంహరించడానికి అవతరించావు; వృష్ణి కులము అనే తామరపూవును వికసింప జేసే సూర్యుడవు నీవు; బ్రాహ్మణులు, దేవతలు,

గోవులు, విష్ణుభక్తులు అనే పాలసముద్రంలో ప్రభవించి వారిని సంతోషింప జేసి చల్లగా చూసే చంద్రుడవు నీవు; ఈ అవతారంలో ప్రత్యేకంగా వేదాలకు విరుద్ధమైన పాషండధర్మం అనే ఇంటిని దహించే అగ్నిహోత్రుడవు.

పులినంబునకు తిరిగివచ్చుట

10.1-580-వ.

దేవా! నీకుఁ గల్పపర్యంతంబు నమస్కరించెద"నని యివ్విధంబున సంస్తుతించి ముమ్మాఱు వలగొని పాదంబులపైఁ బడి వీడ్కొని బ్రహ్మ తన నెలవునకుం జనియె; నతని మన్నించి భగవంతుండైన హరి తొల్లి చెడి తిరిగి వచ్చిన వత్సబాలకులం గ్రమ్మఱం గైకొని పులినంబుకడఁ జేర్చె; నిట్లు.

టీక:- దేవా = కృష్ణా {దేవుడు - తనంతటతను వెలుగువాడు, విష్ణువు}; నీకున్ = నీకు; కల్ప = ఈకల్పము; పర్యంతము = అంతమై ప్రళయము వరకు; నమస్కరించెదను = నమస్కారము చేసెదను; అని = అని; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = రీతిగా; సంస్తుతించి = గట్టిగా స్తోత్రముచేసి; ముమ్మాఱు = మూడుసార్లు; వలగొని = ప్రదక్షిణముచేసి; పాదంబుల్ = కాళ్ళ; పైన్ = మీద; పడి = మ్రొక్కి; వీడ్కొని = సెలవుతీసుకొని; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; తన = తన యొక్క; నెలవున్ = నివాసమున; కున్ = కు; చనియెన్ = వెళ్ళిపోయెను; మన్నించి = ఆదరించి; భగవంతుండు = కృష్ణా {భగవంతుడు - షడ్గుణైశ్వర్యముల (మహత్వ ధైర్య యశో శ్రీ జ్ఞాన వైరాగ్యములు అనెడి ఐశ్వర్యములు)తో సంపన్నుండు (సమృద్ధిగా కలవాడు), విష్ణువు}; ఐన = అయినట్టి; హరి = కృష్ణుడు {హరి - భక్తుల పాపములను హరించువాడు, విష్ణువు}; తొల్లి = ఇంతకుముందు; చెడి = కనబడకుండపోయి; తిరిగి = వెనుకకు; వచ్చిన = వచ్చినట్టి; వత్స = దూడలు; బాలకుల్ = బాలురను; క్రమ్మఱన్ = మరల; కైకొని = స్వీకరించి; పులినంబు = ఇసుకదిబ్బ (ముందు చల్దులు తిన కూర్చున్న స్థలము); కడన్ = వద్దకు; చేర్చెన్ = చేర్చెను; ఇట్లు = ఈ విధముగ.

భావము:- ఓ భగవంతుడా! నా ఆయుర్దాయం ఈ కల్పాంతం వరకూ ఉంది కదా. అంత వరకూ నీకు నమస్కరిస్తూనే ఉంటాను." అని స్తుతించి బ్రహ్మదేవుడు మూడుసార్లు కృష్ణుడికి ప్రదక్షిణం చేసి, పాదాలకు మ్రొక్కి, సెలవు తీసుకుని తన సత్యలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు. కృష్ణుడు అతనిని

క్షమించి గౌరవించాడు. ఇంతకు ముందు మాయమై తిరిగి వచ్చిన దూడలను, బాలకులను మళ్ళీ ఇసుక తిన్నెల వద్దకు చేర్చాడు.ఈ విధముగా. . .

10.1-581-క.

క్రించు దనంబున విధి దము

వంచించిన యేఁడు గోపవరనందను లొ

క్కించుక కాలంబుగ నీ

క్షించిరి రాజేంద్ర! బాలకృష్ణుని మాయన్.

టీక:- క్రించుదనంబునన్ = అల్పత్వముతో; విధి = బ్రహ్మదేవుడు; తమున్ = తమను; వంచించిన = మోసపుచ్చిన; ఏడు = సంవత్సరకాలము; గోప = యాదవ; వర = శ్రేష్ఠుల; నందనులు = కుమారులు; ఒక్కించుక = చాలాకొద్ది; కాలంబు = కాలము; కన్ = ఐనట్టు; ఈక్షించిరి = చూచిరి, భావించిరి; రాజేంద్ర = మహారాజా {రాజేంద్రుడు - రాజులలో ఇంద్రుని వంటివాడు, మహారాజు}; బాలకృష్ణుని = చిన్నికృష్ణుని; మాయన్ = మహిమవలన.

భావము:- మహారాజా! ఈవిధంగా బ్రహ్మదేవుడు అల్పత్వంతో మోసగించి తమను దాచిపెట్టిన ఏడాది కాలాన్ని కృష్ణుని మాయ కారణంగా గోపబాలకులు కొద్దిసేపుగా భావించారు.

10.1-582-ఆ.

ఏ మహాత్ము మాయ నీ విశ్వమంతయు

మోహితాత్మక మయి మునిగి యుండు

నట్టి విష్ణుమాయ నర్భకు లొక్క యేఁ

డెఱుఁగ కుండి రనుట యేమి వెఱఁగు?

టీక:- ఏ = ఏ; మహాత్ము = మహిమ గలవాని; మాయన్ = మహిమత్వముచేత; ఈ = ఈ యొక్క; విశ్వము = జగత్తు; అంతయున్ = సమస్తమును; మోహిత = మోహము చెందిన; ఆత్మకము = ఆత్మ కలది; అయి = అయ్యి; మునిగి =మగ్నం అయి, ఓలలాడి; ఉండున్ = ఉండును; అట్టి = అటువంటి; విష్ణు = కృష్ణుని యొక్క {విష్ణువు - విశ్వమంత వ్యాపించి ఉండువాడు, హరి}; మాయన్ = మాయవలన; అర్భకులు = చిన్నపిల్లలు; ఒక్క = ఒకే ఒక;

ఏడున్ = సంవత్సరము; ఎఱుగక = కలదని తెలియక; ఉండిరి = ఉన్నారు; అనుట = అని చెప్పుట; ఏమి = ఏమి; వెఱగు = వింత.

భావము:- మొత్తం విశ్వమంతా మహాత్ముడైన విష్ణుదేవుడి మాయ వలన మోహంలో మునిగిపోయి ఉంటుంది. అంతటి విష్ణుమాయ వలన గోపబాలకులు ఏడాది కాలాన్ని తెలుసుకోలేకపోడంలో ఆశ్చర్యం ఏముంది?

10.1-583-వ.

అప్పుడు.

టీక:- అప్పుడు = ఆ తరువాత.

భావము:- బ్రహ్మదేవుడి మాయా గుహనుండి పులినతలానికి కృష్ణబాలుడు తీసుకువచ్చిన సమయంలో. . .

10.1-584-మ.

“చెలికాఁడా! యరుదెంచితే యిచటికిన్? క్షేమంబునం గ్రేపులున్

సెలవుల్ జేరె నరణ్యభూమివలనన్ నీ వచ్చునం దాకఁ జ

ల్దులు వీ రించుక యెవ్వరుం గుడువ; రా లోకింపు; ర”మ్మంచు నా

జలజాక్షుండు నగన్ భుజించి రచటన్ సంభాషలన్ డింభకుల్.

టీక:- చెలికాడా = స్నేహితుడా; అరుదెంచితే = వచ్చితివా; ఇచటికిన్ = ఇక్కడికి; క్షేమంబునన్ = కులాసాగా; క్రేపులున్ = దూడలును; సెలవుల్ = వాటి స్థానములకు; చేరెన్ = తిరిగి వచ్చినవి; అరణ్య = అటవీ; భూమి = ప్రాంతము; వలనన్ = నుండి; నీవు = నీవు; వచ్చున్ = వచ్చెడి; అందాక = వరకు; చల్దులు = చల్దిభోజనములు; వీరు = వీరందరు; ఇంచుకన్ = కొంచెముకూడ; ఎవ్వరున్ = ఏ ఒక్కరు; కుడువరు = తినలేదు; ఆలోకింపుము = చూడుము; రమ్ము = రా; అంచున్ = అనుచు; ఆ = ఆ యొక్క; జలజాక్షుండు = పద్మాక్షుడు, కృష్ణుడు; నగన్ = నవ్వుతుండగా; భుజించిరి = తినిరి; సంభాషలన్ = కబుర్లుచెప్పుకొంటు; డింభకుల్ = బాలురు.

భావము:- (ఇసుకతిన్నెల మీద కూర్చుని చల్దులు తింటూ అర్థాంతరంగా ఆపు చేసిన గోపబాలురు కృష్ణుని చూసి ఇలా అన్నారు.) “చెలికాడా! వచ్చావా? ఇదిగో లేగదూడలు అరణ్య మధ్యం నుండి ఇప్పుడే తిరిగి వచ్చేసాయి. నీవు తిరిగివచ్చే వరకూ మాలో ఎవరమూ చల్దులు

తినలేదు. చూడు. త్వరగారా! తిందాము." అని పిలిచారు కృష్ణుడు నవ్వుతూ వచ్చి వారి మధ్యలో కూర్చోగానే అందరూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ చల్దులు తిన్నారు.

10.1-585-వ.

ఇట్లు బాలకులతోడఁ జల్ది గుడిచి వారలకు నజగర చర్మంబు చూపుచు వనంబున నుండి తిరిగి.

టీక:- ఇట్లు = ఈ విధముగ; బాలకుల్ = పిల్లల; తోడన్ = తోటి; చల్ది = చద్దన్నములు; కుడిచి = తిని; వారల్ = వారి; కున్ = కి; అజగర = కొండచిలువ; చర్మంబు = కళేబరమును; చూపుచున్ = చూపించుచు; వనంబున్ = అడవి; నుండి = నుండి; తిరిగి = మరలి.

భావము:- అలా కృష్ణుడు వారితో చల్దులు తిని వనంలో నుండి తిరిగి వస్తుంటే, వారికి కొండచిలువ చర్మం చూపాడు.

10.1-586-పంచ.

ప్రసన్నపింఛమాలికా ప్రభావిచిత్రితాంగుఁడుం
బ్రసిద్ధ శృంగ వేణునాద పాశబద్ధ లోకుఁడుం
బ్రసన్న గోప బాలగీత బాహువీర్యుఁ డయ్యు ను
ల్లసించి యేగె గోపకుల్ జెలంగి చూడ మందకున్.

టీక:- ప్రసన్న = నిర్మలమైన, మనోహరమైన; పింఛ = నెమలి పింఛముల; మాలికా = వనమాలల; ప్రభా = కాంతులచే; విచిత్రిత = అలంకరింపబడిన; అంగుండున్ = దేహము కలవాడు; ప్రసిద్ధ = ఖ్యాతికెక్కిన; శృంగ = కొమ్ము; వేణు = మురళీ; నాద = ధ్వను లనెడి; పాశబద్ధ = తాళ్ళచే కట్టివేయబడిన; లోకుండున్ = లోకులు కలవాడు; ప్రసన్న = సంతోషించిన; గోప = గొల్ల; బాల = పిల్లలు; గీత = కీర్తించెడి; బాహువీర్యుడు = భుజబలము గలవాడు; అయ్యున్ = అయ్యి; ఉల్లసించి = సంతోషించి; ఏగెన్ = వెళ్ళెను; గోపకుల్ = యాదవులు; చెలంగి = చెలరేగి; చూడన్ = చూచుచుండగా; మందకున్ = మంద విడిచిన చోటికి.

భావము:- శ్రీ కృష్ణుడు తలలో అడవిపూలు నెమలిపింఛము ధరించాడు. వాటి రంగురంగుల కాంతులు అంతటా ప్రసరించి అతని శరీరభాగాలను అలంకరిస్తున్నాయి. కృష్ణుని కొమ్ముబూర మోత, అతని వేణుగానం అందరికీ పరిచయమైనవి. అవి వినపడగానే లోకమంతా పరవశం చెంది

ఆకర్షించబడుతుంది. గోపబాలురు సంతోషంతో అతని బాహుబలాన్ని స్తోత్రం చేసారు. కృష్ణుడు గోపబాలురతో కూడి ఉల్లాసంతో మందకు చేరుకుంటూ ఉంటే గోపకు లందరూ సంతోషంతో వారిని ఆదరించారు.

10.1-587-వ.

ఆ సమయంబున.

టీక:- ఆ = ఆ; సమయంబునన్ = సమయమునందు. భావము:- అప్పుడు

10.1-588-క.

పెనుఁబాము దమ్ముఁ మ్రింగిన
మన నందసుతుండు పాము మర్దించి మమున్
మనిచె నరణ్యములోపల
నని ఘోషించిరి కుమారు లా ఘోషములోన్."

టీక:- పెను = పెద్ద; పాము = సర్పము; తమ్మున్ = తమను; మ్రింగినన్ = మింగివేయగా; మన = మన యొక్క; నంద = నందుని; సుతుండు = పుత్రుడు; పామున్ = సర్పమును; మర్దించి = చితగ్గొట్టి; మమున్ = మమ్ములను; మనిచెన్ = కాపాడెను; అరణ్యము = అడవి; లోపలన్ = అందు; అని = అని; ఘోషించిరి = చాటించిరి; కుమారులు = బాలకులు; ఆ = ఆ యొక్క; ఘోషము = గొల్లపల్లె; లోన్ = అందు.

భావము:- బాలకులు గోకులంలో అడుగు పెడుతూనే అందరికీ వినిపించేటట్లు కేకలు వేస్తూ "మన నందగోపకుమారుడు అడవిలో ఒక పెద్ద పాముని చంపి మమ్మల్ని అందరిని రక్షించాడు" అని చాటి చెప్పారు."

10.1-589-వ.

అనిన విని నరేంద్రుం డిట్లనియె

టీక:- అనినన్ = అనగా; విని; నరేంద్రుడు = రాజు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:- శుకయోగి అలా చెప్పగానే పరీక్షన్మహారాజు ఇలా అన్నాడు.

కృష్ణుడు ఆత్మీయు డగుట

10.1-590-క.

"కని మనిచి యెత్తి పెంచిన

తనుజన్ములకంటె నందతనయుం డా ఘో

షనివాసులకు మనోరం

జనుఁ డెట్లయ్యెను? బుధేంద్ర! చను నెఱిఁగింపన్."

టీక:- కని = ప్రసవించి; మనిచి = పోషించి; ఎత్తి = ఎత్తుకొని; పెంచిన = పెద్దచేసిన; తనుజన్ముల = స్వంతపిల్లల; కంటెన్ = కంటెను; నంద = నందుని; తనయుండు = పుత్రుడు; ఆ = ఆ యొక్క; ఘోష = గొల్లపల్లె; నివాసుల్ = ప్రజల; కున్ = కు; మనోరంజనుడు = ఇష్టుడు {మనోరంజనుడు - మనసును రంజింప చేయువాడు, ఇష్టుడు}; బుధ = జ్ఞానులలో; ఇంద్ర = శ్రేష్ఠుడా; చనున్ = తగును; ఎఱిగింపన్ = తెలియజేయ.

భావము:- "ఓ శుక మునీంద్రా! గోకులం లోని వారికి తాము కని పెంచిన తమ బిడ్డల కన్నా కృష్ణుడు ప్రేమపాత్రుడు ఎలా అయ్యాడు? నీవు జ్ఞానులలో శ్రేష్ఠుడవు ఇది వివరించడం నీకే సాధ్యపడుతుంది."

10.1-591-వ.

అనిన శుకుం డిట్లనియె.

టీక:- అనినన్ = అనగా; శుకుండు = శుకుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:- అలా అడిగిన పరీక్షన్మహారాజునకు శుకమహర్షి ఇలా చెప్పసాగాడు.

10.1-592-సీ.

“అఖిల జంతువులకు నాత్మవల్లభమైన-
భంగి బిడ్డలు నిండ్లుఁ బసిఁడి మొదలు
వస్తువు లెవ్వియు వల్లభంబులు గావు-
సకలాత్మకుండైన జలజనేత్రు
డఖిల జంతువులకు నాత్మ గావున ఘోష-
వాసుల కెల్లను వల్లభత్వ
మున మిక్కిలొప్పెను మూడులోకములకు-
హితము చేయఁగ జలజేక్షణుండు

10.1-592.1-ఆ.

మాయతోడ మూర్తిమంతుడై యొప్పారు;
గలఁ డతండు నిఖిల గణము లందు
భవతిధాతు వెట్లు భావార్థమై సర్వ
ధాతు గణమునందుఁ దనరు నట్లు.

టీక:- అఖిల = సమస్తమైన; జంతువుల = ప్రాణుల; కున్ = కు; ఆత్మ = ఆత్మ; వల్లభము = అతిప్రియమైనది; ఐన = అయినట్టి; భంగిన్ = విధముగా; బిడ్డలున్ = పిల్లలు; ఇండ్లు = నివాసములు; పసిడి = బంగారము; మొదలు = మొదలగు; వస్తువులు = వస్తువులు; ఎవ్వియున్ = ఏవికూడ; వల్లభంబులు = ప్రియతరములు; కావు = కావు; సకల = సమస్తమును; ఆత్మకుండు = తనరూపముగకలవాడు; ఐన = అయినట్టి; జలజనేత్రుడు = కృష్ణుడు {జలజనేత్రుడు - జలజము (పద్మము)ల వంటి నేత్రుడు (కళ్ళు కల వాడు), విష్ణువు};

మాయ = ప్రకృతి; తోడన్ = తోకూడి; మూర్తిమంతుడు = దేహధారి; ఐ = అయ్యి; ఒప్పారు = అతిశయించును; కలడు = ఉన్నాడు; అతండు = అతను; నిఖిల = ఎల్ల; గణములు = జీవజాలము; అందున్ = లోను; భవతిధాతువు = భూధాతువు (సంస్కృతమున); ఎట్లు = ఎలా ఐతే; భావ = క్రియావాచ్యమైన; అర్థము = అర్థముకలది; ఐ = అయ్యి; సర్వ = సమస్తమైన

{ధాతుగణము - భ్వాది, అదాది, జుహోత్యాది దివాది సునోత్యాది తుదాది రుధాది తనోత్యాది క్రాది చురాది}; ధాతు = ధాతువుల; గణమున్ = సమూహమున; అందున్ = కును; తనరు = అతిశయించును; అట్లు = ఆ విధముగనే.

భావము:- జీవరాసులు అన్నింటికి "తనకు తాను ఇష్టమైనంత" బిడ్డలు గాని, ఇండ్లు గాని, బంగారం మొదలైన వస్తువులు గాని ప్రియమైనవి కావు. అన్నిటి యందు ఆత్మగా ఉన్న విష్ణువు అన్ని జీవరాసులలో "ఆత్మస్వరూపుడుగా" ఉన్నాడు. కనుకనే గోకుల నివాసులకు అందరికి ప్రియుడై చక్కగా ప్రకాశిస్తూ ఉన్నాడు. పద్మముల వంటి కన్నులు ఉన్న విష్ణుమూర్తి మాయతో కూడిన రూపం ధరించి ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఇదంతా మూడు లోకాలకూ మేలు చేయడానికే. క్రియలను తెలిపే అన్ని ధాతువులకూ "భవతి" అనే ధాతువు భావంగా అంతర్లీనమై ఉంటుంది. అలాగే చరాచర సృష్టి లోని అన్నిటి యందూ విష్ణువు ఉన్నాడు.

10.1-593-క.

శ్రీపతి పదమను నావను
బ్రాపించి భవాబ్ధి వత్సపదముగ ధీరుల్
రూపించి దాఁటి చేరుదు
రాపత్పద రహితు లగుచు నమృతపదంబున్.

టీక:- శ్రీపతి = శ్రీవిష్ణుమూర్తి యొక్క; పదము = పాదాశ్రయము; అను = అనెడి; నావను = పడవను; ప్రాపించి =పొంది; భవ = సంసార, జన్మాది; అబ్ధి = సాగరమును; వత్స = దూడ యొక్క; పదము = గిట్టల ముద్ర; కన్ = ఐనట్లు; ధీరుల్ = ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నులు; రూపించి = రూఢి చేసుకుని, నిశ్చయించుకొని; దాటి = తరించి; చేరుదురు = చెందెదరు; ఆపత్ = సకల దుఃఖములకు; పద = స్థానమైన అజ్ఞానము; రహితులు = విడువబడినవారు; అగుచున్ = అగుచు; అమృత = మరణములేని, ముక్తి; పదంబున్ = స్థానమును.

భావము:- బుద్ధిమంతు లైనవారు శ్రీహరి పాదము అనే నావను ఆధారంగా చేసుకుని సంసారం అనే సముద్రాన్ని, ఒక లేగదూడ అడుగును అంగవేసి దాటినంత తేలికగా దాటి ఆపద అనే స్థితిని పొందకుండా, అమృత స్థితిని చేరుకుంటారు.

10.1-594-ఆ.

అఘునిఁ జంపి కృష్ణుఁ డాప్తులు దానును

జల్ది గుడిచి జలజసంభవునకుఁ

జిద్విలాసమైన చెలువుఁ జూపిన కథఁ

జదువ వినినఁ గోర్కి సంభవించు.

టీక:- అఘుని = అఘాసురుని; చంపి = సంహరించి; కృష్ణుడు = శ్రీకృష్ణుడు; ఆప్తులున్ = తనకు కావలసినవారు; తానునున్ = అతను; చల్ది = చద్దన్నములు; కుడిచి = తిని; జలజసంభవున్ = బ్రహ్మదేవుని; కున్ = కి; చిత్ = ప్రజ్ఞాస్వరూపమైన తన; విలాసము = లీలావిలాసము; ఐన = అయినట్టి; చెలువున్ = చక్కదనమును; చూపిన = చూపినట్టి; కథన్ = వృత్తాంతమును; చదువన్ = చదువుటవలన; వినినన్ = వినుట వలన; కోర్కి = వారి యొక్క కోరిక; సంభవించు = తీరును.

భావము:- శ్రీ కృష్ణుడు అఘాసురుని సంహరించడం ఆప్తులైన గోపబాలుర తోకూడి చల్దిఅన్నం ఆరగించడం బ్రహ్మకు తానే అన్నిటి యందూ అన్ని రూపాలలో ఉండటం అనే తన లీలలు చూపడం మొదలుగా గల ఈ కధను ఎవరు చదివినా ఎవరు విన్నా వారు కోరిన కోరిక తీరుతుంది."

10.1-595-వ.

అని చెప్పి మఱియు వ్యాసనందనుం డిట్లనియె

టీక:- అని = అని; చెప్పి = తెలిపి; మఱియున్ = ఇంకను; వ్యాసనందనుండు = శుకుడు {వ్యాసనందనుడు - వ్యాసుని యొక్క కొడుకు, శుకమహర్షి}.

భావము:- ఇలా చెప్పి వ్యాసుని కుమారుడైన శుకయోగి ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

10.1-596-క.

రాగంబున బలకృష్ణులు

పౌగండవయస్కు లగుచుఁ బశుపాలకతా

యోగంబున బృందావన

భాగంబునఁ గాఁచి రంతఁ బశువుల నధిపా!

టీక:- రాగంబునన్ = ఆత్మీయతతో; బల = బలరాముడు; కృష్ణులు = కృష్ణులు; పౌగండవయస్కులు = పౌగండావస్థ చేరువారు; అగుచున్ = ఔతూ; పశుపాలకతా = పశువులను పాలించుట అనెడి; యోగంబునన్ = యోగవృత్తితో; బృందావన = బృందావనము యొక్క; భాగంబునన్ = వాటిక యందు; కాచిరి = మేపిరి; అంతన్ = అప్పుడు; పశువులన్ = గోవులను; అధిపా = రాజా.

భావము:- "బలరామకృష్ణులు ఈవిధంగా పౌగండ వయస్సు గల వారై అనురక్తితో పశువులను మేపుతూ గోపబాలురుతో కలసి బృందావనంలో విహరించారు.

పూర్ణి

*10.1-1791-మాలి.

సరసిజనిభ హస్తా! సర్వలోక ప్రశస్తా!
నిరుపమ శుభమూర్తీ! నిర్మలారూఢ కీర్తీ!
పరహృదయ విదారీ! భక్తలోకోపకారీ!
గురు బుధజన తోషీ! ఘోరదైతేయ శోషీ!

టీక:- సరసిజనిభహస్తా = శ్రీరామా {సరసిజనిభహస్తుడు - సరసిజ (పద్మము) నిభ (వంటి) హస్తుడు (అరచేతులు కలవాడు), శ్రీరాముడు}; సర్వలోకప్రశస్తా = శ్రీరామా {సర్వలోకప్రశస్తుడు - సర్వ (సమస్తమైన) లోక (లోకములలోను) ప్రశస్తుడు (శ్లాఘింపబడువాడు), శ్రీరాముడు}; నిరుపమశుభమూర్తీ = శ్రీరామా {నిరుపమశుభమూర్తి - నిరుపమ (సాటిలేని) శుభ (మేళ్ళు కలిగించెడి) మూర్తి (ఆకృతి కలవాడు), శ్రీరాముడు}; నిర్మలారూఢకీర్తీ = శ్రీరామా {నిర్మలారూఢకీర్తి - నిర్మల (పరిశుద్ధమైన) ఆరూఢ (నిలకడైన) కీర్తి (కీర్తి కలవాడు), శ్రీరాముడు}; పరహృదయవిదారీ = శ్రీరామా {పరహృదయవిదారి - పర (విరోధుల) హృదయ (గుండెలను) విదారి (చీల్చెడి వాడు), శ్రీరాముడు}; భక్తలోకోపకారీ = శ్రీరామా {భక్తలోకోపకారి - భక్తులను లోక (ఎల్లరకు) ఉపకారి (ఉపకారము చేయువాడు), శ్రీరాముడు}; గురుబుధజనతోషీ = శ్రీరామా {గురుబుధజనతోషి - గురు (గొప్ప) బుధ (జ్ఞానము కల) జన (వారికి) తోషి (సంతోషము

కలిగించు వాడు), శ్రీరాముడు}; ఘోరదైతేయశోషీ = శ్రీరామా {ఘోరదైతేయశోషి - ఘోర (క్రూరమైన) దైతేయ (రాక్షసులను) శోషి (నశింపజేయు వాడు), శ్రీరాముడు}.

భావము:- పద్మాల వంటి హస్తములు కలవాడా! ఎల్లలోకాలలోను శ్రేష్ఠతమమైన వాడా! సాటిలేని మంగళ స్వరూపము కలవాడా! స్వచ్ఛమైన వన్నెకెక్కిన కీర్తి కలవాడా! శత్రువుల గుండెలను ఖండించు వాడా! భక్త సమూహానికి మేలు చేయువాడా! పెద్దలను, పండితులను సంతోషపరచేవాడా! భయంకరులైన రక్కసులను నాశనము చేయువాడా! శ్రీరామచంద్రప్రభూ! వందనములు.

ఉపాఖ్యానంత గద్యము.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితా విచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య
ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగతం బను మహాపురాణ దశమ స్కంధ పూర్వాశ్వాసము నందలి
చల్దు లారగించుట, క్రేపుల పెదక బోవుట, బ్రహ్మ వత్స బాలకుల దాచుట, వత్స బాల
కుల రూపు డగుట, బలరాము డన్న రూ పెరుగుట, బ్రహ్మ తర్కించుకొనుట,
బ్రహ్మ పూర్ణిచేయుట, పులినంబునకు తిరిగివచ్చుట, కృష్ణుడు ఆత్మీయు
డగుట అను కథలు గల బ్రహ్మదేవుని గర్వభంగము అనెడి
ఉపాఖ్యానం సుసంపూర్ణం అగుట.

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ!!

ఓం! ఓం! ఓం!

ఓం! శాంతిః! శాంతిః! శాంతిః!

సర్వే జనా స్సుఖినో భవతు!!

-X-